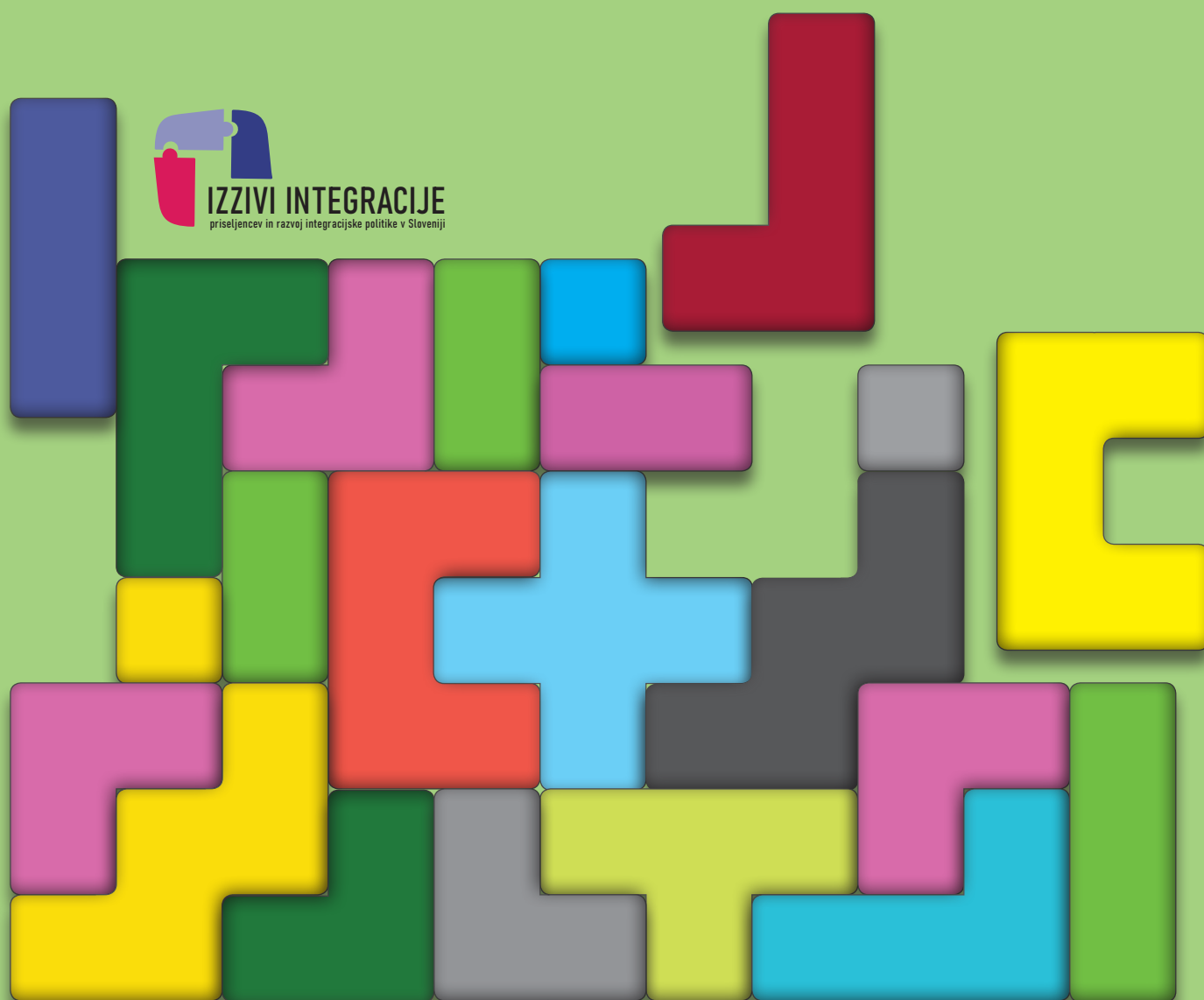

MNENJA PRISELJENCEV IN POTOMCEV PRISELJENCEV O INTEGRACIJI IN INTEGRACIJSKI POLITIKI V SLOVENIJI

Mojca Medvešek, Romana Bešter, Janez Pirc

**MNENJA PRISELJENCEV
IN POTOMCEV PRISELJENCEV
O INTEGRACIJI
IN INTEGRACIJSKI POLITIKI
V SLOVENIJI**

Mojca Medvešek, Romana Bešter, Janez Pirc

Ljubljana 2022

Mnenja priseljencev in potomcev priseljencev o integraciji in integracijski politiki v Sloveniji

Avtorji in uredniki: Mojca Medvešek, Romana Bešter, Janez Pirc

Jezikovni pregled: Jasmina Vajda Vrhunec

Oblikovanje in prelom: Mateja Vrbinc

Izdajatelj: Inštitut za narodnostna vprašanja

Zanj: Sonja Novak Lukanovič

URL <http://www.inv.si/DocDir/projekti/Izzivi%20integracije/Monografija%20Mnenja%20priseljencev%20in%20potomcev%20priseljencev%20o%20integraciji.pdf>, 20. julij 2022

Ljubljana 2022

© 2022, Inštitut za narodnostna vprašanja

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
INSTITUTE FOR ETHNIC STUDIES

Monografija izraža stališča avtorjev.

Monografija je nastala kot rezultat dela v okviru projekta *Izzivi integracije priseljencev in razvoj integracijske politike v Sloveniji* (J5-9351) in raziskovalnega programa *Manjšinske in etnične študije ter slovensko narodno vprašanje* (P5-008), ki ju je financirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

IZZIVI INTEGRACIJE
priseljencev in razvoj integracijske politike v Sloveniji

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili
v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 114222595

ISBN 978-961-6159-79-1 (PDF)

KAZALO

Kazalo tabel.....	5
Kazalo grafov	10
Ključne ugotovitve	11
1 Uvod	18
2 Izzivi empiričnega raziskovanja položaja priseljencev in potomcev priseljencev	20
3 Metodološki okvir raziskave	22
3.1 Vzorec	22
3.2 Vprašalnik	23
3.3 Metoda anketiranja	23
4 Izsledki raziskave, izvedene med priseljenci	25
4.1 Značilnosti anketiranih priseljencev	25
4.2 Pravno-politična dimenzija integracije	38
4.3 Socialno-ekonomska dimenzija integracije	51
4.4 Kulturno-religijska dimenzija integracije	74
4.5 Drugi vidiki integracije	83
5 Izsledki raziskave, izvedene med potomci priseljencev	95
5.1 Značilnosti populacije anketiranih potomcev priseljencev	96
5.2 Pravno-politična dimenzija integracije	106
5.3 Socialno-ekonomska dimenzija integracije	108
5.4 Kulturno-religijska dimenzija integracije	116
5.5 Drugi vidiki integracije	121
6 Zaključne misli	129
7 Literatura in viri	138

KAZALO TABEL

Tabela 1:	Spolna in starostna struktura populacije anketiranih priseljencev	25
Tabela 2:	Občina trenutnega prebivanja anketiranih priseljencev	26
Tabela 3:	Regija trenutnega prebivanja anketiranih priseljencev	27
Tabela 4:	Stopnja urbaniziranosti okolja, v katerem prebivajo anketirani priseljenci	28
Tabela 5:	Primarni razlog priselitve anketiranih priseljencev v Slovenijo	28
Tabela 6:	Struktura populacije anketiranih priseljencev glede na njihov trenutni zakonski stan	29
Tabela 7:	Izobrazbena struktura populacije anketiranih priseljencev	30
Tabela 8:	Struktura populacije anketiranih glede na njihov status aktivnosti	31
Tabela 9:	Struktura populacije anketiranih priseljencev glede na to, v kakšnem tipu podjetja ali organizacije delajo ali so delali	32
Tabela 10:	Mnenja anketiranih priseljencev o dohodkih v njihovem gospodinjstvu	32
Tabela 11:	Skupine držav, iz katerih so se priselili anketirani priseljenci	34
Tabela 12:	Države, iz katerih so se priselili anketirani priseljenci	34
Tabela 13:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kateri je njihov materni oziroma prvi jezik	35
Tabela 14:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kateri je materni oziroma prvi jezik njihove mame	36
Tabela 15:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kateri je materni oziroma prvi jezik njihovega očeta	36
Tabela 16:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kateri narodni skupnosti čutijo, da pripadajo	37
Tabela 17:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kakšna je njihova veroizpoved	37
Tabela 18:	Odgovori na vprašanje, kako naj bi država Slovenija uredila položaj pripadnikov narodnih skupnosti, ki so prišli z območja nekdanje SFRJ	39
Tabela 19:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kakšen je njihov pravni status, ki jim omogoča bivanje v Sloveniji	40
Tabela 20:	Struktura populacije anketiranih priseljencev glede na državljanstvo	40
Tabela 21:	Struktura populacije anketiranih priseljencev glede na državljanstvo njihovega zakonskega ali zunajzakonskega partnerja	42
Tabela 22:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali nameravajo zaprositi za slovensko državljanstvo	43
Tabela 23:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se, odkar živijo v Sloveniji, zaradi svoje narodne pripadnosti soočili s težavami pri urejanju zadev v javni upravi	43
Tabela 24:	Pregled odgovorov anketiranih priseljencev na vprašanje, s kakšnimi težavami so se soočili pri urejanju dokumentacije v povezavi z njihovim statusom v Sloveniji	44
Tabela 25:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, pri urejanju katerih statusov oziroma na katerih področjih so se soočili s težavami v povezavi z urejanjem njihovega statusa v Sloveniji	46
Tabela 26:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje o njihovi politični aktivnosti v zadnjih petih letih	48
Tabela 27:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje o njihovi politični aktivnosti v zadnjih petih letih glede na državljanstvo	48
Tabela 28:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so člani katerega od nzdruženj ali organizacij, navedenih na seznamu	50
Tabela 29:	Zaposleni in brezposelni ter stopnja registrirane brezposelnosti med prebivalci Slovenije, starimi 15 let ali več, po državi prvega prebivališča, 2019	52

Tabela 30:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se, odkar živijo v Sloveniji, zaradi svoje narodne pripadnosti soočili s/z	53
Tabela 31:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se pri svojem delu soočili s katerim od naštetih zdravstvenih tveganj	56
Tabela 32:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali jim je bila v Sloveniji kdaj kratena pravica do bolniške odsotnosti (na primer, da so na pritisk delodajalca morali delati kljub boleznim/poškodbi)?	56
Tabela 33:	Rešitev stanovanjskega vprašanja pri anketiranih priseljencih	58
Tabela 34:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, koliko oseb živi z njimi v gospodinjstvu	60
Tabela 35:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali menijo, da živijo v dovolj velikem stanovanju/hiši ..	60
Tabela 36:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se, odkar živijo v Sloveniji, zaradi svoje narodne pripadnosti soočili z diskriminacijo pri reševanju stanovanjskega vprašanja (najem ali nakup stanovanja)	61
Tabela 37:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so imeli v Sloveniji kakršnekoli težave pri kupovanju ali najemanju stanovanja	61
Tabela 38:	Težave, s katerimi so se soočili anketirani priseljenci v povezavi s kupovanjem ali najemanjem stanovanja	62
Tabela 39:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali prejema kateri od naštetih socialnih prejemkov	62
Tabela 40:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se, odkar živijo v Sloveniji, zaradi svoje narodne pripadnosti soočili z neenako (oziroma slabšo) obravnavo pri zdravniku	63
Tabela 41:	Oblika zdravstvenega zavarovanja priseljencev	64
Tabela 42:	Oblika zdravstvenega zavarovanja priseljencev glede na državljanstvo	64
Tabela 43:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so imeli v Sloveniji kdaj težave z urejanjem zdravstvenega zavarovanja	65
Tabela 44:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali se kdaj poslužujejo tudi samoplačniških zdravstvenih storitev	65
Tabela 45:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so imeli v Sloveniji težave pri izbiri osebnega zdravnika	66
Tabela 46:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kakšne težave so imeli v Sloveniji pri izbiri osebnega zdravnika	66
Tabela 47:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so kdaj obiskali ambulanto za osebe brez zdravstvenega zavarovanja	67
Tabela 48:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kako bi v splošnem ocenili svoje zdravstveno stanje	67
Tabela 49:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kako so na splošno zadovoljni z zdravstveno oskrbo oziroma s kvaliteto zdravstvenih storitev v Sloveniji	67
Tabela 50:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se pri zdravniku kdaj soočili z navedenimi dogodki	68
Tabela 51:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so pri zdravniku zaradi jezikovnih ovir kdaj uporabili katerega od navedenih načinov sporazumevanja in kako so bili pri tem uspešni	69
Tabela 52:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se izobraževali v Sloveniji	70
Tabela 53:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, katero od navedenih stopenj izobraževanja so obiskovali v Sloveniji	70

Tabela 54:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se na kateri stopnji izobraževanja v Sloveniji zaradi etnične pripadnosti ali priseljskega statusa srečali s katero od navedenih težav	71
Tabela 55:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se njihovi otroci izobraževali oziroma ali se izobražujejo v Sloveniji.	71
Tabela 56:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se pri vključevanju svojih otrok v šolo v Sloveniji soočili z navedenimi ovirami	72
Tabela 57:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kako pomembno vlogo ima religija v njihovem življenju	77
Tabela 58:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali imajo možnost v Sloveniji obiskovati verske obrede v njihovem maternem jeziku	78
Tabela 59:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se, odkar živijo v Sloveniji, soočili s težavami v komunikaciji zaradi slabšega znanja slovenskega jezika	79
Tabela 60:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, v katerem jeziku se pogovarjajo z navedenimi sogovorniki.	80
Tabela 61:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kje so se naučili slovenski jezik	80
Tabela 62:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kako ocenjujejo svoje znanje slovenskega jezika	81
Tabela 63:	Odgovori anketiranih priseljencev in večinskega prebivalstva na vprašanje, ali je po njihovem mnenju dobro, da se otroci priseljencev v Sloveniji učijo jezik svojih staršev ali enega od staršev, če ta ni slovenščina	82
Tabela 64:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, na kakšen način naj se za otroke priseljencev organizira učenje jezika staršev (ali enega od staršev), če ta ni slovenščina	82
Tabela 65:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kako so zadovoljni s posameznimi področji svojega življenja v Sloveniji	83
Tabela 66:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kaj menijo o tem, da so v Sloveniji priseljenci iz drugih držav na splošno dobro sprejeti, 2019	84
Tabela 67:	Odgovori večinskega prebivalstva na vprašanje, kaj menijo o tem, da so v Sloveniji priseljenci iz drugih držav na splošno dobro sprejeti, 2020	85
Tabela 68:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali bi sebe opisali kot pripadnika etnične oziroma narodne skupnosti, ki je v Sloveniji diskriminirana.	86
Tabela 69:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se, odkar živijo v Sloveniji, zaradi svoje narodne pripadnosti soočili s težavami na posameznih področjih.	86
Tabela 70:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, v kolikšni meri po njihovi oceni navedeni ukrepi lahko prispevajo k uspešnejši integraciji priseljencev v Sloveniji.	88
Tabela 71:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, v kolikšni meri menijo, da so za vključevanje v slovensko družbo pomembni spodaj navedeni dejavniki.	89
Tabela 72:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali sami zase ocenjujejo, da so dobro vključeni v slovensko družbo.	91
Tabela 73:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kako bi opisali krog najbližjih prijateljev v Sloveniji	92
Tabela 74:	Etnična struktura bližnje soseščine, v kateri živijo priseljenci.	92
Tabela 75:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kako močno se čutijo povezane s krajem, v katerem živijo, Slovenijo, državo izvora in Evropo	93
Tabela 76:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kako pogosto obiskujejo državo, v kateri so se rodili	93
Tabela 77:	Razlogi za obiskovanje države, v kateri so se priseljenci rodili	94

Tabela 78: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali se želijo v prihodnosti vrniti v državo, v kateri so se rodili	94
Tabela 79: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, ali so se v Sloveniji rodili ali so se v Slovenijo priselili	96
Tabela 80: Spolna in starostna struktura populacije anketiranih potomcev priseljencev.	96
Tabela 81: Občina prebivališča anketiranih potomcev priseljencev v Sloveniji.	97
Tabela 82: Regija prebivanja anketiranih potomcev priseljencev v Sloveniji.	98
Tabela 83: Stopnja urbaniziranosti okolja, v katerem prebivajo anketirani potomci priseljencev	98
Tabela 84: Primarni razlog priselitve staršev anketiranih potomcev priseljencev	99
Tabela 85: Struktura populacije anketiranih potomcev priseljencev glede na njihov trenutni zakonski stan.	99
Tabela 86: Izobrazbena struktura populacije anketiranih potomcev priseljencev	100
Tabela 87: Trenutni status aktivnosti anketiranih potomcev priseljencev.	100
Tabela 88: Odgovori anketiranih na vprašanje, v kakšnem tipu podjetja ali organizacije delajo (so delali) – odgovori se nanašajo na njihovo trenutno oziroma zadnjo zaposlitev v Sloveniji.	101
Tabela 89: Ocena trenutne situacije z dohodkom v gospodinjstvu anketiranih.	101
Tabela 90: Materni oziroma prvi jezik anketiranih potomcev priseljencev	102
Tabela 91: Materni oziroma prvi jezik mame anketiranih potomcev priseljencev	102
Tabela 92: Skupna ocena znanja jezika (indeks štirih ravni) mame anketiranih potomcev priseljencev (če ta jezik ni slovenščina).	103
Tabela 93: Materni oziroma prvi jezik očeta anketiranih potomcev priseljencev.	103
Tabela 94: Skupna ocena znanja jezika (indeks štirih ravni) očeta anketiranih potomcev priseljencev (če ta jezik ni slovenščina).	103
Tabela 95: Narodna pripadnost anketiranih potomcev priseljencev	104
Tabela 96: Narodna opredelitev mame anketiranih potomcev priseljencev	105
Tabela 97: Narodna opredelitev očeta anketiranih potomcev priseljencev.	105
Tabela 98: Veroizpoved anketiranih potomcev priseljencev.	106
Tabela 99: Struktura populacije anketiranih potomcev priseljencev glede na državljanstvo	106
Tabela 100: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, ali so bili v zadnjih petih letih politično aktivni	107
Tabela 101: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, ali so člani katerega od združenj ali organizacij, navedenih na seznamu	107
Tabela 102: Zaposleni, brezposelni in stopnja registrirane brezposelnosti med prebivalci Slovenije, starimi 15 let ali več, po tipu priseljenosti in državi prvega prebivališča, 2019.	108
Tabela 103: Odgovori anketiranih na vprašanje, ali so se zaradi priseljskega ozadja kdaj soočili s/z	109
Tabela 104: Odgovori anketiranih na vprašanje, ali so se zaradi priseljskega ozadja kdaj soočili z	110
Tabela 105: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, kako imajo rešeno stanovanjsko vprašanje oziroma kje živijo	110
Tabela 106: Odgovori anketiranih na vprašanje, ali so imeli v Sloveniji kakršnekoli težave pri kupovanju ali najemanju stanovanja/hiše	111
Tabela 107: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, koliko oseb živi skupaj z njimi v gospodinjstvu	111
Tabela 108: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, ali menijo, da živijo v dovolj velikem stanovanju/hiši	112
Tabela 109: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, ali prejemajo katerega od naštetih socialnih prejemkov	112

Tabela 110: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, ali so se zaradi svojega priseljskega ozadja soočili z neenako obravnavo pri zdravniku	113
Tabela 111: Odnos anketiranih potomcev priseljencev do kulturnih društev, ki jih organizirajo manjšinske etnične skupnosti, živeče v Sloveniji	116
Tabela 112: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, kako pomembno vlogo ima religija v njihovem življenju	117
Tabela 113: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, ali imajo možnost v Sloveniji obiskovati verske obrede v svojem maternem jeziku, če ta ni slovenščina	117
Tabela 114: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, kako ocenjujejo svoje znanje slovenskega jezika	118
Tabela 115: Skupna ocena znanja slovenskega jezika (indeks štirih ravni) anketiranih	118
Tabela 116: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, ali so se zaradi priseljskega ozadja kdaj soočili s	119
Tabela 117: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, v katerem jeziku se pogovarjajo z navedenimi sogovorci	119
Tabela 118: Odgovori anketiranih na vprašanje, ali je dobro, da se otroci priseljencev učijo jezik staršev ali enega od staršev, če ta ni slovenščina	120
Tabela 119: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, na kakšen način naj bi bilo za otroke organizirano učenje jezika staršev (ali enega od staršev), če ta ni slovenščina	120
Tabela 120: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, kako so zadovoljni s posameznimi področji svojega življenja v Sloveniji	121
Tabela 121: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, ali bi sebe opisali kot pripadnika etnične oziroma narodne skupnosti, ki je v Sloveniji diskriminirana	122
Tabela 122: Odgovori anketiranih na vprašanje, v kolikšni meri menijo, da so za vključevanje v slovensko družbo pomembni navedeni dejavniki	123
Tabela 123: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, ali zase ocenjujejo, da so dobro vključeni v slovensko družbo.	126
Tabela 124: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, kakšen je krog njihovih najbližjih prijateljev v Sloveniji.	126
Tabela 125: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, kakšna je etnična struktura bližnje soseščine, v kateri živijo	127
Tabela 126: Odgovori anketiranih, kako močno se čutijo povezane s/z	127
Tabela 127: Razlogi za obiskovanje države, v kateri so se rodili starši anketirancev	128
Tabela 128: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, kako pogosto obiskujejo državo, v kateri so se rodili njihovi starši ali eden od staršev.	128
Tabela 129: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, ali razmišljajo o odselitvi v katero od držav rojstva svojih staršev.	128

KAZALO GRAFOV

Graf 1:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, pred koliko leti so se priselili v Slovenijo	25
Graf 2:	Status aktivnosti anketiranih priseljencev glede na državo, iz katere so se priselili	31
Graf 3:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kako ocenjujejo trenutno situacijo z dohodkom v svojem gospodinjstvu, glede na državo, iz katere so se priselili	33
Graf 4:	Stopnja anketne brezposelnosti med prebivalci Slovenije, starimi od 15–74 let, glede na območje rojstva, v letih 2009–2020	52
Graf 5:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, v kolikšni meri se strinjajo ali ne strinjajo z navedenima trditvama o vključenosti na trgu dela	54
Graf 6:	Stališča anketiranih priseljencev do posameznih trditev o vključevanju otrok s priseljenkim ozadjem (priseljenci in potomci priseljencev) v šolo	73
Graf 7:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kako pogosto spremljajo različne medije v svojem maternem jeziku	75
Graf 8:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje glede njihovega odnosa do društev njihove etnične skupnosti	76
Graf 9:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se, odkar živijo v Sloveniji, soočili s težavami v komunikaciji zaradi slabšega znanja slovenskega jezika, glede na to, pred koliko leti so se priselili v Slovenijo	79
Graf 10:	Skupna samoocena znanja slovenskega jezika (indeks štirih ravni) anketiranih priseljencev	81
Graf 11:	Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kako so zadovoljni s posameznimi področji svojega življenja v Sloveniji	83
Graf 12:	Deleži priseljencev, ki so se, odkar živijo v Sloveniji, zaradi svoje narodne pripadnosti pogosto soočili s težavami na posameznih področjih	87
Graf 13:	Deleži anketiranih, ki so menili, da so navedeni dejavniki pomembni za vključevanje v slovensko družbo – primerjava odgovorov priseljencev in večinskega prebivalstva	90
Graf 14:	Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, v kolikšni meri se strinjajo z navedenima trditvama	109
Graf 15:	Prebivalci Slovenije, stari 18 ali več let, glede na socialne prejemke, po območju prvega prebivališča in tipu priseljenosti, popis 2018	113
Graf 16:	Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, ali so se zaradi priseljenkega ozadja kdaj soočili z navedenima težavama na področju izobraževanja	114
Graf 17:	Stališča anketiranih potomcev priseljencev do navedenih trditev o vključevanju otrok s priseljenkim ozadjem v šolo	115
Graf 18:	Odgovori anketiranih na vprašanje, kako so zadovoljni s posameznimi področji svojega življenja v Sloveniji, izraženo v povprečnih vrednostih odgovorov	121
Graf 19:	Odgovori anketiranih na vprašanje, ali so se zaradi priseljenkega ozadja kdaj soočili s/z	123
Graf 20:	Deleži anketiranih, ki so menili, da so navedeni dejavniki pomembni za vključevanje v slovensko družbo	125

KLJUČNE UGOTOVITVE

Anketa med priseljenci

Pravno-politična dimenzija integracije

- V aktualni raziskavi je bil pravni status anketiranih v zvezi z dovoljenjem za prebivanje v Sloveniji naslednji: 40,7 % jih ima slovensko državljanstvo, 32,8 % anketiranih ima dovoljenje za stalno prebivanje in 19,6 % anketiranih ima dovoljenje za začasno prebivanje. 1 anketiranec, torej 0,5 %, ima status begunca.
- **Velik del (40,7 %) anketiranih priseljencev ima slovensko državljanstvo oziroma državljanstvo Slovenije in še ene države, sledijo državljani držav nečlanic Evropske unije (EU) (35,3 %), manj pa je državljanov držav EU (16,2 %).** 7,8 % anketiranih ni odgovorilo na vprašanje.
- Polovica anketiranih priseljencev je poročenih s slovenskim državljanom ali slovensko državljanke oziroma ima zunajzakonskega partnerja ali zunajzakonsko partnerko s slovenskim državljanstvom.
- Med anketiranimi, ki nimajo slovenskega državljanstva, jih 38,8 % namerava zaprositi za slovensko državljanstvo, 19 % jih zanj ne misli zaprositi, 32,2 % jih še ne ve, ali bodo zanj zaprosili, 1,6 % pa jih je v postopku pridobivanja slovenskega državljanstva.
- **Najbolj so politično aktivni priseljenci s slovenskim državljanstvom. Manjšo politično aktivnost so pokazali državljani držav EU.** Med 33 državljani EU, ki so sodelovali v anketi, jih je 20 (60,6 %) odgovorilo na vprašanje o politični aktivnosti. Med najpogostejši obliki participacije spadata udeležba na lokalnih volitvah (16 anketiranih državljanov EU) in na volitvah za Evropski parlament (13 državljani EU). **Še najmanj pa so bili politično aktivni priseljenci, državljani držav nečlanic EU,** ki imajo tudi najmanj pravic na področju politične participacije. Od 72 anketirancev, državljani držav nečlanic EU, jih je 22 (30,5 %) odgovorilo na to vprašanje. Največ, 18 državljani držav nečlanic EU, se je udeležilo lokalnih volitev.
- **53,4 % anketiranih je vključenih vsaj v eno obliko civilnodružbenih organizacij.** Od teh jih je 66,1 % vključenih v različna društva za prostovoljne aktivnosti (športna, kulturna in druga društva), 35,8 % je članov poklicnih, strokovnih društev in samo 19,3 % je članov sindikata.
- **Na vprašanje, kako bi morala Slovenija urediti položaj narodnih skupnosti z območja nekdanje Socialistične federativne republike Jugoslavije (SFRJ), največ anketiranih, in sicer 30,9 %, ni odgovorilo.** 16,7 % anketiranih je menilo, da bi skupnostim, ki so prišle z območja nekdanje SFRJ, morali priznati status narodne manjšine. Enak delež je menil, da bi morali oblikovati dobre integracijske programe. Samo 6,4 % anketiranih je menilo, da je položaj omenjenih skupnosti že dobro urejen.

Socialno-ekonomska dimenzija integracije

- **Velika večina (82,2 %) anketiranih je zaposlenih** oziroma opravlja neko delo, 2,5 % anketiranih je študentov, 3,4 % anketiranih opravlja gospodinjska dela doma, 3,9 % je upokojenih in 7,4 % anketiranih je brezposelnih.
- **23,5 % anketirancev, ki imajo izkušnjo iskanja zaposlitve, se je zaradi svoje narodne pripadnosti pogosto soočilo z diskriminacijo pri iskanju zaposlitve, 19,6 % pa redko.** Ob tem **50,5 % anketiranih meni, da priseljenci nimajo enakih možnosti za zaposlitev kot Slovenci.** 15,7 % anketiranih pa se je zaradi narodne pripadnosti **pogosto celo soočilo s strahom, da izgubijo delovno mesto.**
- **9,3 % anketiranih se je pogosto soočilo z neenako obravnavo na delovnem mestu s strani sodelavcev, 6,9 % pa se jih je pogosto soočilo z neenako obravnavo na delovnem mestu s strani nadrejenih.** Kar **38,2 % anketiranih priseljencev še meni, da nimajo enakih možnosti za napredovanje na delovnem mestu kot Slovenci.**
- Anketirani priseljenci, ki so odgovorili na vprašanje, ali so se pri svojem delu soočali s katerim od naštetih zdravstvenih tveganj, so v največjih deležih odgovorili, da so se soočali s **prevelikimi delovnimi obveznostmi (45,2 %), predolgim delovnim urnikom (40,9 %) in nezdravim delovnim okoljem (31,2 %).**
- **Največji (46,6 %) delež anketiranih priseljencev živi v v lastniški nepremičnini,** nekoliko manjši delež (40,2 %) jih živi v **najemnem stanovanju oziroma hiši.**
- Skoraj polovica (46,6 %) anketiranih se je (pogosto ali redko) **soočila z diskriminacijo pri reševanju stanovanjskega problema,** to je pri najemu ali nakupu stanovanja.
- Večina (76 %) anketiranih meni, **da živijo v dovolj velikem stanovanju.**
- **Anketirani priseljenci v večini (61,8 %) menijo, da pri zdravniku zaradi svoje narodne pripadnosti niso slabše obravnavani.** Vendar pa 10,3 % anketiranih, ki so menili, da so bili zaradi narodne pripadnosti pogosto, in 14,2 % anketiranih, ki so menili, da so bili zaradi narodne pripadnosti redko neenako (slabše) obravnavani pri zdravniku, nista zanemarljiva deleža.
- **Velika večina anketiranih priseljencev ima urejeno zdravstveno zavarovanje.** 22,8 % anketiranih ima tudi dodatno zdravstveno zavarovanje (za kritje stroškov nadstandardnih oziroma samoplačniških zdravstvenih storitev).
- Manjši del (11,3 %) anketiranih priseljencev je imel **težave z urejanjem zdravstvenega zavarovanja v Sloveniji.**
- Skoraj 60 % anketiranih se občasno oziroma pogosto poslužuje tudi **samoplačniških zdravstvenih storitev.**
- 22,1 % anketiranih je imelo **v Sloveniji težave pri izbiri osebnega zdravnika.**
- 10,3 % anketiranih je že obiskalo **ambulanto za osebe brez zdravstvenega zavarovanja.**
- Večina anketiranih (58,4 %) je zadovoljnih s kakovostjo zdravstvenih storitev v Sloveniji, pri čemer se ne kaže nobena razlika v percepcijah med priseljenci s slovenskim državljanstvom, priseljenci z državljanstvom drugih držav EU in priseljenci z državljanstvom držav nečlanic EU.
- Glavni težavi, s katerima se anketirani priseljenci najpogosteje soočajo pri zdravniku, sta, da jim **informacije o zdravstvenem sistemu niso dostopne v njim razumljivem jeziku in slabša komunikacija z zdravstvenim osebjem zaradi jezikovnih ovir.**

- Anketirani priseljenci so jezikovne ovire, na katere so naleteli pri zdravniku, najpogosteje zaobšli tako, da so govorili drug (svetovni) jezik. Drugi najpogostejši način pa je bil ta, da je anketiranca pri zdravniku spremljal prijatelj ali družinski član, ki je tolmačil (prevajal).
- Med anketiranimi, ki so se izobraževali v tujini, jih je **15 % imelo težave s priznavanjem izobrazbe oziroma kvalifikacij, pridobljenih zunaj Slovenije.**
- Anketirani so se pri vključevanju otrok v osnovno ali srednjo šolo soočali s podobnimi težavami in nobena navedena težava ni posebej izstopala. Anketirani so navedli, da so imeli **premalo informacij o poteku vpisa v šolo**, da v šoli, v katero so želeli vpisati otroka, **ni bilo več prostih mest**, da se zaradi **slabšega znanja slovenščine niso udeleževali govorilnih ur ali roditeljskih sestankov v šoli** in da so imeli **zaradi neznanja slovenščine in nerazumevanja postopka težave pri vpisu v šolo.**
- 16,7 % anketiranih priseljencev je menilo, da otroke s priseljskim ozadjem sošolci oziroma drugi učenci na šoli slabše obravnavajo kot ostale učence, 10,8 % pa jih je menilo, da so priseljski otroci deležni slabše obravnave s strani učiteljev.

Kulturno-religijska dimenzija integracije

- Približno tretjina anketiranih redno ali pogosto spremlja **tisk in televizijo v maternem jeziku**, skoraj dve tretjini anketiranih pa redno ali pogosto spremlja **internetne strani v maternem jeziku.**
- V zvezi z delovanjem društev posameznih etničnih skupnosti je največ anketiranih priseljencev, to je 22,1 %, odgovorilo, da jih delovanje društev njihove etnične skupnosti ne zanima. Na drugi strani je **19,1 % anketiranih aktivnih članov takšnih društev**, 6,4 % se jih redno in 15,7 % občasno udeležuje prireditev teh društev, 13,7 % anketirancev pa sicer spremlja delovanje društev svoje etnične skupnosti, vendar se ne udeležujejo prireditev.
- Skoraj polovica (47,1 %) anketiranih priseljencev je navedla, da **religija nima pomembne vloge v njihovem življenju.**
- 35,8 % anketiranih ima možnost v Sloveniji obiskovati verske obrede v svojem maternem jeziku.
- 22,1 % anketiranih je navedlo, da ima v Sloveniji pogosto težave v komunikaciji zaradi slabšega znanja slovenskega jezika, nekaj manj kot polovica (46,6 %) jih ima redko takšne težave.
- **Anketiranci v krogu svoje družine ohranjajo materno jezike, ki niso slovenski.**
- V največjem deležu so se anketiranci slovenščino naučili v komunikaciji s prijatelji (42,5 %) in na delovnem mestu (41,5 %). Na tretje mesto pa so postavili plačljivi tečaj slovenskega jezika (34,9 %).
- **Anketiranci so dobro ocenili svoje znanje slovenskega jezika.** Pokazalo se je, da so anketiranci, ki so se priselili iz držav z območja nekdanje Jugoslavije, bolje ocenili svoje znanje slovenskega jezika kot drugi priseljenci.
- Velika večina (80,4 %) anketiranih priseljencev je menila, da je dobro, da se **otroci priseljencev učijo jezik svojih staršev.**
- Več kot polovica (56,2 %) anketirancev je menila, da naj se **otroci jezik svojih staršev učijo doma.** V enakih deležih so menili, da naj se otroci jezik svojih staršev učijo bodisi v šoli, pri dopolnilnem pouku maternih jezikov (42,7 %), bodisi na tečajih, ki jih organizirajo

kulturna društva posameznih etničnih skupnosti (43,2 %). Najmanj (25,4 %) anketiranih je podprlo idejo, naj se otroci učijo jezik svojih staršev v šoli, kot izbirni predmet »tuj jezik«, ki je ocenjen.

Drugi vidiki integracije

- V povprečju so anketiranci izrazili **precej visoko stopnjo zadovoljstva z življenjem v Sloveniji**. Področja, s katerimi so anketiranci najbolj zadovoljni, so: dosežena izobrazba, sosesčina, v kateri živijo, in razmere (odnosi) v njihovi družini. Najmanj zadovoljstva so anketiranci izrazili v povezavi z višino osebnega dohodka, obsegom pravic do politične participacije in stanovanjem, v katerem živijo.
- **Anketirani priseljenci menijo, da so priseljenci iz držav EU, ZDA in Avstralije bolj sprejeti v slovenski družbi kot ostali priseljenci**. Tako je odgovorilo okoli dve tretjini (67,2 %) anketirancev. V precej manjšem deležu (43,6 %) so se strinjali, da so v Sloveniji dobro sprejeti priseljenci iz držav z območja nekdanje Jugoslavije. Slabše so po njihovem mnenju v Sloveniji sprejeti priseljenci iz držav Bližnjega vzhoda, Afrike in Azije.
- **70 % anketiranih je menilo, da narodna skupnost, ki ji pripadajo, v Sloveniji ni diskriminirana**.
- **Kljub temu se je dobršen del priseljencev zaradi svoje narodne pripadnosti že soočil z diskriminacijo ali drugimi težavami**. Anketiranci so se v največjih deležih soočali z diskriminacijo pri iskanju zaposlitve, s težavami v komunikaciji zaradi slabšega znanja slovenskega jezika in s težavami pri urejanju zadev v javni upravi. V manjših deležih pa so se zaradi svoje narodnosti soočali z neenako obravnavo otrok v vrtcu in šoli ter z neenako obravnavo na delovnem mestu s strani nadrejenih ali sodelavcev.
- Pri urejanju zadev v javni upravi se največji delež (39,7 %) anketiranih ni nikoli srečal s težavami zaradi svoje narodne pripadnosti. 29,4 % anketiranih je navedlo, da se jim je to zgodilo redko. **20,1 % anketiranih pa je menilo, da so se zaradi svoje narodne pripadnosti pogosto soočili s težavami pri urejanju zadev v javni upravi**.
- Pri urejanju dokumentacije, povezane s statusom priseljenih v Sloveniji, so anketirani kot najpogostejši težavi navedli **pomanjkljivo strokovno znanje javnih uslužbencev in posledično tudi slabo informiranje strank, sledita dolgotrajnost postopkov in neprijaznost javnih uslužbencev**.
- **Dejavniki, ki so najpomembnejši za vključevanje v slovensko družbo**, so po mnenju anketiranih: znanje slovenskega jezika, zaposlitev in prijatelji slovenske narodnosti.
- **Največ anketiranih, to je 48 %, je menilo, da so še kar dobro vključeni v slovensko družbo**, 38,7 % jih je menilo, da so zelo dobro vključeni v slovensko družbo, 10,8 % pa se jih počuti izključene.
- 48 % anketiranih je odgovorilo, da je med njihovimi najbližjimi prijatelji enako število Slovencev in pripadnikov priseljskih/manjšinskih skupnosti. 24,5 % anketiranih je navedlo, da je med njihovimi najbližjimi prijatelji največ pripadnikov priseljskih/manjšinskih skupnosti, in podoben delež (23,5 %) anketiranih je menil, da je med njihovimi najbližjimi prijatelji največ Slovencev.

- Glede geografske navezanosti so anketirani v največjem deležu (73,5 %) navedli, da se čutijo povezane z državo izvora. 69,1 % jih je navedlo, da se čutijo povezane s Slovenijo, 66,7 % s krajem, v katerem živijo, in 62,7 % z Evropo.
- **Anketiranci so v največjem deležu (49 %) odgovorili, da države izvora ne obiskujejo pogosto**, manj kot petkrat na leto. 16,2 % anketiranih pa je navedlo, da državo izvora obiskujejo pogosto.
- **Največji delež (34,3 %) anketirancev se ne želi vrniti v državo izvora.** Nekaj manj, 27 %, jih je menilo, da se bodo mogoče v prihodnosti vrnili v državo izvora. 11,3 % anketiranih pa se namerava vrniti v državo izvora.

Anketa med potomci priseljencev

Pravno-politična dimenzija integracije

- **Skoraj 94 % anketiranih je navedlo, da imajo slovensko državljanstvo oziroma državljanstvo Slovenije in še ene države**, štirje anketiranci pa niso odgovorili na vprašanje.
- Anketiranci, ki imajo dvojno državljanstvo (teh je 10), imajo v največjem številu (teh je 7) poleg slovenskega še državljanstvo ene izmed držav, nastalih na območju nekdanje Jugoslavije.
- **Največ (96,4 %) anketiranih se je v Sloveniji udeležilo lokalnih volitev**, državnoborskih volitev se je udeležilo 92,7 % anketiranih, predsedniških volitev pa se je udeležilo 90,9 % anketiranih. 72,7 % anketiranih se je udeležilo volitev za Evropski parlament, enak delež pa še referendum na državni ravni.
- **Večina (75 %) anketiranih potomcev priseljencev je članov vsaj enega društva za prostočasne aktivnosti**, 22,7 % anketiranih potomcev priseljencev je članov sindikata in 20,5 % jih je vključenih v poklicno društvo oziroma združenje.

Socialno-ekonomska dimenzija integracije

- **87,2 % potomcev priseljencev ima neko obliko zaposlitve**. 3,2 % anketiranih je navedlo, da niso zaposleni, 1,6 % jih študira in 6,3 % je upokoјencev.
- **28,6 % potomcev priseljencev**, ki imajo izkušnjo iskanja zaposlitve v Sloveniji, se je pri tem soočilo z **diskriminacijo** zaradi priseljskega ozadja (3,2 % pogosto in 25,4 % redko). Ob tem 44,4 % anketiranih meni, da **priseljenci v Sloveniji nimajo enakih možnosti za zaposlitev kot Slovenci**. 4,8 % anketiranih pa se je zaradi priseljskega ozadja **pogosto soočilo s strahom, da izgubijo delovno mesto**.
- 6,3 % anketiranih potomcev priseljencev se je **pogosto in 15,9 % redko soočilo z neenako obravnavo s strani sodelavcev** na delovnem mestu. 4,8 % anketiranih se je **pogosto in 11,1 % redko soočilo z neenako obravnavo s strani nadrejenih** na delovnem mestu. 20,6 % anketiranih potomcev priseljencev meni, da priseljenci **nimajo enakih možnosti za napredovanje na delovnem mestu kot Slovenci**.

- Večina (73 %) anketiranih **živi v lastniški nepremičnini**.
- Večina anketiranih potomcev priseljencev se ni nikdar srečala z diskriminacijo pri reševanju stanovanjskega problema. O izkušnji diskriminacije na tem področju so poročali le trije anketiranci.
- Velika večina (82,5 %) anketiranih meni, da **živijo v dovolj velikem stanovanju**.
- **Večina (76,2 %) anketiranih potomcev priseljencev ni nikoli doživela neenake obravnave pri zdravniku**, 11,1 % potomcev priseljencev pa je navedlo, da so se zaradi svojega priseljskega ozadja redko soočili z neenako (slabšo) obravnavo pri zdravniku.
- Odgovori anketiranih potomcev priseljencev so pokazali, da so se ti v obdobju svojega **izobraževanja** v večjih deležih soočali z **neenako obravnavo s strani učencev/sošolcev (36,5 %)** kot s strani **učiteljev (20,7 %)**.
- **Približno četrtnina do tretjina anketiranih potomcev priseljencev se je strinjala z različnimi trditvami, ki nakazujejo, da je položaj priseljskih otrok v slovenskih osnovnih šolah slabši kot položaj njihovih vrstnikov iz večinskega prebivalstva**. Po mnenju anketirancev so otroci s priseljskim ozadjem v šoli slabše obravnavani kot ostali otroci, in to ne le s strani učiteljev, ampak tudi s strani ostalih učencev. Menili so tudi (23,8 %), da otroci s priseljskim ozadjem v šoli dosegajo slabše rezultate in v večjem deležu ponavljajo posamezne razrede kot otroci, ki nimajo priseljskega ozadja (28,6 %).

Kulturno-religijska dimenzija integracije

- 39,7 % anketiranih potomcev priseljencev je navedlo, da jih delovanje kulturnih društev etničnih skupnosti ne zanima. **Večji delež, 53,9 %, pa jih bolj ali manj aktivno spremlja delovanje teh društev**. 19 % anketiranih je aktivnih članov vsaj enega teh društev, 14,3 % se jih redno ali občasno udeležuje prireditev, ki jih organizirajo ta društva, 20,6 % pa jih spremlja delovanje teh društev, vendar se ne udeležujejo njihovih prireditev.
- **Nekaj več kot polovica (55,6 %) anketiranih potomcev priseljencev je odgovorila, da ima religija nepomembno vlogo v njihovem življenju**. 12,7 % anketiranih je navedlo, da ima religija pomembno vlogo v njihovem življenju, za 17,5 % anketiranih pa ima religija srednje pomembno vlogo.
- 39,7 % anketiranih ima možnost tedensko ali vsaj ob večjih praznikih obiskovati verske obrede v svojem maternem jeziku, ki ni slovenščina.
- Le zelo majhen delež (7,9 %) anketiranih potomcev priseljencev je poročal o **težavah v komunikaciji zaradi slabšega znanja slovenskega jezika, pa še ti so se z omenjenimi težavami srečevali redko**.
- **93,7 % anketiranih potomcev priseljencev je svoje znanje slovenskega jezika ocenilo kot zelo dobro**.
- Kar 92,1 % anketiranih potomcev priseljencev je menilo, da je dobro, da se otroci priseljencev učijo materni oziroma prvi jezik staršev ali enega od staršev.
- Največ (62,3 %) anketiranih je izrazilo mnenje, da naj se otroci jezik svojih staršev učijo doma. 44,3 % anketiranih podpira učenje v šoli, kot dopolnilni pouk maternih jezikov in kultur za otroke priseljencev, ki ni ocenjen, in podoben delež (42,6 %) anketiranih meni, naj se učenje jezika organizira kot jezikovni tečaj v kulturnih društvih posameznih etničnih skupnosti.

Drugi vidiki integracije

- V povprečju so anketirani potomci priseljencev izrazili **precejšnje zadovoljstvo z vsemi področji življenja v Sloveniji, naštetimi v anketi**. Področja, s katerimi so najbolj zadovoljni, so: dosežena izobrazba, razmere v njihovi družini in stanovanje, v katerem živijo. Najmanj zadovoljstva pa so anketiranci izrazili v povezavi z višino osebnega dohodka, soseščino, v kateri živijo, in svojim trenutnim delovnim mestom.
- **Velika večina (73 %) anketiranih potomcev priseljencev sebe ne bi opisala kot pripadnika narodne skupnosti, ki je v Sloveniji diskriminirana.**
- Anketirani potomci priseljencev, ki so se soočili s slabšo obravnavo, pa so v največjih deležih poročali, da se jim je to zgodilo v šoli (pogosteje s strani učencev kot s strani učiteljev), pri iskanju zaposlitve in na delovnem mestu (s strani sodelavcev). V najmanjšem deležu so se zaradi priseljskega ozadja soočali z diskriminacijo pri reševanju stanovanjskega problema.
- Anketirani potomci priseljencev so med dejavniki, ki so po njihovem mnenju najpomembnejši za vključevanje v slovensko družbo, navedli: **znanje slovenskega jezika, zaposlitev in prijatelje slovenske narodnosti.**
- **Velika večina (85,7 %) anketiranih je navedla, da so zelo dobro vključeni v slovensko družbo**, 12,7 % pa jih meni, da so še kar dobro vključeni v slovensko družbo.
- Polovica (50,8 %) anketiranih potomcev priseljencev je navedla, da je med njihovimi najbližjimi prijatelji največ Slovencev. Nekaj manj, 38,1 % anketiranih, pa jih je navedlo, da je med njihovimi prijatelji enako število Slovencev in pripadnikov priseljskih/manjšinskih skupnosti.
- Največ (**49,2 %**) anketiranih je menilo, da **v njihovi bližnji soseščini živijo večinoma Slovenci**, nekaj manjši delež (41,3 %) pa jih je navedlo, da v njihovi soseščini živi enak delež Slovencev in pripadnikov različnih priseljskih/manjšinskih skupnosti.
- V geografskem smislu se anketirani potomci priseljencev čutijo najbolj povezane s Slovenijo (85,7 %) in nato s krajem, v katerem živijo (81 %). Na tretje mesto so postavili Evropo, s katero se čuti povezanih 66,7 % anketiranih. Z državo izvora staršev pa se čuti povezanih 49,2 % anketiranih.
- Anketirani potomci priseljencev v največjem številu redko – enkrat na leto ali še manj – obiskujejo državo, v kateri so se rodili njihovi starši ali eden od staršev.
- Obisk sorodnikov je s 63,5 % najpogostejši razlog anketiranih potomcev priseljencev za obisk države, v kateri so se rodili njihovi starši ali eden od staršev.
- 65,1 % anketiranih potomcev priseljencev je navedlo, da se ne nameravajo odseliti v državo, v kateri so se rodili njihovi starši ali eden od staršev.

1 Uvod

Priseljevanje povečuje etnično oziroma kulturno raznolikost in/ali spreminja razmerja med etničnimi skupinami v državah priselitve. Za uspešno upravljanje etnično oziroma kulturno raznolike družbe je pomembno poznavanje značilnosti priseljenjskih tokov in socialno-demografske strukture priseljenjskih populacij, kar lahko razberemo iz različnih statističnih podatkov. Prav tako pa je pomembno poznati tudi mnenja, stališča, percepcije, želje, potrebe in ambicije vedno bolj raznolike priseljenjske populacije. Država sprejema mora za potrebe razvoja in evalvacije integracijske politike razpolagati z informacijami, zakaj oziroma s kakšnim razlogom so se priseljenci priselili, kako živijo v državi sprejema, kakšne so njihove značilnosti, kakšne so njihove aspiracije za prihodnost in s kakšnimi ovirami se soočajo pri vključevanju v družbo. Večine teh podatkov državna statistika in registri podatkov ne vsebujejo, lahko jih pridobimo zgolj z empiričnim raziskovanjem.

Priseljenci, ki prihajajo v Slovenijo, se razlikujejo po etnični pripadnosti, državljanstvu, namenu priselitve, socialno-ekonomskem statusu in drugih osebnih okoliščinah. Priseljujejo se različni profili: napoteni delavci, nekvalificirani delavci, visokokvalificirani delavci, strokovnjaki, begunci, podjetniki, družinski člani priseljencev, ki so prišli že pred časom itd. Raznolika priseljena populacija dolgoročno spreminja demografsko, ekonomsko in socialno strukturo prebivalstva države sprejema (Castles et al. 2014, 1). Za potrebe razvoja in evalvacije integracijske politike je smiselno spremljati in proučevati ne samo položaj priseljencev, ki so se priselili pred kratkim, temveč tudi položaj priseljencev, ki živijo v državi sprejema že vrsto let, predvsem pa potomcev priseljencev, katerih življenjske izkušnje se v mnogih pogledih razlikujejo od izkušenj njihovih staršev, hkrati pa se lahko soočajo s podobnimi izzivi v procesu integracije (DaVanzo et al. 1994, 4–5). Glede na to, da ima velika večina potomcev priseljencev v Sloveniji slovensko državljanstvo, imajo pri vključevanju v družbo zagotovljene enake pravice, vprašanje pa je, ali imajo zagotovljene tudi enake možnosti, kot jih ima večinsko prebivalstvo. S tega vidika je pomembno proučevati tudi mnenja in percepcije večinske populacije, saj ta bistveno prispevajo k ustvarjanju pogojev za uspešno integracijo, tako priseljencev kot njihovih potomcev.

V pričujoči publikaciji uporabljamo tako izraz vključevanje kot izraz integracija. Včasih ju uporabljamo tudi kot sinonima, čeprav vključevanje sicer razumemo kot bolj splošen izraz, ki lahko označuje različne načine vključevanja priseljencev v družbo sprejema, integracijo pa kot način vključevanja s specifičnim potekom (prilagajanje priseljencev in večinske družbe) in specifičnim ciljem (vzpostavitev nove, kohezivne skupnosti, h kateri enakopravno prispevajo vsi člani in v kateri imajo vsi člani enakopraven položaj ter pravico in možnost ohranjanja svoje narodne/etnične identitete in kulture, vključno z jezikom in vero).

Da bi lahko ocenjevali proces in stanje integracije v državi, je treba vzpostaviti celovit sistem spremljanja položaja priseljencev in potomcev priseljencev. Ta sistem mora vključevati tako objektivne kot subjektivne kazalnike, s katerimi zajemamo različne vidike integracijskega procesa. Objektivni kazalniki so običajno statistične ali pravne narave in merijo, na primer, stopnje zaposlenosti in brezposelnosti ali dostop do določenih zakonskih pravic, kot je volilna pravica na lokalnih volitvah. Subjektivni kazalniki pa so namenjeni bolj odnosom ali percepcijam, kot so zadovoljstvo na delovnem mestu ali občutki pripadnosti posamezni državi oziroma okolju. Pomen subjektivnih kazalnikov postaja vse večji, saj države vedno več pozornosti namenjajo osebnim razsežnostim integracije (Niessen in Schibel 2004, 59).

Namen te monografije je predstaviti rezultate raziskave, v kateri smo proučevali, kako priseljenci in potomci priseljencev dojemajo in ocenjujejo svoj položaj v Sloveniji. S pomočjo spletne ankete smo poskušali evidentirati njihove želje, potrebe, pričakovanja ter percepcije priložnosti in ovir, s katerimi se srečujejo v procesu integracije v Sloveniji. Ugotavljali smo tudi razlike v položaju posameznih kategorij priseljencev in potomcev priseljencev (glede na pravni status, državo izvora, narodnost itd.).

Med drugim smo od priseljencev in potomcev priseljencev želeli izvedeti:

- Kakšni sta njihova politična in civilnodružbena participacija?
- Kako ocenjujejo vključevanje na trg dela?
- Kakšne so njihove percepcije stanovanjskih razmer, v katerih živijo?
- Kako ocenjujejo dostop do zdravstvenih storitev?
- V kolikšni meri so zadovoljni s pogoji vključevanja v izobraževalni sistem?
- V kolikšni meri so zadovoljni s pogoji vključevanja svojih otrok v izobraževalni sistem?
- Kakšen je njihov odnos do ohranjanja izvorne kulture, religije in maternega jezika?
- V kolikšni meri so zadovoljni s posameznimi področji življenja v Sloveniji?
- Kateri dejavniki se jim zdijo pomembni za vključevanje v slovensko družbo?
- Kakšen odnos imajo priseljenci do svoje države izvora oziroma potomci priseljencev do države izvora svojih staršev ali enega od staršev?

2 Izzivi empiričnega raziskovanja položaja priseljencev in potomcev priseljencev

Raziskovalci se v potrebi po pridobivanju zanesljivih podatkov o položaju etničnih manjšin, še posebej priseljencev in potomcev priseljencev, soočamo z različnimi ovirami in izzivi.

Prva ovira je sama opredelitev populacije, ki jo želimo proučevati. Kako oblikovati vzorčni okvir za populacijo priseljencev oziroma potomcev priseljencev, v okviru katerega se pripravi vzorec? Kaj je ključni kriterij za opredelitev priseljencev, država rojstva (prvega prebivališča) ali državljanstvo? Kako opredeliti kategorijo potomcev priseljencev, in še prej, kako jih poimeno-
vati? So to potomci priseljencev ali morda druga generacija priseljencev? Koga lahko opredelimo kot potomca priseljencev, tistega, ki se sam opredeli kot pripadnik določene priseljske skupnosti, ali tudi tistega, ki se opredeli kot Slovenec, ima pa enega ali oba starša priseljencev? So to samo tisti posamezniki, ki so se v Sloveniji rodili, ali med potomce priseljencev štejemo tudi tiste, ki so se v Slovenijo priselili skupaj s starši v svojem zgodnjem otroštvu? Če kot potomce priseljencev obravnavamo tudi tiste, ki so se skupaj s starši priselili v zgodnjem otroštvu, kje postavimo starostno mejo? Ali lahko nekoga, ki se je priselil v Slovenijo, star eno leto, opredelimo kot potomca priseljencev, drugega, ki se je priselil v Slovenijo star pet let, pa kot priseljencev?

Druga ovira, ki je še večja, je omejitev slovenske zakonodaje, ki tudi v raziskovalne namene ne dovoljuje oblikovanja statističnega vzorca prebivalcev Slovenije na podlagi kriterijev, potrebnih za identifikacijo priseljencev, kot sta na primer država rojstva ali državljanstvo, ne glede na to, da seveda obstaja centralni register prebivalcev, ki vsebuje vse potrebne podatke. Zakon o državni statistiki (ZDSt) v 41. členu namreč določa: »Za namene anketiranja sme Urad [Statistični urad Republike Slovenije] posredovati registriranim znanstvenoraziskovalnim organizacijam in registriranim raziskovalcem posameznikom samo naslednje osebne podatke: ime in priimek posameznika, njegovo prebivališče, leto rojstva, spol in poklic.« Argument Statističnega urada Republike Slovenije (SURS), ki je pooblaščen izvajalec dejavnosti državne statistike, zakaj nam vzorca prebivalcev Slovenije glede na državo rojstva (oziroma prvo prebivališče) ne more pripraviti, je bil, da bi v tem primeru neposredno posredovali več podatkov, kot jih dovoljuje 41. člen ZDSt. Posledično raziskovalcem za oblikovanje vzorca priseljencev ostaneta dve možnosti. Prva je oblikovanje velikega vzorca prebivalcev Slovenije in ob tem upanje, da bo vzorec zajel dovolj veliko število priseljencev oziroma potomcev priseljencev. Izvedba tako zasnovane raziskave predstavlja obsežen kadrovsko-organizacijski podvig, ki zahteva velika finančna sredstva, s katerimi naš projekt ni razpolagal. Poleg tega ne bi bilo mogoče upravičiti visokega vložka za majhen in celo vprašljiv »izplen«. Druga možnost je uporaba drugačne metode vzorčenja, kot je snežna kepa, ki pa ni slučajna in je zaradi tega pristranska.

Tretja ovira pri anketiranju priseljencev je visoka stopnja nesodelovanja oziroma neodgovorov, ki je značilna za to populacijo in je običajno večja kot pri večinskem prebivalstvu (Reichel in Morales 2017). Obstaja več razlogov za nesodelovanje priseljencev. Pogosto priseljencev oziroma potomcev priseljencev ne »dosežemo« z vprašalnikom (Stoop 2005). To je delno povezano s prej omenjeno drugo oviro, delno pa je to posledica težavnosti navezovanja stikov s priseljenci zaradi večje mobilnosti te populacije in s tem omejenih možnosti spodbujanja k sodelovanju. Razloga, da priseljenci oziroma potomci priseljencev pogosteje zavrnejo sodelovanje pri anketi, sta še visoka stopnja nezaupanja in pogosto tudi slabše znanje jezika države sprejema. Razlog za večji delež nesodelovanja v raziskavi so lahko tudi sama vsebina raziskave ali pa zgolj konkretna vprašanja v anketi. Vprašanja, ki se nanašajo na osebni dohodek, narodno pripadnost, veroizpoved, politično participacijo, državljanstvo, lahko pri delu populacije vzbudijo nelagodne občutke, zaradi česar se raje odločijo za nesodelovanje. K različnemu razumevanju posameznih tem ali konkretnih vprašanj lahko prispevajo kulturne razlike. Teme ali konkretna vprašanja, ki so lahko v določeni družbi precej neproblematična, so lahko v drugačnem družbenem ali kulturnem kontekstu veliko bolj problematična (Font in Méndez 2013, 15–16). Delež neodgovorov je lahko še večji med priseljenci, ki so se priselili pred kratkim, ki imajo manj interakcij, stikov z večinskim prebivalstvom. Vse to povečuje možnost oziroma tveganje, da z anketo zaradi vsega naštetega pridobimo podatke, ki ponazarjajo bolj pozitiven in optimističen pogled priseljencev na proces integracije, kot je dejansko značilen za širšo priseljsko populacijo (Eurostat 2011).

3 Metodološki okvir raziskave

3.1 Vzorec

Empirično proučevanje položaja populacije priseljencev in potomcev priseljencev, ki nima zelo jasno opredeljenega vzorčnega okvira, je predstavljalo osrednji izziv raziskave. Pri pripravi vzorca smo sledili osnovnemu namenu raziskave in v skladu s tem postavili določene zamejivosti. Za namen ugotavljanja percepcij integracije in integracijske politike smo se odločili izvesti dve ločeni anketi, eno na populaciji priseljencev in drugo na populaciji potomcev priseljencev.

Priseljence smo za namen raziskave opredelili kot osebe, ki so se rodile oziroma so imele prvo prebivališče zunaj Slovenije, ne glede na to, ali imajo slovensko državljanstvo ali državljanstvo druge države.

Potomce priseljencev smo opredelili kot posameznike, ki so se v Slovenijo priselili do vključno svojega petega leta starosti, in posameznike, rojene v Sloveniji, ki imajo priseljsko ozadje. To pomeni, da imajo njihovi starši ali vsaj eden od staršev prvo prebivališče zunaj Slovenije.

V raziskavo smo vključili polnoletne posameznike, ki načrtujejo dolgotrajno bivanje v Sloveniji.

Statistični podatki kažejo, da priseljska populacija v Sloveniji živi geografsko precej razpršeno, res pa je, da se v večji meri priseljujejo v urbana središča. Anketo med priseljenci in potomci priseljencev smo izvedli na ravni celotne Slovenije. Za vzorčenje smo uporabili metodo snežne kepe z različnimi vstopnimi točkami. Raziskovalci, ki sodelujemo pri projektu, smo uporabili svoje osebne mreže poznanstev, vprašalnike smo poslali na različne kontakte aktivnih kulturnih društev manjšinskih skupnosti (npr. predsednikom, članom itd.), izbranim posameznikom (javno objavljena imena), ter zaposlenim v različnih izobraževalnih ustanovah, javnih raziskovalnih zavodih, kulturnih ustanovah, nevladnih organizacijah in gospodarskih družbah. Vprašalnik smo poslali osebam, ki so svoje življenjske zgodbe (priseljske izkušnje) predstavljale v medijih, izbranim sodnim tolmačem, kulturnim mediatorjem, podjetnikom, turističnim delavcem, novinarjem itd. Povezavo na vprašalnik smo pošiljali na elektronske naslove posameznikov, za katere menimo, da so se v Slovenijo priselili, pa tudi na njihove Facebook profile. Anketo smo poslali na 762 elektronskih poštnih naslovov in 122 Facebook profilov. Vabilo k sodelovanju v anketi in povezavo do vprašalnika smo posredovali na naslovne skupine »Migracijski forum«, ves čas trajanja anketiranja pa je bilo oboje objavljeno tudi na spletni strani in Facebook profilu Inštituta za narodnostna vprašanja. Anketiranje je potekalo med julijem in oktobrom 2019.

Zavedamo se omejitve tega vzorčenja, ki običajno prispeva v vzorec posameznike, ki imajo širšo mrežo poznanstev, posameznike, ki so bolj veščji dela z računalnikom, in tiste, ki so naklonjeni sodelovanju v tovrstnih raziskavah.

3.2 Vprašalnik

Pripravili smo dva po vsebini nekoliko različna vprašalnika:

- vprašalnik za populacijo priseljencev vsebuje 80 vprašanj, od tega je 15 odprtih vprašanj;
- vprašalnik za potomce priseljencev vsebuje 53 vprašanj, od tega je 14 odprtih vprašanj.

Da bi minimizirali stopnjo nesodelovanja zaradi morebitnih jezikovnih ovir, smo se poskusili jezikovno prilagoditi različnim skupinam priseljencev. Zato smo pripravili vprašalnik v slovenskem, albanskem, angleškem, bosanskem, hrvaškem in srbskem jeziku, za potomce priseljencev pa samo v slovenskem jeziku. Seveda bi bilo idealno, če bi vprašalnik, zlasti za priseljence, lahko prevedli še v različne druge priseljske jezike, vendar nam finančna konstrukcija raziskave tega ni omogočala.

Oba vprašalnika sta precej dolga in kompleksna. Vanju smo vključili vprašanja, s katerimi poskušamo ugotavljati percepcije oziroma stališča priseljencev in potomcev priseljencev do vključevanja v slovensko družbo na različnih področjih življenja. V vprašalnik smo vključili nekatera že preizkušena vprašanja iz raziskave o slovenski integracijski politiki, ki smo jo na Inštitutu za narodnostna vprašanja izvedli v letu 2003¹, dodali pa smo tudi nekatera nova.

3.3 Metoda anketiranja

Način oblikovanja vzorca je narekoval tudi metodo ankete. Izvedli smo spletno anketo, ki omogoča pridobitev kakovostnih podatkov ob manjši porabi stroškov in drugih virov.² Metodološke prednosti spletnega anketiranja so hitrost zbiranja podatkov, računalniško zbiranje podatkov, ki omogoča manj napak pri vnosu v podatkovno bazo, kontrolo odgovorov in dinamično prilagajanje vprašalnika (preskoki, rotacije itd.), kar je še posebej dobrodošlo pri kompleksnih vprašalnikih, in preseganje geografskih ovir. Upoštevati velja tudi slabosti spletnih anket, predvsem v smislu napak (napake nepokritja in vzorčenja, neodgovorov in merjenja). Večina teh napak se sicer lahko pojavlja v vseh oblikah anketiranja, ne le v spletnih anketah.

1 Projekt *Percepcije slovenske integracijske politike I* (2002–2004) je potekal v okviru ciljnega raziskovalnega programa *Konkurenčnost Slovenije 2001–2006*. Izvajalci: Inštitut za narodnostna vprašanja, Fakulteta za družbene vede, Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU. Vodja projekta: dr. Miran Komac. Financerji: Ministrstvo za notranje zadeve, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Ministrstvo za kulturo in Ministrstvo za obrambo.

2 Uporabili smo odprtokodna aplikacijo 1KA, ki omogoča storitev spletnega anketiranja (Center za družboslovno informatiko, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani, <https://www.1ka.si>).

Glavni pomanjkljivosti elektronskega anketiranja sta večja možnost zavrnitve sodelovanja³ in podpokritje, saj je pripravljenost odgovarjanja na spletno anketo odvisna od različnih dejavnikov, kot so dostopnost računalnika in interneta, izobrazba, starost.

---

3 Pri osebnem intervjuju ali intervjuju po telefonu je odločitev za sodelovanje v anketi sprejeta med predstavitvijo namena in vsebine ankete, zaradi osebne interakcije je zavrnitev sodelovanja manj pogosta kot pri anketi po pošti ali spletni anketi. Anketiranec namreč težje prekine vzpostavljeno osebno interakcijo. Odločitev za sodelovanje pri samoizpolnjevalni anketi (anketa po pošti, elektronska anketa) pa posameznik lahko sprejme po tem, ko pregleda vprašalnik. V tem primeru je odločitev posameznika, da ne bo izpolnil ankete, dosti lažja kot pri osebnem intervjuju (Stoop 2005, 48).

4 Izsledki raziskave, izvedene med priseljenci

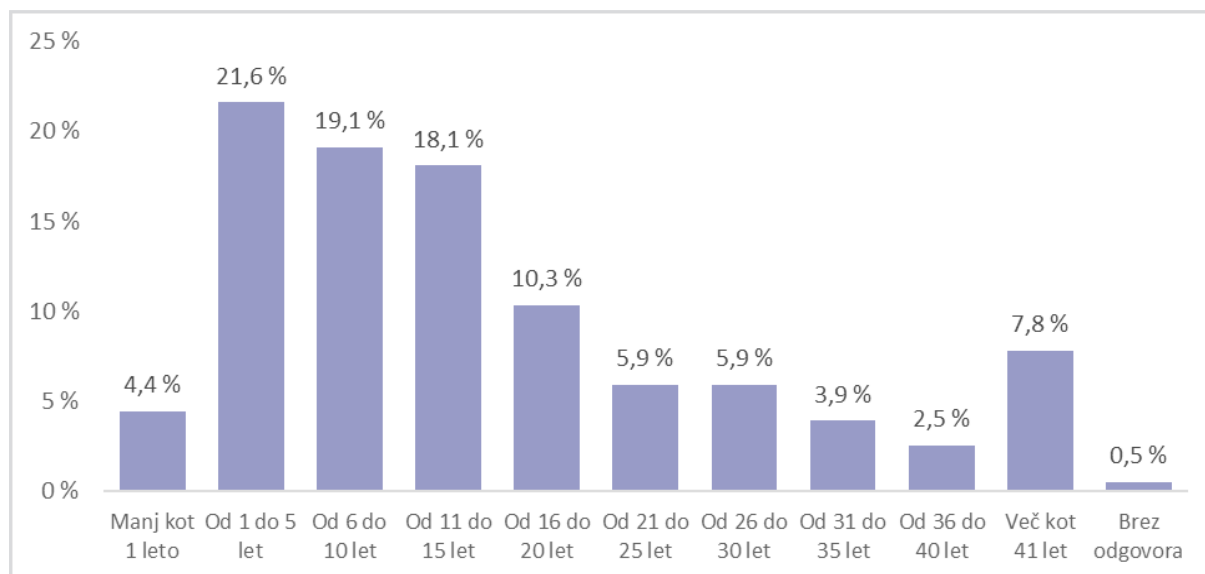
Anketo so izpolnili 204 priseljenci. Največ (47,5 %) anketiranih je izpolnilo anketo v slovenskem jeziku. Dosti manj anketiranih je izpolnilo anketo v angleškem (20,1 %), srbskem (14,7 %), albanskem (8,3 %), hrvaškem (5,9 %) in bosanskem jeziku (3,4 %).

4.1 Značilnosti anketiranih priseljencev

4.1.1 Demografske in nekatere druge značilnosti

63,2 % anketiranih se je v Slovenijo priselilo pred manj kot 15 leti, 36,3 % anketiranih pa pred več kot 15 leti.

Graf 1: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, pred koliko leti so se priselili v Slovenijo, 2019, N = 204

Tabela 1: Spolna in starostna struktura populacije anketiranih priseljencev, 2019

	Število	%
Spol		
Moški	93	45,6
Ženske	111	54,4
Skupaj	204	100,0
Starost		
18-35 let	65	31,9
36-60 let	114	55,9
Nad 61 let	23	11,3
Brez odgovora	2	1,0
Skupaj	204	100,0

Med vsemi prebivalci Slovenije (2.100.126) je bilo 1. julija 2020 50,2 % moških, torej več kot žensk, in to predvsem zaradi močnejšega priseljevanja iz tujine v zadnjih letih. V letu 2018 je bilo v Sloveniji med prebivalci, ki so imeli prvo prebivališče v tujini (teh je bilo 250.226), 56,6 % moških in 43,4 % žensk, v letu 2020 pa je bilo med priseljenimi prebivalci Slovenije 59 % moških in 41 % žensk (Razpotnik 2020, 2021).

V anketi je sodelovalo 45,6 % moških in 54,4 % žensk, kar je dokaj dobro razmerje, saj običajno v anketah v veliko večji meri sodelujejo ženske (Smith 2008).

Anketo so v največjem deležu (55,9 %) izpolnili priseljenci srednje generacije (stari od 36 do 60 let), sledijo priseljenci mlajše generacije (od 18 do 35 let), teh je bilo 31,9 %, v najmanjšem deležu pa je v anketi sodelovala starejša generacija priseljencev (nad 61 let), in sicer 11,3 %. Dva (1 %) anketiranci nista odgovorila na vprašanje o starosti.

4.1.2 Socialno-ekonomske značilnosti

Teritorialna poseljenost

Anketiranci, ki so sodelovali v raziskavi, so živeli v 42 občinah, 7 (3,4 %) anketiranih ni odgovorilo na to vprašanje.⁴ Daleč največji delež (52 %) anketirancev je v času anketiranja bival na območju Mestne občine Ljubljana.

Tabela 2: Občina trenutnega prebivanja anketiranih priseljencev, 2019

		Število	%
1.	Ljubljana	106	52
2.	Maribor	18	8,8
3.	Novo mesto	11	5,4
4.	Kranj	5	2,5
5.	Nova Gorica	5	2,5
6.	Koper	4	2
7.	Murska Sobota	4	2
8.	Vrhnika	3	1,4
9.	Domžale	2	1
10.	Celje	2	1
11.	Grosuplje	2	1
12.	Ivančna Gorica	2	1
13.	Piran	2	1
14.	Radovljica	2	1
15.	Ptuj	2	1
16.	Litija	1	0,5
17.	Ankaran	1	0,5
18.	Rače - Fram	1	0,5
19.	Sežana	1	0,5
20.	Brezovica	1	0,5
21.	Slovenska Bistrica	1	0,5

4 V Sloveniji je 212 občin, od tega jih ima 11 status mestne občine.

		Število	%
22.	Ruše	1	0,5
23.	Izola	1	0,5
24.	Bloke	1	0,5
25.	Gorenja vas-Poljane	1	0,5
26.	Škofja Loka	1	0,5
27.	Kamnik	1	0,5
28.	Rečica ob Savinji	1	0,5
29.	Postojna	1	0,5
30.	Dobrova - Polhov Gradec	1	0,5
31.	Ig	1	0,5
32.	Lukovica	1	0,5
33.	Bled	1	0,5
34.	Šmartno pri Litiji	1	0,5
35.	Loška dolina	1	0,5
36.	Tržič	1	0,5
37.	Jesenice	1	0,5
38.	Škofljica	1	0,5
39.	Slovenj Gradec	1	0,5
40.	Šenčur	1	0,5
41.	Ormož	1	0,5
42.	Sevnica	1	0,5
	Brez odgovora	7	3,4
	Skupaj	204	100,0

Anketirani prihajajo iz vseh 12 slovenskih regij. Največji delež (59,8 %) anketiranih živi v osrednjeslovenski regiji, sledita ji podravska (11,8 %) in gorenjska regija (6,4 %).

Tabela 3: Regija trenutnega prebivanja anketiranih priseljencev, 2019

		Število	%
1.	Osrednjeslovenska regija	122	59,8
2.	Podravska regija	24	11,8
3.	Gorenjska regija	13	6,4
4.	Regija jugovzhodna Slovenija	11	5,4
5.	Obalno-kraška regija	10	4,9
6.	Goriška regija	5	2,5
7.	Pomurska regija	4	2,0
8.	Savinjska regija	3	1,5
9.	Primorsko-notranjska regija	3	1,5
10.	Posavska regija	1	0,5
11.	Zasavska regija	1	0,5
12.	Koroška regija	1	0,5
	Brez odgovora	6	2,9
	Skupaj	204	100,0

Stopnja urbaniziranosti kraja prebivanja

Po podatkih registrskega popisa iz leta 2011 so trije od štirih pri nas živečih tujih državljanov prebivali v mestnih okoljih, medtem ko je za celotno prebivalstvo Slovenije bilo značilno, da je 50 % prebivalcev živel v mestnih, 50 % pa v nemestnih okoljih. Med tujimi državljani so v največjem deležu v mestnih okoljih živeli državljani držav, nastalih na območju nekdanje SFRJ (76 %), in državljani Kitajske (90 %), medtem ko so v nemestnih okoljih v večjih deležih živeli državljani Združenega kraljestva, Madžarske, Nizozemske, Nemčije in Italije (v več kot 50 %) (Dolenc et al. 2013, 15).

Tabela 4: Stopnja urbaniziranosti okolja, v katerem prebivajo anketirani priseljenci, 2019

	Število	%
Mestno	174	85,3
Primestno	13	6,4
Podeželsko	15	7,4
Brez odgovora	2	1,0
Skupaj	204	100,0

Večina (85,3 %) anketiranih je navedla, da živi v mestnem okolju, kar je že znana značilnost priseljskih populacij.

Namen priselitve

Priseljenci se priseljujejo iz različnih držav. Anketiranci, ki so sodelovali v naši raziskavi, so prišli iz 42 držav. Prišli so kot nekvalificirani delavci, visoko izobraženi strokovnjaki, podjetniki, begunci in sorodniki v Sloveniji že bivajočih priseljskih populacij. Priselili so se zaradi različnih razlogov oziroma z različnimi nameni. Kot prve tri najpomembnejše razloge za priselitev v Slovenijo so anketirani navedli: izobraževanje (28 %), delo (26 %) in združitev družine (25 %).

Tabela 5: Primarni namen priselitve anketiranih priseljskih populacij v Slovenijo, 2019

	Število	%
Izobraževanje, študij	57	27,9
Delo, zaposlitev	53	26,0
Združitev družine	51	25,0
Partner, poroka	14	6,9
Vojna ali politična nestabilnost v državi izvora	11	5,4
Geografske in družbene značilnosti Slovenije	5	2,5
Priselitev skupaj s starši	3	1,5
Iskanje azila, iskanje mednarodne zaščite	2	1
Drugo	8	3,9
Skupaj	204	100,0

Anketiranci, ki so se priselili iz držav EU⁵, so v največjem deležu (36 %) prišli zaradi dela oziroma zaposlitve, manj zaradi izobraževanja (20 %) in združitve družine (20 %). Anketiranci, ki so se priselili iz držav, nastalih na območju nekdanje SFRJ, so v največjem deležu prišli zaradi izobraževanja oziroma študija (32,1 %), zaradi združitve družine (26 %) in zaradi dela (23,2 %). Anketiranci, ki so se priselili iz drugih držav nečlanic EU, pa so se v največjem deležu priselili zaradi združitve družine (31,6 %), izobraževanja (29 %) in dela (21,1 %).

Anketiranci moškega spola so se v Slovenijo v največjem deležu priselili zaradi dela (34,4 %), ženske pa zaradi združitve družine (31,5 %).

Zakonski status

Največji delež anketiranih, kar 57,8 %, je poročenih, k tem pa lahko dodamo še 15,7 % anketiranih, ki živijo v zunajzakonski skupnosti.

Tabela 6: Struktura populacije anketiranih priseljencev glede na njihov trenutni zakonski stan, 2019

	Število	%
Poročen/-a	118	57,8
Poročen/-a, živim ločeno	5	2,5
Zunajzakonska skupnost	32	15,7
Vdovec/vdova	2	1,0
Razvezan/-a	5	2,5
Samski/-a	42	20,6
Skupaj	204	100,0

Izobrazbena struktura

Na splošno v anketah v večjem številu sodelujejo bolj izobraženi in finančno dobro situirani prebivalci (Goyder et al. 2002). Kot posledica načina vzorčenja in metode anketiranja se je v naši raziskavi pokazala izrazito visoka izobrazbena struktura anketiranih. Kar 84,8 % anketiranih ima visoko izobrazbo. 10 od 11 anketiranih z nizko izobrazbo so ženske. 7 anketiranih z nizko izobrazbo je prišlo s Kosova, 1 anketirani se je priselil iz Severne Makedonije in prav tako 1 iz Rusije, 2 anketirana pa sta prišla iz Bosne in Hercegovine. Takšna izobrazbena struktura ne odraža siceršnje izobrazbene strukture priseljske populacije v Sloveniji, v kateri je po podatkih SURS-a med priseljenci, ki so bili ob priselitvi stari 15 let in več, delež visoko izobraženih v letu 2018 znašal 11,2 %, med priseljenci, ki so bili ob priselitvi stari med 0 in 14 let, pa 20,2 %.

5 V to skupino so všteti tudi državljani Hrvaške.

Tabela 7: Izobrazbena struktura populacije anketiranih priseljencev, 2019

	Število	%
Nizka raven izobrazbe	11	5,4
Srednja raven izobrazbe	19	9,3
Visoka raven izobrazbe	173	84,8
Brez odgovora	1	0,5
Skupaj	204	100,0

Med priseljenci v Sloveniji je v primerjavi s priseljenci v mnogih drugih državah (države OECD in države EU) manjši delež visoko izobraženih. V državah članicah OECD ima v povprečju kar 37 % priseljenih prebivalcev visoko raven izobrazbe v primerjavi z nepriseljenim prebivalstvom, med katerim je visoko izobraženih 33 %. V Sloveniji je visoko izobraženih med priseljenimi 18 %, medtem ko je visoko izobraženih med prebivalci, rojenimi v Sloveniji, 32 %. Delež visoko izobraženih priseljencev pa se je tudi v Sloveniji povečal v obdobju od leta 2006/2007–2017, in sicer za 6,1 odstotne točke (OECD/EU 2018, 66–67). Predvsem pa ima v Sloveniji majhen delež priseljencev, ki so se priselili v obdobju zadnjih 10 let, visoko izobrazbo. Teh je zgolj 13 %, medtem ko jih je v državah OECD (skupaj) 42 % in v državah EU (skupaj) 34 % (OECD/EU 2018).

Status aktivnosti

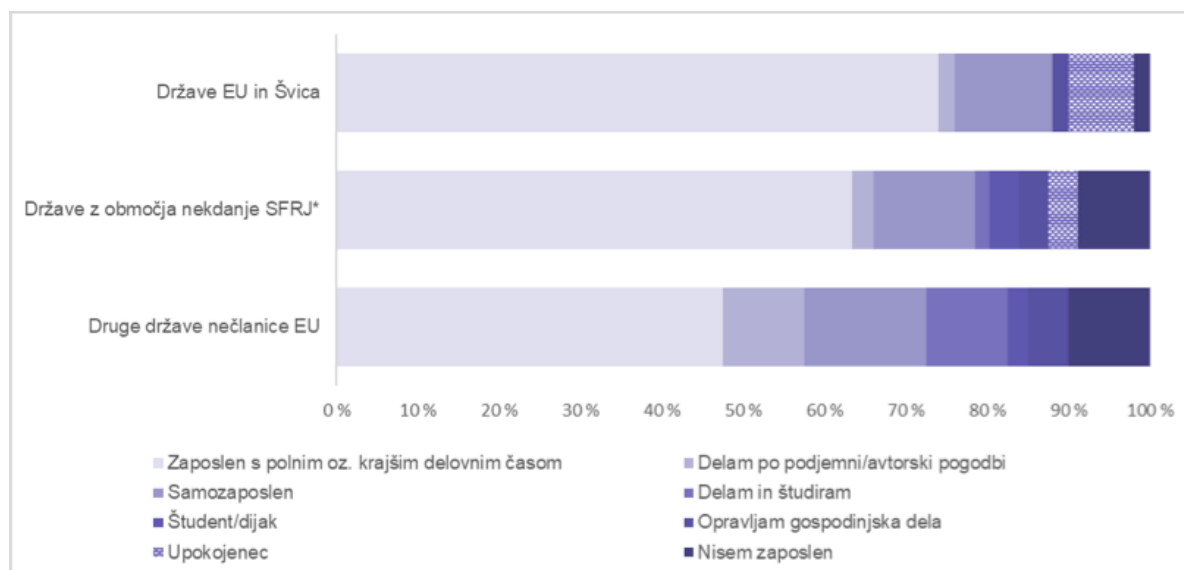
Višja raven izobrazbe običajno odpira več možnosti za zaposlitev, zaposlitev pa predstavlja enega od temeljev za uspešno integracijo priseljencev. Zaposlitev posamezniku ne zagotavlja samo ekonomske varnosti (denarni zaslužek, potreben za življenje) in pridobitve določenega družbenega statusa, pomeni tudi pridobivanje delovnih izkušenj, širitev mreže poznanstev (večanje socialnega oziroma človeškega kapitala), prispeva k oblikovanju pozitivne samopodobe, zagotavlja boljše možnosti izobraževanja otrok in praviloma omogoča boljšo kakovost življenja nasploh. S stališča nacionalne oziroma lokalne politike je oblikovanje učinkovite politike zaposlovanja, ki omogoča integracijo priseljencev in njihovih potomcev na trg delovne sile, pomembno in potrebno vsaj s treh vidikov: s finančnega vidika (ustvarjanje dohodka), z vidika izkoristka človeškega kapitala in z vidika zmanjševanja negativnih socialnih pojavov, ki so povezani z visoko stopnjo brezposelnosti (kriminal, delo na črno, obremenitev socialne države itd.).

Tabela 8: Struktura populacije anketiranih priseljencev glede na njihov status aktivnosti, 2019

	Število	%
Zaposlen s polnim delovnim časom (35 ur in več na teden)	122	59,8
Zaposlen s krajšim delovnim časom	6	2,9
Delam po podjetni/avtorski pogodbi	8	3,9
Samozaposlen (kmet, samostojni obrtnik, svobodni poklic)	26	12,7
Delam in študiram	6	2,9
Študent/dijak	5	2,5
Opravljam gospodinjstva dela, skrb za otroke ali druge osebe	7	3,4
Upokojenec	8	3,9
Nisem zaposlen	15	7,4
Brez odgovora	1	0,5
Skupaj	204	100,0

82,2 % anketiranih je zaposlenih oziroma opravljajo neko delo, 7,4 % anketiranih ni zaposlenih, 2,5 % anketiranih je študentov, 3,4 % anketiranih opravlja gospodinjstva dela doma in 3,9 % je upokojenih. Med 15 anketiranci, ki niso zaposleni, je 11 žensk. 7 izmed njih jih ima nizko izobrazbo. 10 jih prihaja iz držav nekdanje Jugoslavije⁶, 4 iz drugih držav nečlanice EU in 1 iz držav EU. Med nezaposlenimi se je 1 anketiranec priselil v Slovenijo zaradi dela, 4 so se priselili zaradi izobraževanja, 9 zaradi združitve družine in 1 zaradi azila.

Struktura statusa aktivnosti anketiranih se nekoliko razlikuje, če pogledamo, iz katere države se je priseljenec priselil.

Graf 2: Status aktivnosti anketiranih priseljencev glede na državo, iz katere so se priselili, 2019, N = 203

* Brez Hrvaške – ta je všteta pri kategoriji »Države EU in Švica«.

6 Brez Hrvaške.

Največji delež (74 %) zaposlenih s polnim oziroma krajšim delovnim časom je med anketiranci, ki so se priselili iz držav EU in Švice. Hkrati imajo anketiranci, priseljeni iz držav EU in Švice, tudi največji delež (8 %) upokojujencev. Anketiranci, priseljeni iz drugih držav nečlanic EU, pa imajo največje deleže takih, ki delajo po podjemni oziroma avtorski pogodbi (10 %), so samozaposleni (15 %), delajo in študirajo (10 %) ali pa niso zaposleni (10 %).

Največji delež (40,7 %) anketiranih je zaposlen v javnem sektorju (državni in občinski upravi ter ostalem javnem sektorju). Skoraj 30 % anketiranih pa je zaposlenih v podjetjih v zasebni lasti.

Tabela 9: Struktura populacije anketiranih priseljencev glede na to, v kakšnem tipu podjetja ali organizacije delajo ali so delali (vprašanje se nanaša na njihovo zadnjo zaposlitev v Sloveniji), 2019

	Število	%
Državna ali občinska uprava	8	3,9
Ostali javni sektor (npr. izobraževanje in zdravstvo)	75	36,8
Podjetje v državni lasti	13	6,4
Podjetje v zasebni lasti	61	29,9
Samozaposlen	24	11,8
Nisem še bil zaposlen	12	5,9
Drugo*	8	3,9
Brez odgovora	3	1,5
Skupaj	204	100,0

* Drugo: »Delala sem prostovoljno v javnem sektorju, bila zaposlena v kulturi, bila tudi v firmah v zasebni lasti«, »Mednarodna organizacija«, »Nevladna organizacija«, »Raziskovalni inštitut«, »Sindikato«, »Tuja organizacija«, »Vjerska zajednica«, »Zaposlenje na 14 mesece na projektu namenjenom manjinama«.

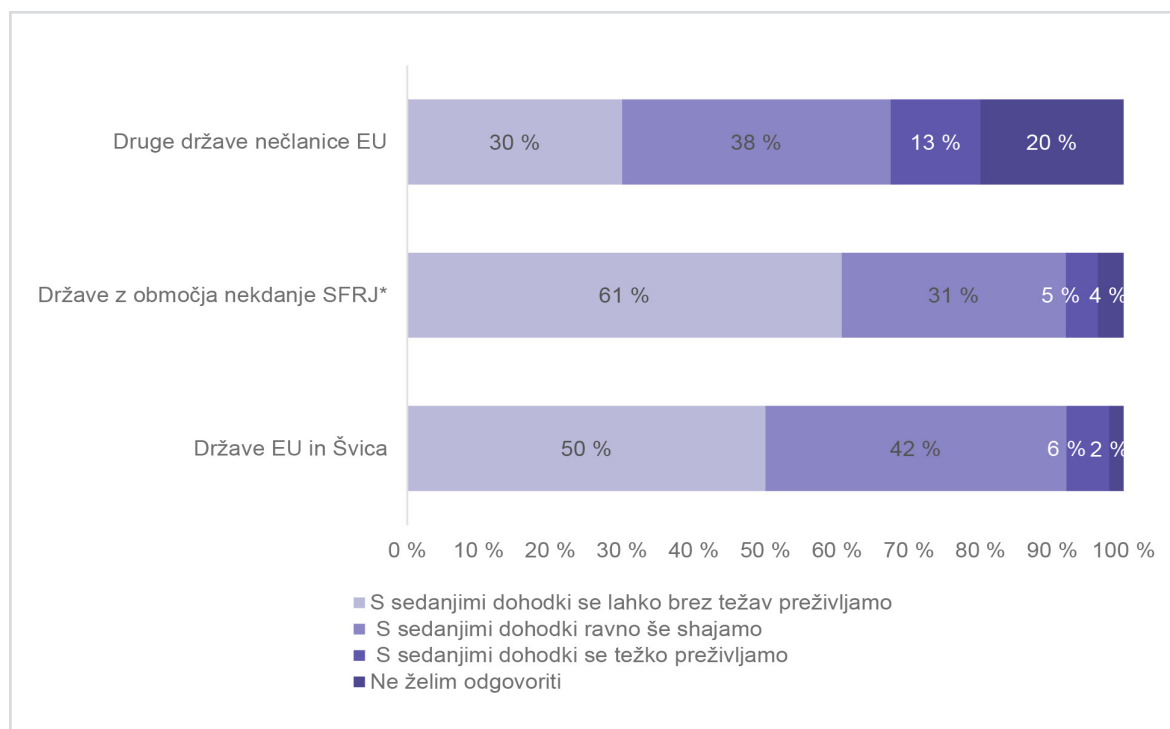
Samoocena dohodkov v gospodinjstvu

Ob upoštevanju visoke izobrazbene strukture anketiranih in strukture njihovega statusa aktivnosti so percepcije višine dohodkov v njihovem gospodinjstvu relativno slabe. Le 51,5 % anketirancev, je povedalo, da se z dohodki brez težav preživljajo.

Tabela 10: Mnenja anketiranih priseljencev o dohodkih v njihovem gospodinjstvu, 2019

	Število	%
S sedanjimi dohodki se lahko brez težav preživljamo	105	51,5
S sedanjimi dohodki ravno še shajamo	72	35,3
S sedanjimi dohodki se težko preživljamo	13	6,4
Ne želim odgovoriti	13	6,4
Brez odgovora	1	0,5
Skupaj	204	100,0

Graf 3: Odgovori anketiranih priseljenecv na vprašanje, kako ocenjujejo trenutno situacijo z dohodkom v svojem gospodinjstvu, glede na državo, iz katere so se priselili, 2019, N = 202

* Brez Hrvaške – ta je všteta pri kategoriji »Države EU in Švica«.

V največji meri so z dohodki gospodinjstva zadovoljni priseljenecv z območja nekdanje SFRJ, 61 % jih je navedlo, da se lahko s sedanjimi dohodki brez težav preživljajo. Priseljenecv iz držav EU so v 50 % menili, da se s sedanjimi dohodki lahko brez težav preživljajo, 42 % pa jih je menilo, da s sedanjimi dohodki ravno še shajajo. Najmanj so z dohodki gospodinjstva zadovoljni priseljenecv iz drugih držav nečlanic EU.

4.1.3 Kulturne značilnosti

Po statističnih podatkih SURS-a je 1. 1. 2021 v Sloveniji prebivalo 292.824 prebivalcev, ki so imeli prvo prebivališče v 174 tujih državah. V zadnjih sedemdesetih letih so najmočnejši priseljenecvski tokovi v Slovenijo prihajali z območja nekdanje SFRJ. Več desetletij v skupni državi se odraža tudi v zdajšnji sestavi prebivalstva Slovenije. Velika večina priseljenecv, natančneje 253.000 ali 86,3 %, je imela prvo prebivališče v eni izmed držav, nastalih na območju nekdanje SFRJ. Za 133.000 (45,4 % od vseh priseljenecv) izmed teh je bila to Bosna in Hercegovina, za 43.000 (14,7 %) Hrvaška in za 30.000 (10,2 %) Srbija. Iz drugih evropskih držav so se priseljenecv priseljevali v manjšem številu. Še največ od teh je imelo prvo prebivališče v Nemčiji (7.600 oziroma 2,6 %), Italiji (4.600 oziroma 1,6 %) in Ruski federaciji (4.000 oziroma 1,4 %). Za največ priseljenecv iz neevropskih držav je bila država prvega prebivališča Kitajska (1.200 oziroma 0,4 %), sledili so tisti s prvim prebivališčem v Združenih državah Amerike (900 oziroma 0,3 %) in Argentini (400 oziroma 0,1 %) (Razpotnik 2021).

Priseljenci, ki so sodelovali v anketi, so prišli iz 42 držav. Velika večina (74,5 %) anketiranih se je priselila iz držav nečlanic EU. Med njimi se jih je velik del priselil iz držav, ki so nastale na območju nekdanje SFRJ, manj pa iz drugih držav. 25 % priseljenih je prišlo iz držav EU, med njimi tretjina iz Hrvaške.

Tabela 11: Skupine držav, iz katerih so se priselili anketirani priseljenci, 2019

	Število	%
Države EU (vključno s Hrvaško) in Švica	51	25,0
Države, ki so nastale na območju nekdanje SFRJ	112	54,9
Druge države nečlanice EU	40	19,6
Brez odgovora	1	0,5
Skupaj	204	100,0

Tabela 12: Države, iz katerih so se priselili anketirani priseljenci, 2019

		Število	%
Države z območja z nekdanje SFRJ (brez Hrvaške)			
1.	Srbija	36	17,6
2.	Bosna in Hercegovina	33	16,2
3.	Severna Makedonija	27	13,2
4.	Kosovo	12	5,9
5.	Črna gora	4	2,0
Nekdanja Sovjetska zveza			
6.	Rusija	11	5,4
7.	Ukrajina	5	2,5
8.	Kazahstan	1	0,5
9.	Azerbajdžan	1	0,5
10.	Belorusija	1	0,5
Azija			
11.	Jemen	1	0,5
12.	Irak	1	0,5
13.	Iran	1	0,5
14.	Turčija	1	0,5
15.	Sirija	1	0,5
16.	Južna Koreja	1	0,5
Članice EU			
17.	Hrvaška	16	7,8
18.	Nemčija	5	2,5
19.	Italija	5	2,5
20.	Španija	5	2,5
21.	Nizozemska	3	1,5
22.	Francija	3	1,5
23.	Grčija	2	1,0
24.	Avstrija	2	1,0
25.	Belgija	2	1,0
26.	Romunija	2	1,0

		Število	%
27.	Portugalska	1	0,5
28.	Danska	1	0,5
29.	Malta	1	0,5
30.	Slovaška	1	0,5
31.	Poljska	1	0,5
	Druge evropske države		
32.	Švica	1	0,5
33.	Velika Britanija	2	1,0
34.	Albanija	2	1,0
	Severna in Južna Amerika		
35.	ZDA	3	1,5
36.	Mehika	2	1,0
37.	Argentina	1	0,5
	Afrika		
38.	Zimbabve	1	0,5
39.	Sudan	1	0,5
40.	Gvineja Bissau	1	0,5
41.	Nigerija	1	0,5
	Avstralija in Oceanija		
42.	Avstralija	1	0,5
	Brez odgovora	1	0,5
	Skupaj	204	100,0

V razpravah o etnični heterogenosti in popisnih statistikah se pogosto zdi, da je podatek o maternem jeziku celo pomembnejši od odgovora na vprašanje o narodni pripadnosti, in sicer predvsem zato, ker se materni jezik praviloma ne spreminja.

Tabela 13: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kateri je njihov materni oziroma prvi jezik, 2019

	Število	%
Jeziki držav, nastalih na območju nekdanje SFRJ*	125	61,3
Jeziki držav Evrope, Severne in Južne Amerike ter Avstralije**	41	20,1
Jeziki držav Azije	26	12,7
Jeziki držav Afrike	3	1,5
Drugo	1	0,5
Brez odgovora	8	3,9
Skupaj	204	100

* V to kategorijo sta vključena tudi dva priseljence, ki sta kot materne jezike navedla slovenski in hrvaški jezik ter slovenski in srbski jezik.

** V to kategorijo je vključen tudi priseljenec, ki je kot materna jezika navedel grški in slovenski jezik.

Več kot polovica (61,3 %) anketiranih je za materni jezik navedla jezik ene od držav, nastalih na območju nekdanje SFRJ.

28 (13,7 %) anketiranih je navedlo, da imajo dva materna jezika.

Tabela 14: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kateri je materni oziroma prvi jezik njihove mame, 2019

	Število	%
Slovenščina	6	2,9
Jeziki držav, nastalih na območju nekdanje SFRJ	120	58,8
Jeziki drugih držav Evrope, Severne in Južne Amerike ter Avstralije	38	18,9
Jeziki držav Azije	26	12,9
Jeziki držav Afrike	4	2
Brez odgovora	10	4,9
Skupaj	204	100

Tabela 15: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kateri je materni oziroma prvi jezik njihovega očeta, 2019

	Število	%
Slovenščina	1	0,5
Jeziki držav, nastalih na območju nekdanje SFRJ	125	61,3
Jeziki drugih držav Evrope, Severne in Južne Amerike ter Avstralije	39	19,1
Jeziki držav Azije	26	12,7
Jeziki držav Afrike	4	2
Brez odgovora	9	4,4
Skupaj	204	100

Razvrščanje posameznikov v posamezne etnične oziroma narodne kategorije pomeni določeno mero posploševanja in vpeljevanje navidezno enoznačnih etničnih kategorij. Posamezniki, ki se opredelijo z etnično kategorijo (npr. Bošnjaki, Slovenci, Hrvati) in jih v nadaljnjih analizah obravnavamo kot na primer pripadnike bošnjaške, slovenske, hrvaške skupnosti, se med seboj razlikujejo glede objektivnih kazalnikov etnične identitete, kot sta jezik in veroizpoved, ki vplivajo na umeščenost posameznikov v določeno okolje, hkrati pa se posamezniki med seboj razlikujejo tudi glede na etnično identifikacijo.

Kot odgovor na vprašanje, kateri narodni skupnosti čutijo, da pripadajo, so anketiranci lahko navedli več narodnih skupnosti. Največ anketiranih, natančneje 31,9 %, je navedlo, da pripadajo eni od narodnih skupnosti z območja nekdanje SFRJ. Veliko, kar 26,5 % anketiranih, ni odgovorilo na to vprašanje. 17,6 % anketiranih je navedlo, da pripadajo vsaj dvema narodnima skupnostma, slovenski in še eni.

Tabela 16: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kateri narodni skupnosti čutijo, da pripadajo, 2019

	Število	%
Slovenski in drugi narodni skupnosti	36	17,6
Narodni skupnosti z območja nekdanje SFRJ	65	31,9
Narodni skupnosti z območja drugih evropskih držav, Severne in Južne Amerike ter Avstralije	10	4,9
Narodni skupnosti z območja Azije	9	4,4
Narodni skupnosti z območja Afrike	2	1,0
Drugo*	28	13,7
Brez odgovora	54	26,5
Skupaj	204	100,0

* Drugo: »globalni«, »transnacionalni skupnosti«, »ne vem, kolaž vsega«, »Osečam da pripadam ljudskoj i hrišćanskoj zajednici koja je u nemilosti mondijalističke i globalističke elite«, »jugoslovanski (3), »evropski« (8), »nobeni« (7), »Human«, »vizantinskoj«, »A community of people who have the same profession/educational background, with shared interests. Not limited to nationality«, »ne osjećam nacionalnu pripadnost kao ključnu identifikaciju«, »nemam posebnog mišljenja o pripadnosti i razvršćavanju«, »Tiste s katero se najbolj identified«.

Glede vpeljevanja navidezno enoznačnih etničnih kategorij pri razvrščanju posameznikov v posamezne etnične oziroma narodne kategorije se pokaže, da se mnogo ljudi ne more opredeliti z enoznačno etnično oziroma narodno pripadnostjo. Tovrstne zagate pri etničnem opredeljevanju posamezniki rešujejo na različne načine: opredelijo se v skladu z nacionalno pripadnostjo, v našem primeru kot Slovenci, opredelijo se z dvojno ali celo s trojno etnično pripadnostjo ali kot etnično neopredeljeni, lahko ne odgovorijo na vprašanje ali pa se opredeljujejo z religioznimi, regionalnimi oziroma drugimi (nacionalnimi) pripadnostmi. To pa seveda ne pomeni, da se ob kateri drugi priložnosti ne bi opredelili kako drugače.

Tabela 17: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kakšna je njihova veroizpoved, 2019

	Število	%
Rimskokatoliška	29	14,2
Pravoslavna	70	34,3
Protestantska	3	1,5
Islamska	33	16,2
Druga veroizpoved	6	2,9
Ne pripadam nobeni veroizpovedi	54	26,5
Brez odgovora	9	4,4
Skupaj	204	100,0

Največ (34,3 %) anketiranih je navedlo, da pripadajo pravoslavni veroizpovedi, 16,2 % jih je navedlo, da je njihova veroizpoved islam, in 14,2 % se jih je opredelilo za rimskokatoliško veroizpoved. Da ne pripadajo nobeni veroizpovedi, je navedlo 26,5 % anketiranih.

4.2 Pravno-politična dimenzija integracije

Pravno-politična dimenzija integracije se nanaša predvsem na status prebivanja priseljencev in na njihove politične pravice. Vprašanje je, ali in v kolikšni meri priseljenci veljajo za polnopravne člane politične skupnosti v državi priselitve. Položaj priseljenca ali stopnja integracije priseljenca z vidika pravno-politične dimenzije ima dva skrajna pola. Eden od teh je položaj nedokumentiranega priseljenca, ki v pravno-političnem smislu ni del družbe sprejema, čeprav je morda vključen v družbo na drugih področjih. Drugi skrajni pol je položaj priseljenca, ki je državljan države sprejema in uživa celoten spekter državljanskih pravic ter ima formalno odprte možnosti za vse oblike civilnodružbene in politične participacije. Vmes pa obstaja kopica različnih statusov, ki posameznikom nudijo širši ali ožji nabor pravic in možnosti za sodelovanje v različnih civilnodružbenih in političnih aktivnostih v državi sprejema. Raznolikost teh »vmesnih« statusov se je v zadnjih desetletjih povečala kot posledica poskusov držav EU, da upravljajo in urejajo mednarodne migracije ter statuse in pravice mednarodnih migrantov v skladu z migracijskim režimom EU (na primer razlikovanje med statusom državljanov EU v primerjavi s statusom državljanov tretjih držav) (Penninx in Garcés-Mascareñas 2016, 14).

Tudi v Sloveniji poznamo različne statuse, ki priseljencem omogočajo bolj ali manj enakopravno sodelovanje v različnih civilnodružbenih in političnih procesih. Ti statusi so pogojeni z državo izvora priseljenca, dolžino njegovega bivanja v Sloveniji, njegovim državljanskim statusom, družinskim statusom, statusom aktivnosti idr. Priseljenc, ki pridobi državljanstvo Republike Slovenije, je v pravnem pogledu izenačen z ostalimi državljani Slovenije in upravičen do enakopravne participacije na vseh področjih političnega in civilnodružbenega življenja v Sloveniji. Čeprav državljanstvo pomeni polno enakopravnost z ostalimi državljani na pravnem področju, pa ni nujno, da tudi v praksi zagotavlja enake možnosti priseljencem na vseh področjih družbenega življenja. Snovalci integracijske politike bi se zato morali zavedati, da pridobitev slovenskega državljanstva ne pomeni nujno zaključka integracijskega procesa.

Posebno vprašanje enakopravnosti se zastavlja v primeru večjih priseljenjskih skupin, katerih pripadnike povezuje enaka etnična/narodna pripadnost in ki si prizadevajo za pridobitev oziroma uveljavljanje ne le individualnih, temveč tudi določenih kolektivnih pravic.

Leta 2017 je Zveza zvez kulturnih društev konstitutivnih narodov in narodnosti nekdanje SFRJ v Sloveniji že tretjič (prej v letih 2003 in 2014) najvišjim političnim predstavnikom predstavila pobudo za ustavno in zakonsko ureditev položaja manjšinskih skupnosti iz nekdanje SFRJ v Sloveniji: Albancev, Bošnjakov, Črnogorcev, Hrvatov, Makedoncev in Srbov. Ponovna pobuda predstavnikov priseljenjskih (manjšinskih) skupnosti iz držav z območja nekdanje SFRJ po poimenski navedbi teh skupnosti v Ustavi Republike Slovenije in drugih spremembah zakonodaje kaže na nezadovoljstvo teh skupnosti z njihovim položajem. V anketi smo zastavili vprašanje, kako naj bi država Slovenija uredila položaj pripadnikov narodnih skupnosti, ki so prišli z območja nekdanje SFRJ. Odgovore anektiranih smo združili v osem kategorij, ki so predstavljene v spodnji tabeli.

Tabela 18: Odgovori na vprašanje, kako naj bi država Slovenija uredila položaj pripadnikov narodnih skupnosti, ki so prišli z območja nekdanje SFRJ, 2019

	Število	%
Priznanje statusa manjšine z ustavo ali zakonom	34	16,7
S pomočjo dobrih integracijskih programov	34	16,7
Drugo	30	14,7
Ne vem	20	9,8
Njihov položaj je že dobro urejen	13	6,4
Zagotovijo naj se jim enake pravice, kot jih imajo Slovenci	6	2,9
Tako, kot je urejen položaj Slovencev v drugih državah	4	2,0
Brez odgovora	63	30,9
Skupaj	204	100,0

Kar 30,9 % anketiranih priseljencev ni odgovorilo na vprašanje. Predvidevali smo, da na to vprašanje v večjem številu niso odgovorili priseljenci iz držav EU ali drugih svetovnih držav, pa ni tako. 60,3 % anketiranih priseljencev, ki niso odgovorili na to vprašanje, se je v Slovenijo priselilo iz držav z območja nekdanje Jugoslavije.

Največ anketiranih je menilo, da bi skupnostim, ki so prišle z območja nekdanje SFRJ, morali priznati status narodne manjšine (16,7 %) in da bi morali oblikovati dobre integracijske programe (16,7 %), s pomočjo katerih bi omogočili učenje slovenskega jezika, ki bi bilo dostopno vsem, in programe, ki bi spodbujali zaposlovanje žensk. Predvsem pa bi se morali osredotočiti tudi na informiranje in izobraževanje večinskega prebivalstva glede priseljenjskih kultur, predsodkov itd. Samo 6,4 % anketiranih je menilo, da je položaj pripadnikov narodnih skupnosti z območja nekdanje SFRJ v Sloveniji že dobro urejen. Odgovori, združeni v kategoriji drugo (14,7 %), so zelo raznoliki, nekateri so menili, da je vključevanje v družbo stvar posameznika, drugi so izpostavili, da je treba urediti položaj izbrisanih, tretji so navedli, da priznanje statusa narodne manjšine dejansko ne bi prispevalo k izboljšanju položaja teh skupnosti itd.

4.2.1 Državljanstvo

1. januarja 2021 je bilo med 2.108.977 prebivalci Slovenije 292.824 ali 13,9 % takih, ki so takoj po rojstvu prebivali v tujini in so se pozneje priselili v Slovenijo. Malo manj kot polovica teh prebivalcev, natančneje 46 %, ima slovensko državljanstvo; nekateri od teh so se kot slovenski državljani že rodili (na primer slovenskim državljanom v tujini), drugi pa so to postali pozneje – z naturalizacijo oziroma s sprejemom v državljanstvo Slovenije (Razpotnik 2021). Delež priseljencev, ki živijo v Sloveniji 10 let⁷ in več ter imajo slovensko državljanstvo, je dokaj velik. Se pa ta delež v zadnjem obdobju zmanjšuje. Leta 2006/2007 je bil delež priseljencev, ki živijo v Sloveniji 10 let in več ter imajo slovensko državljanstvo, 95,7 %, v letu 2017 se je zmanjšal in je znašal 87,6 % (OECD/EU 2018, 125). Zmanjšanje deleža je na eni strani posledica visoke starostne strukture in posledičnega umiranja določenega števila oseb znotraj skupine priseljencev s slovenskim državljanstvom, po drugi strani pa je to posledica večanja števila

7 To obdobje prebivanja tujca v Sloveniji je tudi eden izmed temeljnih pogojev za pridobitev slovenskega državljanstva z naturalizacijo (10. člen ZDRS).

priseljencev v obdobju po vstopu Slovenije v EU in relativno nizke stopnje pridobitve slovenskega državljanstva med priseljenci v tem obdobju (Medvešek et al. 2022, 68–70).

V aktualni raziskavi je bil pravni status anketiranih v povezavi z dovoljenjem za prebivanje naslednji: 40,7 % jih ima slovensko državljanstvo, 32,8 % anketiranih ima dovoljenje za stalno prebivanje in slabih 19,6 % anketiranih ima dovoljenje za začasno prebivanje. 1 (0,5 %) anketiranec ima status begunca.

Tabela 19: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kakšen je njihov pravni status, ki jim omogoča bivanje v Sloveniji, 2019

	Število	%
Imam dovoljenje za začasno prebivanje	40	19,6
Imam dovoljenje za stalno prebivanje	67	32,8
Imam status begunca	1	0,5
Sem državljan Slovenije	83	40,7
Brez odgovora	13	6,4
Skupaj	204	100,0

Med 40 anketiranimi, ki imajo dovoljenje za začasno prebivanje, jih 79,4 % živi v Sloveniji 5 let ali manj, so pa tudi anketiranci, ki živijo v Sloveniji med 6 in 10 let (12,8 %) ter med 11 in 15 let (5,1 %) in imajo dovoljenje za začasno prebivanje. V raziskavo je bil vključen celo posameznik, ki živi v Sloveniji več kot 40 let in ima dovoljenje za začasno prebivanje. O razlogih, zakaj posamezniki, ki že več kot 5 let bivajo v Sloveniji, nimajo urejenega dovoljenja za stalno prebivanje, anketirancev nismo spraševali, zato lahko o njih samo ugibamo. Je pa na tem mestu smiselno opozoriti, da ima lahko daljše obdobje negotovosti v povezavi z možnostjo ureditve bolj stalnega statusa negativen vpliv na posameznika oziroma njegovo pripravljenost, da se integrira v družbo.

Med anketiranimi priseljenci jih ima največ slovensko državljanstvo (40,7 %)⁸, sledijo anketiranci, ki so državljani držav nečlanic EU (35,3 %), najmanj pa je državljanov držav EU (16,2 %). 7,8 % anketiranih ni odgovorilo na vprašanje.

Tabela 20: Struktura populacije anketiranih priseljencev glede na državljanstvo, 2019

	Število	%
Slovensko državljanstvo	34	16,7
Slovensko državljanstvo in državljanstvo držav, nastalih na območju nekdanje SFRJ (brez Hrvaške)	30	14,7
Slovensko državljanstvo in državljanstvo drugih držav EU	12	5,9
Slovensko državljanstvo in državljanstvo drugih držav nečlanic EU	7	3,4
Državljanstvo drugih držav EU*	29	14,2
Državljanstvo drugih držav EU in državljanstvo držav nečlanic EU	4	2,0
Državljanstvo držav nečlanic EU	72	35,3
Brez odgovora	16	7,8
Skupaj	204	100

*Vključno z državljani Hrvaške.

8 Ta delež vključuje tudi tiste, ki so nosilci slovenskega in še enega ali več drugih državljanstev.

40 anketiranih je navedlo, da imajo poleg slovenskega državljanstva še državljanstvo ene izmed drugih držav, nastalih na območju nekdanje SFRJ, vključno s Hrvaško. »Dvojno državljanstvo imajo skoraj vsi tisti, ki so slovensko državljanstvo pridobili po 40. členu Zakona o državljanstvu iz leta 1991, saj določba zakona ni terjala odpusta iz 'prejšnjega' državljanstva. Obstajajo pa tudi primeri celo trojnega državljanstva, ki je najpogosteje povezano s Hrvati iz Bosne in Hercegovine, ki so državljanstvo Slovenije pridobili po 40. členu Zakona o državljanstvu. Ti so ohranili državljanstvo Bosne in Hercegovine, mnogi pa so pridobili tudi državljanstvo Republike Hrvaške« (Komac et al. 2007, 74–75).

Vedno več ljudi ima dvojno ali trojno državljanstvo. To je predvsem posledica številnega preseljevanja in obstoječih razlik med državami glede pravil za pridobitev oziroma izgubo državljanstva. V povezavi z dvojnimi ali večkratnimi državljanstvom so bili predvsem v preteklosti izraženi različni pomisleki. V zgodnjih šestdesetih letih je bila celo sprejeta konvencija Sveta Evrope o zmanjševanju primerov večkratnega državljanstva,⁹ ki je nalagala državam podpisnicam izogibanje dvojnemu državljanstvu. To je odražalo tedaj prevladujoče stališče o potrebah po zmanjševanju števila dvojnih državljanov. V devetdesetih letih 20. stoletja se je stališče do dvojnega državljanstva v mnogih državah spremenilo, kar je predvsem posledica naraščajoče mobilnosti prebivalstva (Niessen 2000, 55). Leta 1997 sprejeta Evropska konvencija o državljanstvu je glede dopustnosti večkratnega državljanstva nevtralna.¹⁰

Razprave o dvojnem državljanstvu se najpogosteje dotikajo vprašanja, ali večje število prebivalcev z dvojnimi ali večkratnimi državljanstvom zmanjšuje suverenost države, saj naj bi bila njihova lojalnost dvomljiva. »Poleg tega bi lahko uresničevanje političnih pravic v več državah ogrožalo načelo nevmešavanja v notranje zadeve posamezne države. V državah sprejema se pogosto izraža predvsem strah, da bodo tuje vlade (države izvora priseljencev) vplivale na priseljence, da bodo delovali proti njihovim nacionalnim interesom« (Medved 2005, 465). Omenja pa se tudi vprašanja dolžnosti, ki jih ima posameznik do države, kot na primer vojaška obveznost, plačilo davkov in volilna pravica. Dejansko pa vedno več evropskih držav tolerira dvojno ali večkratno državljanstvo.

Tudi v Sloveniji Zakon o državljanstvu Republike Slovenije (ZDRS), ki je stopil v veljavo v letu 1991, dvojnega državljanstva izrecno ni prepovedoval. Toleriranje dvojnega državljanstva v Sloveniji pomeni, da Slovenija ni predpisala avtomatične izgube slovenskega državljanstva v primerih, ko slovenski državljan pridobi državljanstvo druge države.¹¹ V Sloveniji sicer obstaja

9 Konvencija o zmanjševanju primerov večkratnega državljanstva in vojaških obveznosti v primerih večkratnega državljanstva (Convention on the reduction of Cases of Multiple Nationality and Military Obligations in Cases of Multiple Nationality 1963) je stopila v veljavo v letu 1968. Prvi namen konvencije je bil vzpostaviti mehanizem, po katerem bi prišlo do avtomatične izgube državljanstva države članice, če bi prišlo do pridobitve državljanstva v drugi državi članici. Leta 1977 je bil sprejet protokol k tej konvenciji (Protocol amending the Convention on the Reduction of Cases of Multiple Nationality and Military Obligations in Cases of Multiple Nationality), ki je stopil v veljavo v letu 1978 in je nekoliko omilil zapisano v konvenciji, zlasti na področju služenja vojaškega roka. Drug protokol (sprejet leta 1992, v veljavi od leta 1995) je nakazal spremembo v odnosu do dvojnega državljanstva v okviru Sveta Evrope (Second Protocol amending the Convention on the Reduction of Cases of Multiple Nationality and Military Obligations in Cases of Multiple Nationality 1992). Dopolnitev omogoča državam pogodbenicam, da v svoji zakonodaji v določenih izjemah dopustijo osebam, ki so pridobile državljanstvo druge države pogodbenice, da obdržijo izvorno državljanstvo.

10 Konvencija velja od leta 2000. Slovenija ni njena podpisnica (European Convention on Nationality 1997).

11 Hkrati pa zakon o državljanstvu Republike Slovenije v 2. členu določa princip učinkovitosti slovenskega državljanstva: »Državljan Republike Slovenije, ki ima tudi državljanstvo tuje države, se na območju Republike Slovenije šteje za državljana

zahteva po odpovedi prejšnjemu državljanstvu pred naturalizacijo, vendar pa obstajajo tudi izjeme. V 10. členu ZDRS, v katerem so naštetih pogoji, ki jih mora oseba izpolnjevati za naturalizacijo, je v drugi točki zapisano, »da ima [oseba] odpust iz dosedanjega državljanstva ali da izkaže, da ga bo dobila, če bo sprejeta v državljanstvo Republike Slovenije«. V drugem odstavku 10. člena pa je dodano še dopolnilo: »Šteje se, da je pogoj iz 2. točke prejšnjega odstavka izpolnjen, če je oseba brez državljanstva, če dokaže, da ga po zakonu njene države izgubi s samo naturalizacijo, ali če dokaže, da tuja država ne odloči o vlogi za prenehanje državljanstva v razumnem roku. Šteje se, da država ne odloči v razumnem roku, če je oseba vlogo za prenehanje državljanstva pri pristojnih organih vložila najpozneje v 60 dneh po izdaji zagotovila, in je v dveh letih od vročitve zagotovila storila vse potrebno za uspešno dokončanje postopka pri pristojnih organih matične države. Če dokaže, da njena država ne daje odpusta ali, da prostovoljno pridobitev tujega državljanstva šteje za neloyalno dejanje, ki je sankcionirano v njenih predpisih, zadošča izjava prosilca, da se odreka tujemu državljanstvu, če bo pridobil državljanstvo Republike Slovenije. Dokaza o izpolnjevanju 2. točke prvega odstavka tega člena ni treba predložiti državljanu države članice Evropske unije, če obstaja med državama vzajemnost.«

Izrecna odpoved prejšnjemu državljanstvu ni zahtevana v nekaterih primerih, ki so opredeljeni v 12. členu ZDRS. Izjema pa je opredeljena tudi v 13. členu zakona: »Z naturalizacijo lahko pridobi državljanstvo Republike Slovenije polnoletna oseba, če to koristi državi zaradi znanstvenih, gospodarskih, kulturnih, nacionalnih ali podobnih razlogov, pod pogojem, da dejansko živi v Sloveniji neprekinjeno vsaj eno leto pred vložitvijo prošnje in ima urejen status tujca ter izpolnjuje pogoje iz 4., 6., 8., 9. in 10. točke prvega odstavka 10. člena tega zakona.«

Pokazalo se je, da je polovica anketiranih priseljencev poročenih s slovenskim državljanom oziroma ima zunajzakonskega partnerja s slovenskim državljanstvom.

Tabela 21: Struktura populacije anketiranih priseljencev glede na državljanstvo njihovega zakonskega ali zunajzakonskega partnerja, 2019

	Število	%
Slovensko državljanstvo	85	41,7
Slovensko državljanstvo in državljanstvo držav, nastalih na območju nekdanje SFRJ (brez Hrvaške)	14	6,9
Slovensko državljanstvo in državljanstvo drugih držav EU in Švice	4	2,0
Državljanstvo drugih držav EU*	5	2,5
Državljanstvo drugih držav EU in državljanstvo držav nečlanic EU	1	0,5
Državljanstvo držav nečlanic EU	38	18,6
Brez odgovora	57	27,9
Skupaj	204	100

* Vključno z državljanji Hrvaške.

Republike Slovenije, če mednarodna pogodba ne določa drugače,« kar pomeni, da se oseba, ki ima poleg slovenskega državljanstva tudi tuje, na teritoriju Republike Slovenije ne more sklicevati na tuje državljanstvo, ampak se mora podrežati slovenski jurisdikciji. To velja od trenutka prestopa državne meje do zapustitve slovenskega ozemlja.

Anketiranim smo zastavili vprašanje, ali nameravajo zaprositi za slovensko državljanstvo. Če od vseh 204 anketiranih odštejemo tistih 83 anketiranih, ki že imajo slovensko državljanstvo, potem jih je med 121 anketiranimi 38,8 % odgovorilo, da nameravajo zaprositi za slovensko državljanstvo, 19 % jih ne misli zaprositi za slovensko državljanstvo, 32,2 % anketiranih še ne ve, ali bodo zaprosili za slovensko državljanstvo, 1,6 % pa jih je v postopku pridobivanja slovenskega državljanstva.

Tabela 22: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali nameravajo zaprositi za slovensko državljanstvo, 2019

	Število	%
Da	47	23,0
Ne	23	11,3
Ne vem	39	19,1
Sem v postopku pridobivanja slovenskega državljanstva	2	1,0
Že imam slovensko državljanstvo	83	40,7
Brez odgovora	10	4,9
Skupaj	204	100,0

Anketiranci so izpostavili tri ovire, ki otežujejo pridobitev slovenskega državljanstva: visoki stroški in zahteven postopek pridobivanja potrebne dokumentacije, ki so povezani s postopkom pridobitve državljanstva, ter zahtevan odpust iz dosedanjega državljanstva.

4.2.2 Težave, s katerimi se soočajo priseljenci pri urejanju svojega statusa

Glede soočanja s težavami pri urejanju zadev v javni upravi je največ (39,7 %) anketiranih odgovorilo, da se zaradi svoje narodne pripadnosti nikoli niso soočili s tovrstnimi težavami. 29,4 % anketiranih je navedlo, da se jim je to zgodilo redko. 20,1 % anketiranih pa je menilo, da so se zaradi svoje narodne pripadnosti pogosto soočili s težavami pri urejanju zadev v javni upravi.

Tabela 23: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se, odkar živijo v Sloveniji, zaradi svoje narodne pripadnosti soočili s težavami pri urejanju zadev v javni upravi, 2019

	Število	%
Nikoli	81	39,7
Redko	60	29,4
Pogosto	41	20,1
Nimam te izkušnje	20	9,8
Brez odgovora	2	1
Skupaj	204	100

Težave zaradi svoje narodne pripadnosti so navajali tako anketiranci, ki so se priselili iz držav EU, kot tudi tisti, ki so se priselili iz držav nečlanic EU. Anketirane smo prosili, naj v primeru, da so imeli težave z urejanjem dokumentacije v povezavi z njihovim statusom v Sloveniji, te težave opišejo.

Na vprašanje je odgovorilo 68 (oziroma 33,3 %) od 204 anketiranih. 38 anketiranih je v odgovoru opisalo težave, s katerimi so se soočali pri urejanju dokumentacije, povezane z urejanjem njihovega statusa, 15 anketiranih je zgolj navedlo dokumente, s katerimi so imeli težave, 15 anketiranih pa je navedlo težave, ki niso neposredno povezane z urejanjem dokumentacije.

Odgovore 38 anketirancev smo združili v 5 kategorij, ki so prikazane v tabeli spodaj.

Tabela 24: Pregled odgovorov anketiranih priseljencev na vprašanje, s kakšnimi težavami so se soočali pri urejanju dokumentacije v povezavi z njihovim statusom v Sloveniji, 2019

	N = 38	
	Število	%
Pomanjkljivo strokovno znanje javnih uslužbencev, pomanjkljivo informiranje strank	17	50,1
Dolgotrajnost postopkov	15	39,5
Neprijaznost javnih uslužbencev	12	31,6
Pomanjkanje informacij v tujih jezikih; neznanje angleškega jezika (ali katerega drugega svetovnega jezika) javnih uslužbencev	5	13,1
Zahteve po neobstoječih dokumentih, dokumentih z novejšimi datumi, dodatnih dokumentih	4	10,5

Najpogosteje (50,1 %) so anketiranci omenjali očitno pomanjkljivo znanje javnih uslužbencev (bodisi na upravni enoti, občini, v zdravstveni ustanovi ali na Zavodu za zdravstveno zavarovanje Slovenije) in pomanjkljivo informiranje strank o tem, kaj potrebujejo za dokončanje določenega postopka, kakšne so njihove pravice, kam se lahko obrnejo itd. Zaradi nepopolnih ali netočnih informacij s strani javnih uslužbencev se priseljenci soočajo z nepotrebni dodatnimi stroški, začasno izgubo mesečnih dohodkov, neupoštevanjem delovne dobe itd. Omenjeno je bilo še »nepoznavanje sklenjenih sporazumov o zdravstvenem zavarovanju s strani medicinskega osebja«.

15 (39,5 %) anketiranih je omenilo nerazumno dolgotrajnost postopkov. Postopki so pogosto daljši od prvotno predvidenih in napovedanih rokov. 12 (31,6 %) anketiranih pa je napisalo, da so bili javni uslužbenci do njih neprijazni. »Aroganca«, »ignoranca«, »poniževalni« ipd. so besede, s katerimi so opisali odnos javnih uslužbencev do njih. Najpogosteje so bile omenjene slabe izkušnje z uslužbenci na upravni enoti. V njihovih zapisih je bilo tudi izpostavljeno, da so bili pri urejanju zadev v javni upravi močno odvisni od trenutnega razpoloženja uradnika, na katerega so naleteli.

Pomanjkanje informacij v tujih jezikih in neznanje angleškega jezika (ali katerega drugega svetovnega jezika) javnih uslužbencev je omenilo 5 (13,1 %) anketiranih. Nekateri anketiranci so navedli negativne izkušnje, ki so jih imeli z uradnimi osebami, do katerih je po njihovem mnenju prišlo samo zaradi njihovega »napačnega« priimka.

Eden od anketiranih priseljencev je opisal svojo izkušnjo na upravni enoti:

Yes, I think Upravna enota in general does not have good treatment to immigrants (ex-Yugoslavia mainly, I saw it). Some of them told me they are not obligated to speak in English even though they speak. Other major problem is that any case is followed by one officer and if he/she is sick or in holidays your case just stop (that thing happened to me) and no other officer can provide you information about your case. The phone time to contact the person on charge of your case is usually a couple of days a week 1 to 2 hours, you have a really small chance to contact that officer and you have to persist until you get it. From my opinion all these procedures are really complicated and the officers who take the documents couldn't help because when they receive the documents they have a kind of check-list (I assume) and they can easily say that everything is OK and complete but one of two weeks you realize is not that, the responsible of your case send a letter ask for extra documents. Also, if you present the document on time (like marriage certificate) they can ask for a new one if at the time they check it is already »expired« (3 months), so you have to find the way to get a new one. This documents in our case (marriage and children's certificates) we cannot get in Slovenia, we have to ask for them in Spain by in-person or through a friend with authorization. Worse of all is even those documents are not accepted if they have been digitally signed, that is, a secure code included on them and a clear and explained way to verify signature included in the document ... documents like those we (Spaniards) could obtain with digital certificates by internet but at least the responsible person for our case (family reunification) didn't accept, she wanted a »real« signature. That kind of digitally signed certificates is valid in whole EU but not in Slovenia. Upravna enota is in general a big barrier for immigrants because the procedures are not regulated and you don't have clear instructions (not in English) and everything depends on the officer on your case.

V povezavi z urejanjem dokumentacije na Upravni enoti v Ljubljani je bila kot problematična omenjena sama lokacija prostorov, »tam nekje odzadaj«, ki je namenjena tujcem in daje občutek, da niso dobrodošli. Obravnava priseljencev se med upravnimi enotami razlikuje, razlikuje pa se tudi nabor zadev, ki jih priseljenci na različnih upravnih enotah lahko uredijo. Medtem ko se posameznih zadev na določeni upravni enoti ne da urediti, se jih na drugi upravni enoti lahko.

Tabela 25: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, pri urejanju katerih statusov oziroma na katerih področjih so se soočali s težavami v povezavi z urejanjem svojega statusa v Sloveniji (možnih je bilo več odgovorov), 2019

	Število
Dovoljenje za prebivanje	24
Vozniško dovoljenje	11
Delovno dovoljenje	7
Zdravstveno zavarovanje	4
Pridobitev državljanstva	4
Postopek združevanja družine	3
Registracija vozila	2
Življenjsko, dodatno zdravstveno zavarovanje, zavarovanje avta	1
Urejanje statusa begunca	1
Priznavanje izobrazbe	1
Priznavanje minulega dela	1
Pridobitev bančnega računa	1
Poroka	1
Pridobitev zdravnika	1
Pridobitev hitrega kredita	1
Onemogočanje prijave na stalnem naslovu s strani najemodajalca	1

Anketiranci so v največjem številu navedli, da so imeli težave v povezavi s pridobitvijo dovoljenja za prebivanje. Kot ovire so navedli, na primer, pomanjkanje informacij o postopku. Zaradi nezmožnosti pravočasne pridobitve dovoljenja za prebivanje se lahko zgodi, da priseljenci od delodajalca ne dobijo plačila za opravljeno delo. Lahko se zgodi, da zaradi neurejenega dovoljenja za prebivanje ostanejo brez zdravstvenega zavarovanja, kar je za kronične bolnike lahko nevarno.

11 anketirancev je imelo težave s pridobitvijo vozniškega dovoljenja. Težave z urejanjem vozniškega dovoljenja so navedli tako priseljenci iz držav EU kot priseljenci iz držav nečlanice EU. Izpostavili so, da so morali kljub veljavnemu vozniškemu dovoljenju ponovno opravljati preverjanje znanja, kar predstavlja določene stroške, ki si jih nekateri ne morejo privoščiti. Nekateri pa si vozniškega dovoljenja niso mogli urediti.

7 anketiranih je omenilo težave pri urejanju delovnega dovoljenja.

4.2.3 Politična in civilnodružbena participacija

Čeprav ima pomemben del priseljencev in njihovih potomcev, ki živijo v Sloveniji, slovensko državljanstvo, je treba omeniti, da pravica do politične participacije ni omogočena samo slovenskim državljanom. Tudi tujci so, odvisno od njihovega pravnega statusa, upravičeni do določenih oblik politične participacije, na primer do sodelovanja na lokalnih volitvah. Onemogočanje tujim državljanom, ki dolgotrajno bivajo v Sloveniji, da sodelujejo pri političnem odločanju na lokalni ali nacionalni ravni, ne prispeva k njihovi integraciji in lahko krepí njihove občutke nesprejetosti v družbi. Od leta 2002 je v Sloveniji volilna pravica na lokalni ravni omogočena tudi tujcem.¹² V Zakonu o lokalnih volitvah (ZLV) je v drugem in tretjem odstavku 5. člena zapisano:

Pravico voliti in biti voljen za člana občinskega sveta ima pod pogoji iz prvega odstavka tega člena tudi državljan druge države članice Evropske unije, ki ima potrdilo o prijavi stalnega prebivanja in prijavljeno stalno prebivališče v Republiki Sloveniji oziroma potrdilo o prijavi prebivanja in prijavljeno začasno prebivališče v Republiki Sloveniji.

Pravico voliti člana občinskega sveta imajo pod pogoji iz prvega odstavka tega člena tudi tujci, ki imajo dovoljenje za stalno prebivanje in prijavljeno stalno prebivališče v Republiki Sloveniji.¹³

Poleg tega imajo pod enakimi pogoji, kot so zapisani v 5. členu ZLV, v skladu s 109. členom omenjenega zakona državljani druge članice EU pravico voliti in biti voljeni tudi za člane svetov krajevnih skupnosti, vaških skupnosti ali delov občine – četrtnih skupnosti. Državljan tretjih držav pa imajo na tej ravni, podobno kot v 5. členu, samo pravico voliti in še to samo tisti, ki imajo dovoljenje za stalno prebivanje in prijavljeno stalno prebivališče v Sloveniji. Po 103. členu zakona pa ni razlik med tujci z zgoraj omenjenimi statusi na področju pravice voliti župana – vsi imajo pravico voliti župana, nimajo pa tudi pravice biti voljeni za župana. V skladu z 10. členom Zakona o volitvah poslancev iz Republike Slovenije v Evropski parlament (ZVPRP) lahko državljani druge države članice EU, živeči v Sloveniji, ne glede na vrsto dovoljenja za prebivanje in status prebivališča uresničujejo aktivno in pasivno volilno pravico pri volitvah poslancev v Evropski parlament.

12 Z namenom izboljšanja položaja tujcev oziroma spodbujanja njihovega vključevanja v lokalno skupnost in izboljšanja možnosti za njihovo sodelovanje pri lokalnih javnih zadevah je bila v letu 1992 sprejeta Konvencija Sveta Evrope o udeležbi tujcev v javnem življenju na lokalni ravni (velja od leta 1997). Novembra 2006 jo je podpisala tudi Republika Slovenija, ni pa je še ratificirala.

13 Vsebina 5. člena se je v obdobju 2002–2017 večkrat spreminjala glede tega, kakšne vrste statusa glede prebivanja in prebivališča imajo lahko tujci, ki so upravičeni do participacije na lokalnih volitvah.

Tabela 26: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje o njihovi politični aktivnosti v zadnjih petih letih (možnih je bilo več odgovorov), 2019, N = 112

	Število	%
Udeležil sem se lokalnih volitev	86	76,8
Udeležil sem se volitev za Evropski parlament	56	50,0
Udeležil sem se predsedniških volitev	53	47,3
Udeležil sem se državnoborskih volitev	51	45,5
Udeležil sem se referendumu na državni ravni	48	42,9
Odšel sem na politično srečanje	23	20,5
Pisal ali kako drugače sem stopil v stik z javnim uslužbencem ali politikom glede kakšnega političnega vprašanja	21	18,8
Aktivno sem sodeloval v politični stranki	4	3,6
Kandidiral sem za člana občinskega sveta	2	1,8
Kandidiral sem za člana sveta krajevne (vaške) ali četrtne skupnosti	2	1,8
Kandidiral sem za župana	0	0

Na vprašanje o politični participaciji je odgovorilo 112 anketiranih, kar je 55 % vseh anketiranih. Največ (76,8 %) anketiranih se je udeležilo lokalnih volitev. 50 % anketiranih se je udeležilo volitev za Evropski parlament, 47,3 % se jih je udeležilo predsedniških volitev in 45,3 % državnoborskih volitev.

V manjših deležih (20,5 %) so anketiranci odšli na politično srečanje, 18,8 % pa jih je stopilo v stik z javnim uslužbencem ali politikom glede kakšnega političnega vprašanja.

Tabela 27: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje o njihovi politični aktivnosti v zadnjih petih letih glede na državljanstvo (možnih je bilo več odgovorov), 2019, N = 111

Politične aktivnosti	Državljanstvo		
	Državljanstvo Slovenije	Državljanstvo drugih držav EU	Državljanstvo držav nečlanic EU
Udeležba na predsedniških volitvah	53	0	0
Udeležba na državnoborskih volitvah	51	0	0
Udeležba na lokalnih volitvah	52	16	18
Udeležba na volitvah za Evropski parlament	43	13	0
Udeležba na referendumu na državni ravni	48	0	0
Aktivno sodelovanje v politični stranki	4	0	0
Udeležba na političnem srečanju	15	2	5
Stik z javnim uslužbencem ali politikom	15	3	3
Kandidatura za člana občinskega sveta	2	0	0
Kandidatura za člana sveta krajevne ali četrtne skupnosti	2	0	0

Iz tabele 27 je razvidno, da so bili najbolj politično aktivni priseljenci, ki imajo slovensko državljanstvo. Ti so izkazali udeležbo pri vseh ponujenih oblikah politične aktivnosti. Ob tem je treba poudariti, da imajo nosilci slovenskega državljanstva tudi edini možnost politične participacije na vseh področjih, omenjenih v tabeli. Tako državljani drugih držav EU kot državljani ostalih držav, živeči v Sloveniji, pa denimo nimajo aktivne in pasivne volilne pravice na predsedniških in državnozbornih volitvah.

Manjšo politično aktivnost so pokazali državljani držav EU. Med 33 državljani EU, ki so sodelovali v anketi, jih je 20 odgovorilo na to vprašanje. 16 anketiranih državljanov EU se je udeležilo lokalnih volitev in 13 volitev za Evropski parlament, 2 sta odšla na politično srečanje in 3 so stopili v stik z javnim uslužbencem ali politikom glede konkretnega političnega vprašanja.

Najmanj pa so bili politično aktivni priseljenci, državljani držav nečlanic EU, ki imajo tudi najmanj pravic na področju politične participacije. Od 72 anketirancev, državljanov držav nečlanic EU, jih je 22 (30,5 %) odgovorilo na to vprašanje. 18 državljanov držav nečlanic EU se je udeležilo lokalnih volitev, 5 jih je odšlo na politično srečanje in 3 so stopili v stik z javnim uslužbencem ali politikom glede konkretnega političnega vprašanja.

V sodobnih razmerah nacionalna država ni več edini vir podeljevanja pravic posameznikom. Nekatere pravice posameznikov so vezane na nadnacionalne institute in institucije.¹⁴ Kljub temu še vedno predvsem državljanstvo države sprejema vsaj formalno omogoča priseljencem in njihovim potomcem v celoti enake politične, družbene in socialne pravice v primerjavi z večinskimi prebivalstvom. Ob tem prihaja do dveh paradoksov. Prvi je ta, da določeno število priseljencev in njihovih potomcev ne more pridobiti državljanstva države sprejema (zaradi določenih pogojev naturalizacije), drugi pa je ta, da prebivalci, ki državljanstvo imajo, dejansko ne morejo uresničevati vseh pravic, ki jih to prinaša.

Prvi paradoks se nanaša na izključujočo dimenzijo državljanstva, s katero so opredeljene meje skupnosti. »Državljanstva meja ne sovпада z 'zunanjjo', ozemeljsko mejo države, ampak je državljanski status kot zakonita ločitev znotraj politične skupnosti, torej 'notranja' meja, ki loči polne člane od tistih ljudi, ki sicer bivajo na državnem ozemlju, a niso formalno priznani kot polni člani« (Medved 2005, 463). Še posebej zanikanje volilne pravice priseljencem, ki nimajo državljanstva države sprejema, lahko predstavlja problem v državah, ki imajo visoke deleže priseljenjske populacije, saj to postavlja pod vprašaj reprezentativnost podpore in s tem legitimnost političnih odločitev.

14 Tako imamo na primer evropsko državljanstvo, ki ga ima vsaka oseba, ki ima državljanstvo ene od držav članic EU. Državljanstvo EU je bilo utemeljeno z Maastrichtsko pogodbo leta 1992. Državljanstvo EU dopolnjuje državljanstvo v državah članicah in ga ne nadomešča. Državljanji EU uživajo pravice, ki so jim dodeljene s pogodbo, in imajo tudi dolžnosti, ki jih ta določa. Temeljne pravice, ki jih državljanstvo v drugem delu Maastrichtske pogodbe določa, so: svoboda gibanja in pravica do prebivanja na ozemlju držav članic, pravica voliti in biti izvoljen za poslanca na volitvah za Evropski parlament in na občinskih volitvah v državi članici, v kateri ima državljan stalno prebivališče, pravica do diplomatske in konzularne zaščite, pravica nasloviti peticijo na Evropski parlament in pravica obrniti se na varuha človekovih pravic. Potem pa so tu še univerzalne človekove pravice, torej pravice posameznikov (kot na primer pravice do osebne svobode, svobode vesti, svobode izražanja, izobraževanja idr.), ki so zagotovljene z mednarodnimi konvencijami in zakoni, in to ne glede na državljanstvo. S tem je posameznik postavljen nad državljanja. V tem smislu nekateri avtorji (Jacobson 1996; Soysal 1994) celo relativizirajo pomen državljanstva.

Drugi paradoks se nanaša na univerzalno dimenzijo državljanstva, ki naj bi zagotavljala enake pravice vsem, hkrati pa se v mnogih državah oblikuje tako imenovani »drugorazredni državljanji«. V tem smislu ne gre za to, da ne bi imeli vsi državljanji enakih pravic, ampak gre bolj zato, da nimajo vsi enakih možnosti. Priseljenci s pridobitvijo državljanstva izgubijo status tujca, vsaj kar se tiče njihovih pravic, še vedno pa so lahko s strani dela večinskega prebivalstva percipirani kot tujci. Na to se navezuje določilo o nediskriminaciji, ki je zapisano tudi v 5. členu Evropske konvencije o državljanstvu in določa, da: »1. Pravila držav podpisnic o državljanstvu ne smejo vsebovati razlikovanj, ki bi imela za posledico diskriminacijo na podlagi spola, religije, rase, barve nacionalnega ali etničnega izvora«, in da: »2. Vsaka država pogodbenica se bo ravnala po načelu nediskriminacije med svojimi državljanji, ne glede na to, ali so državljanji po rojstvu ali so pozneje pridobili državljanstvo« (European Convention on Nationality 1997).

Pomemben del aktivnega državljanstva, ki je širše od formalnega državljanskega statusa, predstavlja sodelovanje priseljencev v različnih društvih oziroma civilnodružbenih organizacijah. 53,4 % anketiranih je bilo vključenih vsaj v eno obliko civilnodružbenih organizacij. Od teh jih je bilo 66,1 % vključenih v različna društva za prostčasne aktivnosti (športna, kulturna in druga društva), 35,8 % je bilo članov poklicnih in strokovnih društev, 19,3 % pa je bilo članov sindikata.

Tabela 28: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so člani katerega od združenj ali organizacij, navedenih na seznamu (možnih je bilo več odgovorov), 2019, N = 109

	Število	%
Društva in klubi za prostčasno dejavnost (športna, kulturna, kinološka itd.)	72	66,1
Poklicna društva in združenja (inženirjev, tehnikov, zdravnikov itd.)	39	35,8
Sindikati	21	19,3
Ekološke skupine	8	7,3
Študentsko združenje	6	5,5
Gasilska in druga lokalna društva	2	1,8
Politične stranke	2	1,8

4.3 Socialno-ekonomska dimenzija integracije

Socialno-ekonomska dimenzija se nanaša na socialni in ekonomski položaj prebivalcev, ne glede na njihovo državljanstvo. Znotraj te dimenzije je mogoče analizirati položaj priseljenecv tako, da pogledamo njihov dostop do trga dela in sodelovanje v domenah, ki so ključnega pomena za vsakega prebivalca. Ali imajo priseljenci enak dostop do trga dela, stanovanj, izobraževanja, socialnega in zdravstvenega varstva? Kakšen je položaj priseljencev na teh področjih v primerjavi s pripadniki večinskega prebivalstva z enakimi ali primerljivimi značilnostmi in kvalifikacijami? Ker so potrebe in aspiracije na teh področjih razmeroma univerzalne (osnovne potrebe so v veliki meri neodvisne od kulturnih dejavnikov), je mogoče s primerjavo dostopa in položaja priseljencev in pripadnikov večinskega prebivalstva na teh področjih ugotavljati, ali med omenjenima populacijama prihaja do razlik. Rezultati takšnih primerjav so lahko pomemben vir podatkov za kreatorje (integracijskih) politik (Penninx in Garcés-Mascareñas 2016, 15).

Poleg različnih objektivnih kazalnikov, ki so na tem področju zelo pomembni, je za celovitejšo sliko treba upoštevati tudi percepcije priseljencev o njihovih dejanskih možnostih dostopa in sodelovanja na različnih področjih. Prav temu smo namenili pozornost v tej raziskavi.

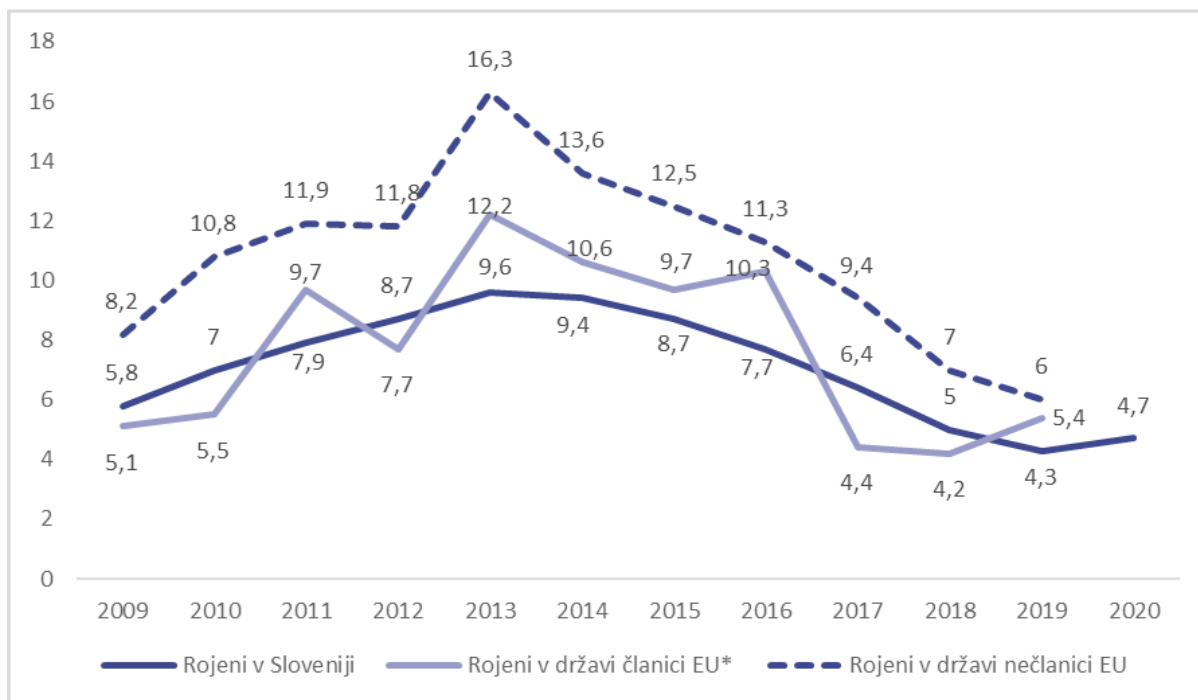
4.3.1 Vključevanje na trg dela

Vključevanje na trg dela oziroma zaposlovanje je pomembna dimenzija integracije, saj omogoča (večjo) ekonomsko neodvisnost in socialno varnost priseljencev ter prispeva k lažjemu vključevanju v družbo sprejema tudi na drugih področjih, kot so izobraževanje, zdravstvo, stanovanjsko področje itd.

V Sloveniji je stopnja brezposelnosti, ki predstavlja odstotni delež brezposelnih v aktivnem prebivalstvu, med priseljenci višja kot med rojenimi v Sloveniji. Najvišja je med priseljenci, ki so bili rojeni v državah zunaj EU. Po podatkih za leto 2019 se Slovenija glede (anketne)¹⁵ stopnje brezposelnosti med priseljenci (5,9 %) uvršča pod povprečje držav članic EU, kjer je bila stopnja brezposelnosti med priseljenci 9,7 %, in pod povprečje držav OECD, kjer je ta stopnja znašala 8 % (OECD 2020).

V obdobju med letoma 2009 in 2019 je bila stopnja anketne brezposelnosti med priseljenci v Sloveniji najvišja v letu 2013 in je znašala 15,3 %. Šele v letu 2017 se je spustila pod 10 %, medtem ko stopnja brezposelnosti med prebivalci, rojenimi v Sloveniji, nikoli v tem obdobju ni presegla 10 %.

15 Stopnja anketne brezposelnosti (ali brezposelnosti po raziskovanju o Aktivnem in neaktivnem prebivalstvu) je odstotni delež brezposelnih oseb med aktivnim prebivalstvom. Rezultati raziskave Aktivno in neaktivno prebivalstvo so ocene, ki temeljijo na statističnem vzorcu.

Graf 4: Stopnja anketne brezposelnosti med prebivalci Slovenije, starimi od 15–74 let, glede na območje rojstva, v letih 2009–2020, v %

* Manj natančna ocena (previdna uporaba).

Vir: Eurostat (LFSA_URGACOB).

V nadaljevanju so prikazani podatki o stopnji registrirane¹⁶ brezposelnosti znotraj posameznih skupin glede na državo prvega prebivališča.

Tabela 29: Zaposleni in brezposelni ter stopnja registrirane brezposelnosti med prebivalci Slovenije, starimi 15 let ali več, po državi prvega prebivališča, 1. 1. 2019

Država prvega prebivališča	Zaposleni	Brezposelni	Skupaj	Stopnja registrirane brezposelnosti v %
Skupaj	899.776	81.104	980.880	8,3
Tujina – priseljeni skupaj	132.814	16.252	149.066	10,9
... Bosna in Hercegovina	67.657	7.024	74.681	9,4
... Srbija	13.951	1.302	15.253	8,5
... Hrvaška	14.952	1.814	16.766	10,8
... Severna Makedonija	9.787	1.593	11.380	14,0
... Kosovo	7.666	2.440	10.106	24,1
... Črna gora	1.532	243	1.775	13,7

¹⁶ Stopnja registrirane brezposelnosti se izračuna na podlagi registrskih podatkov o brezposelnih. Registrske podatke o brezposelnih zbira Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje v Registru brezposelnih oseb, medtem ko se podatki o anketni brezposelnosti pridobivajo na podlagi raziskave Aktivno in neaktivno prebivalstvo. Pri registrskih podatkih gre za popolno zasedenost, rezultati raziskave Aktivno in neaktivno prebivalstvo pa so ocene, ki temeljijo na statističnem vzorcu (Rutar et al. 2021, 9).

Država prvega prebivališča	Zaposleni	Brezposelni	Skupaj	Stopnja registrirane brezposelnosti v %
... EU	9.724	843	10.567	8,0
... Ostale države	7.545	993	8.538	11,6
Slovenija – ostali	766.962	64.852	831.814	7,8

Vir: SURS.

Primerjava med priseljenci in ostalim prebivalstvom pokaže, da je bila na začetku leta 2019 stopnja registrirane brezposelnosti višja med priseljenimi (10,9 %) kot ostalim prebivalstvom (7,8 %).

Anketiranci, ki imajo izkušnjo iskanja zaposlitve in vključevanja v delovni kolektiv, se v največjem deležu (okoli polovica vprašanih) zaradi svoje narodne pripadnosti nikoli niso soočili z neenako obravnavo s strani sodelavcev ali nadrejenih na delovnem mestu ali s strahom pred izgubo delovnega mesta. Bolj kritično pa je stanje na področju iskanja zaposlitve, kjer se je kar slaba četrtina (23,5 %) anketirancev pogosto soočila z diskriminacijo. Kljub temu velja tudi za to področje dodati, da se slaba tretjina (32,8 %) vprašanih nikoli ni soočila s to težavo.

Tabela 30: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se, odkar živijo v Sloveniji, zaradi svoje narodne pripadnosti soočili s/z ..., 2019

	Nikoli		Redko		Pogosto		Nimam te izkušnje		Brez odgovora		Skupaj	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
neenako (oziroma slabšo) obravnavo s strani sodelavcev na delovnem mestu	99	48,5	57	27,9	19	9,3	24	11,8	5	2,5	204	100
neenako (oziroma slabšo) obravnavo s strani nadrejenih na delovnem mestu	107	52,5	51	25,0	14	6,9	29	14,2	3	1,5	204	100
diskriminacijo pri iskanju zaposlitve	67	32,8	40	19,6	48	23,5	45	22,1	4	2,0	204	100
strahom, da izgubijo delovno mesto	93	45,6	34	16,7	32	15,7	43	21,1	2	1,0	204	100

V mnenjih anketiranih glede soočanja z neenako obravnavo oziroma diskriminacijo pri vključevanju na trg dela se niso pokazale statistično značilne razlike glede na državljanstvo anketiranih.

Eden od anketirancev je opisal svoje mnenje in izkušnjo vključevanja na trg dela:¹⁷

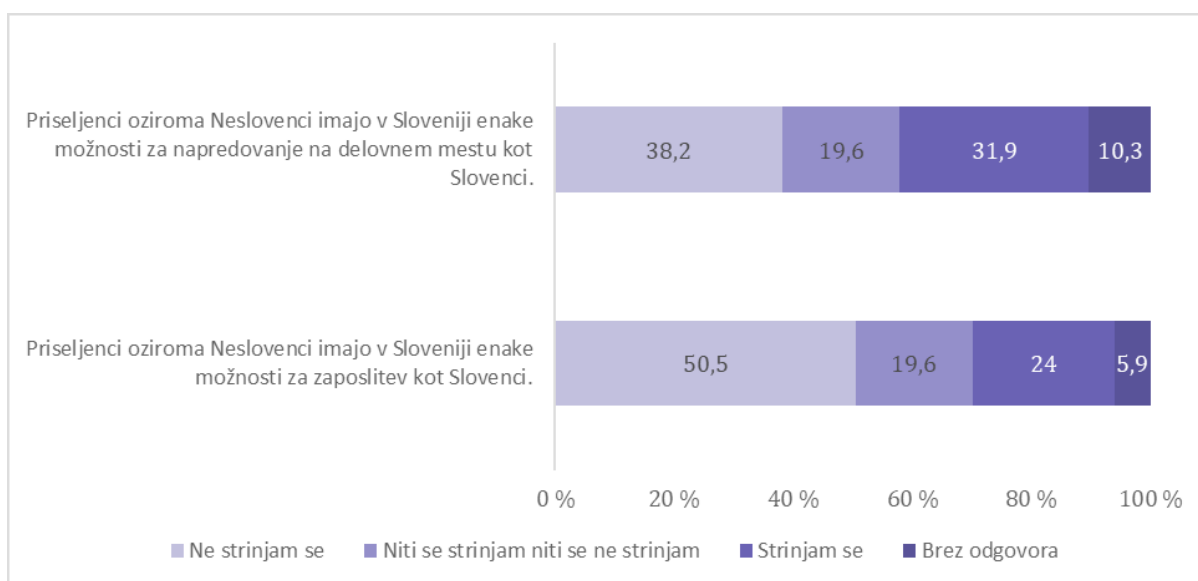
In general, I find Slovenians highly nationalistic, and suspicious about foreign nationals. This includes fear for taking over job positions, or for criticism. Well-meant advice is often not appreciated, especially when it comes from a foreign national: »why would you think that you know better, you are not even from here«. Living in Slovenia feels like a continuous fight for a place in a hierarchy, and not an appreciation for knowledge or skills. In my experience, Slovenes are well

17 Tu in v nadaljevanju navajamo pisne izjave anketirancev v izvirnem jeziku, ki so ga uporabili anketiranci sami.

able to play dirty in order to get rid of a (foreign) employee - a situation which I wasn't familiar with at all in my country of origin. I find this aspect one of the most difficult to adapt to. I gave up a permanent job position because I was unable to cope with distrust from a firm manager combined with an increasing workload (which felt like it was a deliberate means to get rid of me also).

Samo 24 % anketiranih je menilo, da imajo priseljenci v Sloveniji enake možnosti za zaposlitev kot Slovenci, in le 32 % jih je menilo, da imajo priseljenci v Sloveniji enake možnosti za napredovanje na delovnem mestu kot Slovenci.

Graf 5: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, v kolikšni meri se strinjajo ali ne strinjajo z navedenima trditvama o vključenosti na trgu dela, 2019

O zaposlovanju in napredovanju priseljencev na delovnem mestu sta dva izmed anketirancev napisala:

Slovenija is a very special place. In many ways, the people and the society are very open and welcoming, in other ways deeply closed, introverted and unwelcoming. Being from a wealthy country, I consider myself lucky in the way I have been treated here, I know others must fight misinformation and long-held stigmas and prejudices. In general, I think Slovenia can make much more effort in making its laws and society accessible to outsiders - but I understand why they don't. Nevertheless, the idea that a foreigner's presence in Slovenia is not a threat to Slovenians but can actively contribute to the evolution of their society and culture is still far too rare among people, and the state can do much more to promote this truth. Professionally, over 20 years I have many times been passed over for opportunities in favour of a Slovenian candidate who was less qualified. Many, many times. There is no place for this in Europe now.

Teško se integrirati v slovensko skupnost, ker Slovenci je zaprt narod. Teško pridobiti delovno mesto, če bo kandidiral Slovenec in tujec, bo vedno izbran Slovenec. Tudi če dobro obvladaš jezik, imaš mnogoletne izkušnje, še vedno bodo našli razlog, zakaj te ne bi izbrali.

Kruskal-Wallisov H-test je pokazal statistično značilno razliko v mnenjih o trditvi, da imajo priseljenci v Sloveniji enake možnosti za zaposlitev kot Slovenci, glede na državljanstvo anketiranih ($\chi^2(2) = 7,800, p = ,020$). Priseljenci s slovenskim državljanstvom bolj kot državljani EU in državljani držav nečlanic EU menijo, da imajo priseljenci v Sloveniji enake možnosti za zaposlitev kot Slovenci.

Pri trditvi, da imajo priseljenci v Sloveniji enake možnosti za napredovanje na delovnem mestu kot Slovenci, pa se niso pokazale statistično značilne razlike v mnenjih anketiranih glede na njihovo državljanstvo.

V raziskavi *Percepcije slovenske integracijske politike*,¹⁸ ki smo jo izvedli v letu 2003 in je vključevala priseljence iz držav, nastalih na območju nekdanje SFRJ, ki imajo slovensko državljanstvo, so se pokazali drugačni odgovori. Med 767 priseljenci, ki so podali mnenje o trditvi »Imam enake možnosti za zaposlitev kot ostali Slovenci«, se je takrat s to trditvijo strinjalo 66,4 % anketiranih, 18,8 % anketiranih je dejalo, da se s to trditvijo niti strinjajo niti ne strinjajo, in 14,9 % anketiranih priseljencev se s trditvijo ni strinjalo. Stališča 762 priseljencev o trditvi »Na delovnem mestu imam enake možnosti za napredovanje kot ostali Slovenci« so bila: 63,9 % se jih je s to trditvijo strinjalo, 21 % jih je obkrožilo, da se s trditvijo niti strinjajo niti se ne strinjajo, 15,1 % anketiranih pa se s trditvijo ni strinjalo. Precej bolj pozitivno dojetanje vključevanja na trg dela, ki so ga anketiranci izrazili v letu 2003, je lahko posledica različnih dejavnikov. Delno lahko veliko razliko v odgovorih pripišemo drugačni formulaciji trditev, ki sta bili v raziskavi leta 2003 napisani v prvi osebi ednine in ju je zato morda anketiranec povezoval bolj s svojo osebnostjo in ne toliko z narodno pripadnostjo, zato jih je tudi več menilo, da imajo enake možnosti na trgu dela kot Slovenci. Pomembna razlika pa je bila tudi ta, da so vsi priseljenci, ki so sodelovali v raziskavi leta 2003, imeli slovensko državljanstvo in da so izvirali samo s področja nekdanje SFRJ.

Iz odgovorov na vprašanje, ali so se pri svojem delu soočali s katerim od naštetih zdravstvenih tveganj, so anketirani priseljenci v največjih deležih odgovorili, da so se soočali s prevelikimi delovnimi obremenitvami, predolgim delovnim urnikom in nezdravim delovnim okoljem.

18 V okviru ciljnega raziskovalnega projekta *Percepcije slovenske integracijske politike I (2002–2004)* je bila v letu 2003 izvedena anketa po pošti med priseljenci in potomci priseljencev z območja držav, nastalih na območju nekdanje Jugoslavije; N = 1.163 (Medvešek in Hafner Fink 2007).

Tabela 31: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se pri svojem delu soočili s katerim od naštetih zdravstvenih tveganj (možnih je bilo več odgovorov), 2019, N = 93

	Število	%
Prevelike delovne obremenitve	42	45,2
Predolg delovni urnik	38	40,9
Nezdravo delovno okolje (npr. izpostavljenost prevelikemu hrupu, izpostavljenost nevarnim snovem, pomanjkanje dnevne svetlobe ipd.)	29	31,2
Nisem še bil zaposlen v Sloveniji	21	22,6
Neprimerna delovna oprema	11	11,8
Prikrivanje nesreč in poškodb pri delu s strani delodajalca	5	5,4
Drugo*	5	5,4

* Drugo: »Goljufija pri plačevanju prispevkov (delodajalec me je zaposlil v drugem kraju in mi je del plače nakazoval kot potne stroške)«, »Delo na črno; neplačane nadure; vpitje in maltretiranje s strani delodajalca; alkoholiziranost na delovnem mestu (nadrejeni in sodelavci); uporaba mamil na delovnem mestu (sodelavec; znano nadrejenemu)«, »Lack of alternative employment«, »Mobbing from superiors and unprotected position (on various matters) as an employee not being in management positions are common to both Slovenians and immigrants«, »Never been employed here as I stated earlier, but I could check of indirectly all of the above mentioned situations as I am on head of raum AU, an organisation supporting people to get to their right, to educate and to mentor them in the most various situations they find themselves in ... in Slovenia the situation is very bad in fact, the political disorientation, the disinterest and disbelief in democratic institutions and their totally inadequate encounter with the public ... it's actually a disaster ... but Slovenia is a young country, culture should be written much bigger«.

Tabela 32: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali jim je bila v Sloveniji kdaj kratena pravica do bolniške odsotnosti (na primer, da so na pritisk delodajalca morali delati kljub bolezni/poškodbi), 2019

	Število	%
Da	11	5,4
Ne	176	86,3
Brez odgovora	17	8,3
Skupaj	204	100,0

11 (5,4 %) anketirancev je poročalo o tem, da jim je bila v Sloveniji kratena pravica do bolniške odsotnosti.

4.3.2 Stanovanjsko področje

Primerno rešeno stanovanjsko vprašanje je ena izmed temeljnih potreb in pravic¹⁹ posameznika ter lahko znatno prispeva k njegovi družbeni vključenosti. Boškić in Filipović (2002, 71) ugotavljata, da ranljivost posameznika na stanovanjskem področju pogosto stopa »skupaj z drugimi družbenimi vprašanji ter ogroženostjo na gospodarskem, socialnem, zdravstvenem in psihosocialnem področju«, zaradi povezanosti in prepletenosti z drugimi družbenimi in socialnimi področji pa se »stanovanjske ranljivosti pogosto ne zazna kot temeljno vprašanje«.

19 Ustava Republike Slovenije v 78. členu, naslovljenem *Primerno stanovanje*, določa: »Država ustvarja možnosti, da si državljanji lahko pridobijo primerno stanovanje.«

Tako se »stanovanjske težave pogosto rešujejo šele, ko so prevedene v druge oblike in vrste težav (npr. psihične, socialne)« (Boškić in Filipović 2002, 71). Opravljene študije (Aalbers 2002; Peach et al. 1981) kažejo, da so stanovanjske zmožnosti in značilnosti poselitve priseljencev odvisne predvsem od ekonomskih zmožnosti, demografske strukture, želje po bivanju v bližini sorodnikov oziroma »sonarodnjakov«,²⁰ tvorcev nacionalnih in občinskih stanovanjskih politik ter razmer na stanovanjskem trgu (Komac in Medvešek 2005, 324).

Kljub dokaj dobri in priseljencem naklonjeni politiki stanovanjske oskrbe,²¹ ki je bila razvita v šestdesetih, sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stoletja, se je položaj v Sloveniji kasneje spremenil in strokovnjaki, ki se ukvarjajo s stanovanjsko problematiko, so na začetku 21. stoletja med ranljive skupine na stanovanjskem področju prištevali tudi priseljence in pripadnike drugih etničnih skupnosti (Boškić in Filipović 2002, 74). Raziskava o stanovanjski politiki v Sloveniji v obdobju 2001–2002 je pokazala, da sta ti dve kategoriji prebivalstva ranljivi predvsem pri dveh razsežnostih reševanja stanovanjskega vprašanja, tj. pri dostopu do stanovanja in pomoči pri nastanitvi. Predvsem pa se je pokazal razkorak med zaznavami akterjev, ki se ukvarjajo s stanovanjsko problematiko, o tem, katere so ranljive skupine na stanovanjskem področju, in na drugi strani dejstvom, katere skupine prebivalstva so kot ranljive opredeljene v pomembnejših dokumentih,²² ki krojijo stanovanjsko politiko (Boškić in Filipović 2002, 89–90).

Po osamosvojitvi Slovenije so družbene, politične in gospodarske reforme močno vplivale na oblikovanje stanovanjske politike in nepremičninskega trga. Denacionalizacija in privatizacija²³ sta povzročili spremembe predvsem v lastniški strukturi stanovanjskega sklada. To pomeni, da se je povečal delež zasebne lastnine nepremičnin v primerjavi z deležem družbene lastnine in s tem zmanjšal sklad socialnih in neprofitnih najemnih stanovanj. »S prodajo več kot polovice prejšnjega družbenega stanovanjskega fonda je Slovenija sedaj pri evropskem vrhu glede deleža lastnih stanovanj« (Nacionalni stanovanjski program 2000). Postopno se je v sektorju lastniških stanovanj povečal delež zasebnih najemnih stanovanj (Mandič 2002, 140–141). Niso pa se spremenili samo deleži posameznih sektorjev, temveč tudi njihova notranja struktura. Znotraj najemnega sektorja ne prevladujejo več veliki institucionalni lastniki (podjetja in organizacije), ampak majhni zasebni lastniki. V primerjavi s preteklostjo, ko sta stanovanjska politika in zakonodaja »skrbeli« za to, da so državljani dobili stanovanje, je rešitev stanovanjskega vprašanja postala odvisna predvsem od kupne moči posameznika. Z večanjem deleža večlastniških stanovanjskih zgradb sta postala otežena tudi njihovo upravljanje in vzdrževanje, med novimi lastniki stanovanj pa se je pojavilo tudi precejšnje število takih, ki jim dohodki ne zadoščajo za poravnavanje osnovnih lastniških obveznosti (Nacionalni stanovanjski program 2000). Temeljna značilnost slovenske stanovanjske politike je torej obsežno individualno

20 Tu ima pomembno vlogo dejstvo, da veliko priseljencev išče bivališče prek osebnih stikov (sorodnikov in znancev), ki že dlje časa živijo v mestu. Posledično iščejo stanovanje na dokaj ozkem sektorju stanovanjskega trga, ki je hkrati pogosto tudi geografsko zamejen (Komac in Medvešek 2005, 326).

21 Priseljenci, ki so v šestdesetih, sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stoletja v Sloveniji vstopali na stanovanjski trg, so bili deležni stanovanjske oskrbe v skladu s pogoji tedaj obstoječe stanovanjske politike (kjer so občine, podjetja in organizacije aktivno sodelovali v reševanju stanovanjskih vprašanj) in so večinoma imeli možnost rešiti stanovanjsko vprašanje na enak način kot ostali prebivalci Slovenije.

22 Stanovanjski programi občin; Nacionalni program socialnega varstva za obdobje 2013–2020 (ReNPSV13–20), Resolucija o nacionalnem stanovanjskem programu (ReNSP15–25) in Stanovanjski zakon (SZ-1).

23 Te spremembe na področju nepremičnin so nastale na podlagi Stanovanjskega zakona.

lastništvo stanovanj. Podatki o lastništvu stanovanj, ki jih črpamo iz popisnih podatkov, nam omogočajo približno predstavo o tem, koliko prebivalcev Slovenije je lastnikov ali solastnikov stanovanj, v katerih živijo, malo pa izvemo o kakovosti te lastnine. Ni namreč vseeno, kakšna je vrednost ali kakovost lastnine posameznika. Ob tem se lahko postavi tudi vprašanje vrednotenja oziroma primerjave lastništva kletnega stanovanja ali najemništva nadstandardnega stanovanja itd.

V raziskavi *Percepcije slovenske integracijske politike* smo v letu 2002 priseljence in potomce priseljencev spraševali, kako imajo urejeno stanovanjsko vprašanje. Med odgovori anketiranih priseljencev in potomcev priseljencev se niso pokazale relevantne statistično značilne razlike. 46,3 % anketirancev je odgovorilo, da živijo v lastniškem stanovanju, 32,8 % anketirancev je živelo v lastniški hiši, 8,8 % jih je živelo v družbenem stanovanju in so bili imetniki lastniške pravice, 5,3 % jih je živelo v najemnem stanovanju, 2,7 % jih je živelo pri sorodnikih oziroma prijateljih, 1,5 % pa jih je imelo kako drugače rešeno stanovanjsko vprašanje (na primer samski dom).

Tudi v aktualni raziskavi smo priseljence vprašali, na kakšen način imajo rešeno stanovanjsko vprašanje. Rezultati kažejo, da največ anketiranih priseljencev živi v lastniškem stanovanju oziroma hiši (46,6 %) in tržnem najemnem stanovanju oziroma hiši (40,2 %). V manjših deležih pa živijo priseljenci tudi v nepremičninah z drugimi oblikami najema, kot sta neprofitno najemno stanovanje ali službeno najemno stanovanje.²⁴

Predvidevamo, da je precejšnja razlika v odgovorih anketiranih glede rešitve stanovanjskega vprašanja med obema raziskavama v veliki meri posledica razlik v strukturi vzorca in manj vpliva sprememb družbenega konteksta.

Tabela 33: Rešitev stanovanjskega vprašanja pri anketiranih priseljencih, 2019

	Število	%
Lastniško stanovanje/hiša	95	46,6
Tržno najemno stanovanje/hiša	82	40,2
Neprofitno najemno stanovanje	4	2
Službeno najemno stanovanje	8	3,9
V stanovanju/hiši brez plačevanja najemnine (npr. pri starših, sorodnikih)	12	5,9
Drugo*	1	0,5
Brez odgovora	2	1
Skupaj	204	100

*Drugo: študentski dom (1).

24 V Sloveniji so glede na 87. člen Stanovanjskega zakona (SZ-1) do najema neprofitnega stanovanja upravičeni le slovenski državljani. A 160. člen tega zakona obravnava izenačevanje teh pogojev tudi za državljane članic EU: »Ob izpolnjevanju pogojev vzajemnosti so pod pogoji iz tega zakona in na njegovi podlagi izdanih predpisov upravičeni do pridobitve neprofitnega stanovanja v najem, pomoči pri plačilu najemnine, kakor tudi do ugodnega posojila Stanovanjskega sklada Republike Slovenije ter do varčevanja v okviru nacionalne stanovanjske varčevalne sheme tudi državljani držav članic Evropske unije, če imajo dovoljenje za stalno bivanje v Republiki Sloveniji.«

Lahko se vprašamo, ali so lastniki stanovanj in hiš bolje integrirani v družbo kot nelastniki oziroma najemniki. Do neke mere zagotovo. »Lastniški status spodbuja gospodinjstva, da bolj skrbijo za zviševanje kakovosti bivanja v določeni skupnosti in za naložbe v socialni kapital« (Cirman 2002, 178), in ker so lastniki manj mobilni, so tudi bolj navezani na lokalno okolje. Kot navaja Cirman (ibid.), »raziskave v svetu kažejo, da so posamezniki in družba s širjenjem lastništva deležni mnogih prednosti, ki jih prinaša ta status«, kot so večja stanovanjska varnost, večja finančna varnost, večje življenjsko in bivalno zadovoljstvo ter boljše zdravstveno stanje. Upoštevati pa je treba, da so manj premožni lastniki stanovanj v manjši meri deležni omenjenih prednosti kot premožnejši lastniki. Poleg pozitivnih ne gre zanemariti negativnih vplivov lastništva na trg dela (raziskave kažejo, da lastništvo omejuje mobilnost, kar posledično vodi do večje brezposelnosti) in kapitala (lastniška gospodinjstva razpolagajo s precej nerazpršenim premoženjem, v katerem naložba v nepremičnino daleč presega delež, ki naj bi ga nepremičnine zavzele v optimalno razpršenem premoženju) (ibid., 174–176). Ni pa mogoče sklepati o neposredni povezavi med lastništvom in večjo družbeno vključenostjo oziroma nelastništvom in manjšo družbeno vključenostjo.

Najmanjšo povprečno vrednost števila odraslih (nad 18 let), ki živijo skupaj z anketirancem v gospodinjstvu, imajo gospodinjstva anketirancev s slovenskim državljanstvom (1,66), sledijo gospodinjstva anketirancev, ki so državljani držav nečlanic EU (1,73), in gospodinjstva anketirancev, ki so državljani članic EU (1,80). Razlike med njimi niso statistično značilne. Glede na nizke vrednosti tega kazalnika lahko sklepamo, da so vsaj nekateri anketiranci razumeli to vprašanje kot »koliko odraslih oseb prebiva v gospodinjstvu *poleg vas*«, saj so odgovarjali tudi z vrednostjo 0.

Najmanjšo povprečno vrednost števila otrok (do 18 let), ki živijo skupaj z anketirancem v gospodinjstvu, imajo gospodinjstva anketirancev, ki so državljani članic EU (0,80), sledijo gospodinjstva anketirancev s slovenskim državljanstvom (0,98) in gospodinjstva anketirancev, ki so državljani držav nečlanic EU (1,43). Obstaja statistično značilna razlika v številu otrok v gospodinjstvih glede na državljanstvo anketirancev (Welch $F(2, 59,379) = 3,995$, $p = ,024$). Games-Howellova post hoc analiza je pokazala, da je večje število otrok v gospodinjstvih anketirancev z državljanstvom držav nečlanic EU v primerjavi z gospodinjstvi anketirancev z državljanstvom držav članic EU (0,626, 95 % IZ (0,05 do 1,20)) statistično značilno ($p = ,028$).

Tabela 34: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, koliko oseb živi z njimi v gospodinjstvu, 2019

Število odraslih (nad 18 let)	Število	%
1	87	42,6
2	79	38,7
3	13	6,4
4	11	5,4
6	3	1,5
Brez odgovora	11	5,4
Skupaj	204	100,0
Število otrok (do 18 let)	Število	%
0	54	26,5
1	29	14,2
2	48	23,5
3	7	3,4
4	2	1
5	1	,5
Brez odgovora	63	30,9
Skupaj	204	100,0

Večina (76 %) anketiranih meni, da živijo v dovolj velikem stanovanju. Obstaja pa statistično značilna razlika med odgovori anketiranih na vprašanje, ali živijo v dovolj velikem stanovanju, glede na njihovo državljanstvo ($\chi^2(2) = 16,924$, $p < ,001$). Priseljenci, ki so državljani držav nečlanic EU, v večji meri kot priseljenci, državljani držav EU, in priseljenci s slovenskim državljanstvom menijo, da ne živijo v dovolj velikem stanovanju oziroma hiši.

Tabela 35: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali menijo, da živijo v dovolj velikem stanovanju/hiši, 2019

	Število	%
Da	155	76,0
Ne	47	23
Brez odgovora	2	1
Skupaj	204	100,0

Vprašali smo jih tudi, ali so se, odkar živijo v Sloveniji, zaradi svoje narodne pripadnosti kdaj soočili z diskriminacijo pri reševanju stanovanjskega vprašanja. Odgovori pokažejo, da se je skoraj polovica (46,6 %) anketiranih (pogosto ali redko) soočila z diskriminacijo pri reševanju stanovanjskega vprašanja (najemu ali nakupu stanovanja).

Tabela 36: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se, odkar živijo v Sloveniji, zaradi svoje narodne pripadnosti kdaj soočili z diskriminacijo pri reševanju stanovanjskega vprašanja (najem ali nakup stanovanja), 2019

	Število	%
Nikoli	58	28,4
Redko	56	27,5
Pogosto	39	19,1
Nimam te izkušnje	47	23,0
Brez odgovora	4	2
Skupaj	204	100,0

Pokazala se je statistično značilna razlika med odgovori anketiranih na vprašanje, ali so se zaradi svoje narodne pripadnosti kdaj soočili z diskriminacijo pri reševanju stanovanjskega vprašanja, glede na državljanstvo ($\chi^2(6) = 18,577, p = ,005$). Državljanji držav nečlanic EU in državljani drugih držav EU v večji meri kot priseljenci s slovenskim državljanstvom menijo, da so se soočili z diskriminacijo pri reševanju stanovanjskega vprašanja.

Tabela 37: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so imeli v Sloveniji kakršnekoli težave pri kupovanju ali najemanju stanovanja, 2019

	Število	%
Da	52	25,5
Ne	108	52,9
Nimam te izkušnje	43	21,1
Brez odgovora	1	0,5
Skupaj	204	100,0

Med anketiranci, ki so se soočali s težavami pri nakupu ali najemu stanovanja, jih je največ (19 anketiranih) imelo težave s tem, da najemodajalci niso želeli oddati stanovanja priseljencem. 15 anketiranih pa je imelo težave zaradi slabe ponudbe in visokih cen na trgu nepremičnin.

Tabela 38: Težave, s katerimi so se soočali anketirani priseljenci v povezavi s kupovanjem ali najemanjem stanovanja (možnih je bilo več odgovorov), 2019, N = 46

	Število	%
Zavračanje oddaje nepremičnine priseljencem	19	41,3
Slaba ponudba, visoke cene	15	32,6
Tuji državljani ne morejo dobiti kredita	6	13
Tuji državljani ne morejo kupiti nepremičnine	6	13
Višanje najemnine in dodatni pogoji za najemnike, ki so priseljenci	4	8,7
Kršitve na strani najemodajalca (brez pogodbe, brez prijave prebivališča, kršitev dogovora itd.)	3	6,5

4.3.3 Koriščenje ugodnosti socialne države

Glede socialnih prejemkov so anketiranci v največjem deležu odgovorili, da prejemajo otroški dodatek (29,9 %) in koristijo znižano plačilo vrtca za otroke (19,6 %). To velja tako za anketirance, ki trenutno koristijo te ugodnosti, kot tudi za anketirance, ki so te ugodnosti koristili v preteklosti, a jih zdaj več ne. Med najpogosteje korišćene socialne ugodnosti spada še kritje prispevka za obvezno zdravstveno zavarovanje.

Tabela 39: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali prejemajo katerega od naštetih socialnih prejemkov, 2019

	Da		Ne		V preteklosti da, zdaj več ne		Brez odgovora		Skupaj	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Otroški dodatek	61	29,9	119	58,3	18	8,8	6	2,9	204	100
Dodatek za veliko družino	9	4,4	176	86,3	3	1,5	16	7,8	204	100
Denarno socialno pomoč	14	6,9	175	85,8	6	2,9	9	4,4	204	100
Varstveni dodatek	2	1	182	89,2	5	2,5	15	7,4	204	100
Kritje prispevka za obvezno zdravstveno zavarovanje	33	16,2	156	76,5	4	2	11	5,6	204	100
Kritje razlike do polne vrednosti zdravstvenih storitev	13	6,4	172	84,3	4	2	15	7,4	204	100
Znižano plačilo vrtca za otroke	40	19,6	135	66,2	22	10,8	7	3,4	204	100
Subvencijo šolske malice za učence/dijake	30	14,7	155	76	7	3,4	12	5,9	204	100
Subvencijo kosila za učence	29	14,2	154	75,5	8	3,9	13	6,4	204	100

Pri vprašanju, ali bi želeli še kaj dodati (karkoli v zvezi z integracijo priseljencev v Sloveniji, bodisi na splošno bodisi glede osebnih izkušenj), je ena od anketirank v povezavi s socialnimi pravicami in ugodnostmi napisala:

Bodočim materam (tujkam) s študentskim statusom (brez zaposlitve) in hkrati poročenim s slovenskim državljanom bi moralo biti omogočeno vsaj minimalno mesečno denarno nadomestilo v času porodniške (starševske) odsotnosti – 12 mesecev, tako, ki ga prejema bodoče mamice študentke s slovenskim državljanstvom. Moj otrok, sicer od rojstva državljan Republike Slovenije (po očetu), ni bil deležen niti centa denarne pomoči (porodniško-starševskega nadomestila za mamico), ker sem bila v času njegovega rojstva še tujka s študentskim statusom.²⁵

4.3.4 Zdravstvo

Priseljenci se na področju zdravstva lahko soočajo predvsem s tremi ovirami: omejenim dostopom do zdravstvenih storitev, kulturnimi nesporazumi ali težavami zaradi neznanja slovenskega jezika pri stikih z zdravstvenim osebjem.

Anketirani priseljenci v večini menijo, da pri zdravniku zaradi svoje narodne pripadnosti niso slabše obravnavani. Vendar pa 10,3 % anketiranih, ki so menili, da so bili zaradi narodne pripadnosti pogosto, in 14,2 % anketiranih, ki so menili, da so bili zaradi narodne pripadnosti redko neenako (slabše) obravnavani pri zdravniku, nista zanemarljiva deleža.

Tabela 40: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se, odkar živijo v Sloveniji, zaradi svoje narodne pripadnosti soočili z neenako (oziroma slabšo) obravnavo pri zdravniku, 2019

	Število	%
Nikoli	126	61,8
Redko	29	14,2
Pogosto	21	10,3
Nimam te izkušnje	25	12,3
Brez odgovora	3	1,5
Skupaj	204	100,0

25 Pravico do starševskega dodatka ureja 64. člen Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP-1), ki predvideva: »Pravico do starševskega dodatka ima mati 77 dni od rojstva otroka, če imata mati in otrok stalno aličasno prebivališče v Republiki Sloveniji in dejansko živita v Republiki Sloveniji. Po 77. dnevu od rojstva otroka pa ima pravico do starševskega dodatka smiselno pod enakimi pogoji eden od staršev, o čemer se starša pisno dogovorita pred uveljavljanjem pravice.«

Pokazala se je statistično značilna razlika med odgovori anketiranih na vprašanje, ali so se zaradi svoje narodne pripadnosti soočili z neenako (oziroma slabšo) obravnavo pri zdravniku glede na državljanstvo ($\chi^2(6) = 24,197, p < ,001$). Anketiranci, državljani držav nečlanic EU, so v večji meri menili, da so se zaradi svoje narodne pripadnosti soočili z neenako (oziroma slabšo) obravnavo pri zdravniku kot anketiranci s slovenskim državljanstvom ali državljanstvom držav EU.

Večina anketiranih priseljencev ima urejeno obvezno zdravstveno zavarovanje, nekoliko manjši delež pa tudi dopolnilno zdravstveno zavarovanje. 22,8 % anketiranih ima tudi dodatno zdravstveno zavarovanje (za kritje stroškov nadstandardnih oziroma samoplačniških zdravstvenih storitev). 3 anketirani so pod drugo navedli, da imajo EHIC – evropsko kartico zdravstvenega zavarovanja, da so zavarovani samo »za nujni primer« in da imajo »zavarovanje za tujce«.

Tabela 41: Oblika zdravstvenega zavarovanja priseljencev (možnih je bilo več odgovorov), 2019, N = 193

	Število	%
Imam obvezno zdravstveno zavarovanje	155	80,3
Imam dopolnilno zdravstveno zavarovanje	131	67,9
Imam dodatno zdravstveno zavarovanje (za kritje stroškov nadstandardnih oz. samoplačniških zdravstvenih storitev)	44	22,8
Nimam nobenega zdravstvenega zavarovanja	2	1,0
Drugo	3	1,6

Tabela 42: Oblika zdravstvenega zavarovanja priseljencev glede na državljanstvo (možnih je bilo več odgovorov), 2019, N = 186

	Slovensko državljanstvo		Državljanstvo držav EU		Državljanstvo držav nečlanic EU		Skupaj
	Število	%	Število	%	Število	%	Število
Imam obvezno zdravstveno zavarovanje	68	81,9	28	84,8	53	75,7	149
Imam dopolnilno zdravstveno zavarovanje	69	83,1	19	57,6	39	55,7	127
Imam dodatno zdravstveno zavarovanje (za kritje stroškov nadstandardnih oz. samoplačniških zdravstvenih storitev)	23	27,7	5	15,2	15	21,4	43
Nimam nobenega zdravstvenega zavarovanja	0	0	0	0	2	2,9	2
Drugo	0	0	0	0	3	4,3	3
Skupaj	83		33		70		186

Deleži anketiranih priseljencev, ki imajo obvezno zdravstveno zavarovanje, se glede na državljanstvo ne razlikujejo veliko. Državljanji držav EU imajo največji delež imetnikov obveznega zdravstvenega zavarovanja, sledijo slovenski državljani in nato državljani držav nečlanic EU.

Večje razlike so med deleži imetnikov dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja. 83,1 % slovenskih državljanov je navedlo, da imajo dopolnilno zdravstveno zavarovanje, medtem ko je bil ta delež med državljani držav EU 57,6 % in med državljani držav nečlanic EU 55,7 %.

Razlika se je pokazala tudi pri imetnikih dodatnega zdravstvenega zavarovanja. Največji delež imetnikov dodatnega zdravstvenega zavarovanja imajo slovenski državljani (27,7 %), sledijo državljani držav nečlanic EU (21,4 %) in državljani držav EU (15,2 %).

Manjši del (11,3 %) anketiranih je imel težave z urejanjem zdravstvenega zavarovanja. Kot težave so omenili zlasti: slabo informiranje s strani uradnih oseb o možnostih, ki jih imajo tuji državljani v povezavi z zdravstvenim zavarovanjem, visoke stroške, povezane z zdravstvenim zavarovanjem, dolgotrajne in zapletene postopke pridobitve zdravstvenega zavarovanja.

Tabela 43: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so imeli v Sloveniji kdaj težave z urejanjem zdravstvenega zavarovanja, 2019

	Število	%
Da	23	11,3
Ne	172	84,3
Brez odgovora	9	4,4
Skupaj	204	100,0

Skorajda 60 % anketiranih se občasno oziroma pogosto poslužuje tudi samoplačniških zdravstvenih storitev. Niso se pokazale statistično značilne razlike v posluževanju samoplačniških zdravstvenih storitev glede na državljanstvo anketiranih.

Tabela 44: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali se kdaj poslužujejo tudi samoplačniških zdravstvenih storitev, 2019

	Število	%
Da, pogosto	15	7,4
Da, občasno	106	52,0
Ne, jih ne potrebujem	60	29,4
Bi se jih posluževal, a si jih finančno ne morem privoščiti	13	6,4
Brez odgovora	10	4,9
Skupaj	204	100,0

Kar 22,1 % anketiranih je imelo težave pri izbiri osebnega zdravnika.

Tabela 45: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so imeli v Sloveniji težave pri izbiri osebnega zdravnika, 2019

	Število	%
Da	45	22,1
Ne	136	66,7
Osebnega zdravnika še nisem izbral	14	6,9
Brez odgovora	9	4,4
Skupaj	204	100,0

Obstaja statistično značilna razlika med odgovori anketiranih na vprašanje, ali so imeli težave pri izbiri osebnega zdravnika, glede na državljanstvo ($\chi^2(4) = 25,223$, $p < ,001$). Državljeni držav nečlanic EU so v večjem deležu kot slovenski državljani in državljani članic EU imeli težave pri izbiri osebnega zdravnika.

Anketirance smo vprašali, s kakšnimi težavami so se soočili pri izbiri osebnega zdravnika. 14,2 % vseh anketiranih oziroma 64,4 % anketiranih, ki so odgovorili na vprašanje, si ni moglo zagotoviti osebnega zdravnika, ker so bili vsi zdravniki v zdravstvenem domu polno zasedeni, 4,9 % vseh anketiranih oziroma 22,2 % anketiranih, ki so odgovorili na vprašanje, pa je menilo, da jih zdravnik ni želel sprejeti, čeprav je imel še proste kapacitete.

Tabela 46: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kakšne težave so imeli v Sloveniji pri izbiri osebnega zdravnika, 2019

	Število	Delež vseh anketirancev (%)	Delež tistih anketirancev, ki so odgovorili na vprašanje (%)
Vsi zdravniki v našem zdravstvenem domu so bili polno zasedeni	29	14,2	64,4
Nobeden od zdravnikov me ni hotel sprejeti, čeprav so še imeli proste kapacitete	10	4,9	22,2
Nisem vedel, kako izbereš osebnega zdravnika (premalo informacij)	2	1,0	4,4
Drugo*	3	1,5	8,9
Skupaj	45	22,1	100,0
Brez odgovora	160	77,4	
Skupaj	204	100,0	

* Drugo: »1. Zelo zapleten sistem. Na spletu piše, da so mesta, kličem, pravijo, da nimajo, ali me nočejo vzeti ali res nimajo mest, ne vem. 2. Slišala sem, da nekateri zdravniki vzamejo samo, če te priporoča nekdo izmed sorodnikov Slovencev, ali je res, ne vem«, »First I did not know, then it is like going to a vet or some factory ... no personal relation, very much a number ... very little about patient. Disappointing approach, no intimate relation possible to doctor, what is a scandal, unworthy«, »Lack of choice in professional and up-to-date personal doctor«.

10,3 % anketiranih je obiskalo ambulanto za osebe brez zdravstvenega zavarovanja.

Tabela 47: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so kdaj obiskali ambulanto za osebe brez zdravstvenega zavarovanja, 2019

	Število	%
Da	21	10,3
Ne	172	84,3
Skupaj	193	94,6
Brez odgovora	11	5,4
Skupaj	204	100,0

Večina anketirancev je svoje zdravstveno stanje ocenila kot dobro ali zelo dobro. Dva anketiranca, ki sta svoje zdravstveno stanje ocenila kot slabo ali zelo slabo, sta kot razloge za to navedla: genetske dejavnike, starost in preveč stresa.

Tabela 48: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kako bi v splošnem ocenili svoje zdravstveno stanje, 2019

	Število	%
Zelo dobro	65	31,9
Dobro	91	44,6
Srednje	38	18,6
Slabo	1	0,5
Zelo slabo	1	0,5
Brez odgovora	8	3,9
Skupaj	204	100,0

Večina (58,4 %) anketiranih je zadovoljnih oziroma zelo zadovoljnih s kakovostjo zdravstvenih storitev v Sloveniji, pri čemer ni statistično značilne razlike v percepcijah med slovenskimi državljani, državljani držav članic EU in državljani držav nečlanic EU.

Tabela 49: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kako so na splošno zadovoljni z zdravstveno oskrbo oziroma s kakovostjo zdravstvenih storitev v Sloveniji, 2019

	Število	%
Zelo zadovoljen	33	16,2
Zadovoljen	86	42,2
Srednje zadovoljen	52	25,5
Nezadovoljen	13	6,4
Zelo nezadovoljen	5	2,5
Nisem še bil pri zdravniku v Sloveniji	6	2,9
Brez odgovora	9	4,4
Skupaj	204	100,0

Velika večina anketirancev (okoli 63–69 %) se pri zdravniku nikoli ni soočala z dogodki, povezanimi z nesporazumi ali slabšo komunikacijo zaradi jezikovnih ali kulturnih razlik. Enako velja glede oviranega dostopa do zdravstvenih storitev zaradi neurejenega zdravstvenega zavarovanja – s tem se nikoli ni soočilo 73 % anketiranih. Še največ težav na omenjenih področjih je imelo 10,3 % anketirancev, ki so se pogosto soočali s tem, da informacije o zdravstvenem sistemu niso bile dostopne v njim razumljivem jeziku.

Tabela 50: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se pri zdravniku kdaj soočili z navedenimi dogodki, 2019

	Nikoli		Redko		Pogosto		Brez odgovora		Skupaj	
	Število	%	Število	%	Število	%	Število	%	Število	%
Oviran dostop do zdravstvene storitve zaradi neurejenega zdravstvenega zavarovanja	149	73	23	11,3	6	2,9	26	12,7	204	100
Slabša komunikacija z zdravnikom ali medicinsko sestro zaradi jezikovnih ovir	128	62,7	33	16,2	18	8,8	25	12,3	204	100
Informacije o zdravstvenem sistemu niso dostopne v meni razumljivem jeziku	130	63,7	27	13,2	21	10,3	26	12,7	204	100
Informacije o poteku zdravljenja mi niso bile posredovane v meni razumljivem jeziku	131	64,2	30	14,7	15	7,4	28	13,7	204	100
Nesporazum zaradi kulturnih razlik	141	69,1	22	10,8	15	7,4	26	12,7	204	100
Zaradi nerazumevanja jezika nisem sledil ali sem napačno sledil napotkom zdravnika glede zdravljenja	147	72,1	21	10,3	8	3,9	28	13,7	204	100

Anketirani priseljenci so jezikovne ovire, na katere so naleteli pri zdravniku, najpogosteje zaobšli tako, da so govorili drug (svetovni) jezik (pri 42 anketirancih se je ta metoda izkazala za uspešno, pri 13 za delno uspešno, pri 3 pa ni bila uspešna). Drug najpogostejši način pa je bil ta, da je anketiranca pri zdravniku spremljal prijatelj ali družinski član, ki je tolmačil (prevajal) (pri 28 anketirancih se je ta metoda izkazala za uspešno, pri 7 pa za delno uspešno).

Tabela 51: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so pri zdravniku zaradi jezikovnih ovir kdaj uporabili katerega od navedenih načinov sporazumevanja in kako so bili pri tem uspešni, 2019

	Neuspešno		Delno uspešno		Uspešno		Nisem uporabil		Brez odgovora		Skupaj	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Govorili smo drug (svetovni) jezik	3	1,5	13	6,4	42	20,6	120	58,8	26	12,7	204	100
Pomagal sem si s spletnimi slovarji in/ali spletnim prevajalnikom	1	0,5	11	5,4	12	5,9	152	74,5	28	13,7	204	100
Tolmačili (prevajali) so drugi zdravstveni delavci, ki govorijo moj jezik	0	0	2	1,0	9	4,4	164	80,4	29	14,2	204	100
Tolmačili (prevajali) so drugi zaposleni v zdravstvu (nezdravstveni delavci)	1	0,5	4	2,0	3	1,5	166	81,4	30	14,7	204	100
Tolmačil (prevajal) je moj prijatelj ali družinski član, ki me je spremljal pri zdravniku	0	0	7	3,4	28	13,7	141	69,1	28	13,7	204	100
Jaz sem govoril v svojem jeziku, zdravnik pa slovensko	3	1,5	10	4,9	23	11,3	143	70,1	25	12,3	204	100
Poklicali smo profesionalnega tolmača (prevajalca)	0	0	0	0	7	3,4	168	82,4	29	14,2	204	100
Poskušal sem se sporazumevati z mimiko, gestikulacijo, risanjem	3	1,5	12	5,9	9	4,4	152	74,5	28	13,7	204	100
Po telefonu smo poklicali drugo osebo	0	0	10	4,9	6	2,9	159	85,8	29	14,2	204	100

Pri odprtem vprašanju, kjer so imeli anketirani priseljenci možnost opozoriti na problem, težavo, izziv ali oviro, s katero so se srečali pri dostopu do zdravstvenih storitev oziroma v procesu zdravljenja v Sloveniji, je največ anketirancev navedlo dolge čakalne dobe (9 odgovorov) in težave, ki izvirajo iz pomanjkanja jezikovnega razumevanja in možnosti tolmačenja (7 odgovorov).

4.3.5 Izobraževanje

Pri priseljencih, ki so se priselili kot odrasli in so izobraževanje končali v državi izvora, dosežena izobrazba sama po sebi ni relevanten kazalnik integracije, ker na njihovo izobraževanje država sprejema ni imela vpliva (ima pa seveda dosežena izobrazba v državi izvora lahko posreden vpliv na integracijo priseljencev v državi sprejema). Pri priseljencih, ki so se priselili kot otroci in so bili vključeni v izobraževalni sistem države sprejema, ali pri potomcih priseljencev, pa je dosežena izobrazba pomemben kazalnik integracije. Priseljenski učenci in tudi potomci priseljencev se v procesu izobraževanja soočajo z večjimi izzivi kot učenci brez priseljskega ozadja. Pogosto imajo omejen dostop do kakovostne izobrazbe, prej zaključijo s šolanjem, imajo slabše akademske rezultate in so vključeni v šole z večjim številom deprivilegiranih učencev.

Več kot polovica anketiranih (55,4 %) se je izobraževala v tujini.

Tabela 52: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se izobraževali v Sloveniji, 2019

	Število	%
Da	88	43,1
Ne	113	55,4
Brez odgovora	3	1,5
Skupaj	204	100,0

Med anketiranci, ki so se izobraževali v tujini, jih je 15 % imelo težave s priznavanjem izobrazbe oziroma kvalifikacij, pridobljenih zunaj Slovenije.

Med anketiranci, ki so se izobraževali v Sloveniji, jih je največ obiskovalo terciarno raven izobraževanja.

Tabela 53: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, katero od navedenih stopenj izobraževanja so obiskovali v Sloveniji (možnih je bilo več odgovorov), 2019, N = 84

	Število	%
Osnovna šola	8	9,5
Srednja šola	18	21,4
Višja šola	5	6,0
Dodiplomski študij	41	48,8
Podiplomski študij	52	61,9

Samo 8 anketirancev je obiskovalo osnovno šolo v Sloveniji. Med njimi jih je kar 6 navedlo, da so se zaradi svoje etnične pripadnosti v šoli soočili s slabšo obravnavo s strani sošolcev. 3 anketiranci so se soočali z nesporazumi zaradi kulturnih razlik. Vsi 3 anketiranci so se v Slovenijo priselili iz Bosne in Hercegovine. 2 anketiranca sta doživela slabšo obravnavo s strani učiteljev. 1 anketiranec, ki se je preselil iz Rusije, je navedel, da je imel težave zaradi neznanja slovenskega jezika.

Anketiranci, ki so v Sloveniji obiskovali srednjo šolo (teh je bilo 18), so v manjših deležih navedli, da so se soočali s posameznimi težavami. 4 anketiranci so imeli težave zaradi neznanja slovenskega jezika, 3 zaradi slabše obravnave s strani sošolcev in 3 zaradi slabše obravnave s strani učiteljev. 1 anketiranec, ki se je priselil iz Makedonije, je navedel, da se je soočil z nesporazumi zaradi kulturnih razlik, 1 anketiranec pa je imel omejene možnosti pri izbiri šole.

Med 98 anketiranci, ki so v Sloveniji obiskovali višjo oziroma visoko šolo, se jih je 22 soočalo s težavami zaradi neznanja slovenskega jezika, 17 z nesporazumi zaradi kulturnih razlik in 11 z omejenimi možnostmi pri izbiri šole/fakultete.

Tabela 54: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se na kateri stopnji izobraževanja v Sloveniji zaradi etnične pripadnosti ali priseljenkega statusa srečali s katero od navedenih težav, 2019

	Osnovna šola		Srednja šola		Višja, visoka šola, univerza		Skupaj (respondentov)
	Število	%	Število	%	Število	%	Število
Slabša obravnava s strani sošolcev	6	33,3	3	16,7	9	50	18
Slabša obravnava s strani učiteljev/profesorjev	2	20,0	3	30,0	6	60,0	10
Težave zaradi neznanja slovenskega jezika	1	4,0	4	16,0	22	88,0	25
Nesporazumi zaradi kulturnih razlik	3	15,0	1	5,0	17	85,0	20
Omejene možnosti pri izbiri šole/fakultete v skladu z mojim interesom	0	0	1	9,1	11	100,0	11

Med 84 anketiranimi, katerih otroci se šolajo v Sloveniji, jih je 12,3 % navedlo, da so pri vključevanju otrok v osnovno šolo imeli težave zaradi neznanja slovenščine in nerazumevanja postopka vpisa, 10,2 % anketiranih ni imelo dovolj informacij o poteku vpisa v šolo, 9,6 % anketiranih pa se zaradi slabšega znanja slovenščine ni udeleževalo govornih ur in roditeljskih sestankov v šoli.

Tabela 55: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se njihovi otroci izobraževali oziroma ali se izobražujejo v Sloveniji, 2019

	Število	%
Da	84	41,2
Ne	20	9,8
Nimam otrok	84	41,2
Drugo*	11	5,4
Brez odgovora	5	2,5
Skupaj	204	100,0

* Drugo: otrok mojega partnerja (1), otrok še ni šoloobvezen (10).

Anketirani, ki imajo otroke v srednji šoli, so se v največjem deležu (14,3 %) soočali s problemom nezadostnih informacij o poteku vpisa v srednjo šolo, 12,1 % pa jih ni moglo vpisati otroka v izbrano šolo zaradi pomanjkanja prostih mest. V manjšem deležu (9,1 %) se zaradi slabšega znanja slovenščine niso udeleževali govornih ur in roditeljskih sestankov v šoli, soočali pa so se tudi z dejstvom, da otrok niso mogli vpisati v šolo, ker so se v Slovenijo priselili sredi šolskega leta (6,5 %).

Tabela 56: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se pri vključevanju svojih otrok v šolo v Sloveniji soočili z navedenimi ovirami, 2019

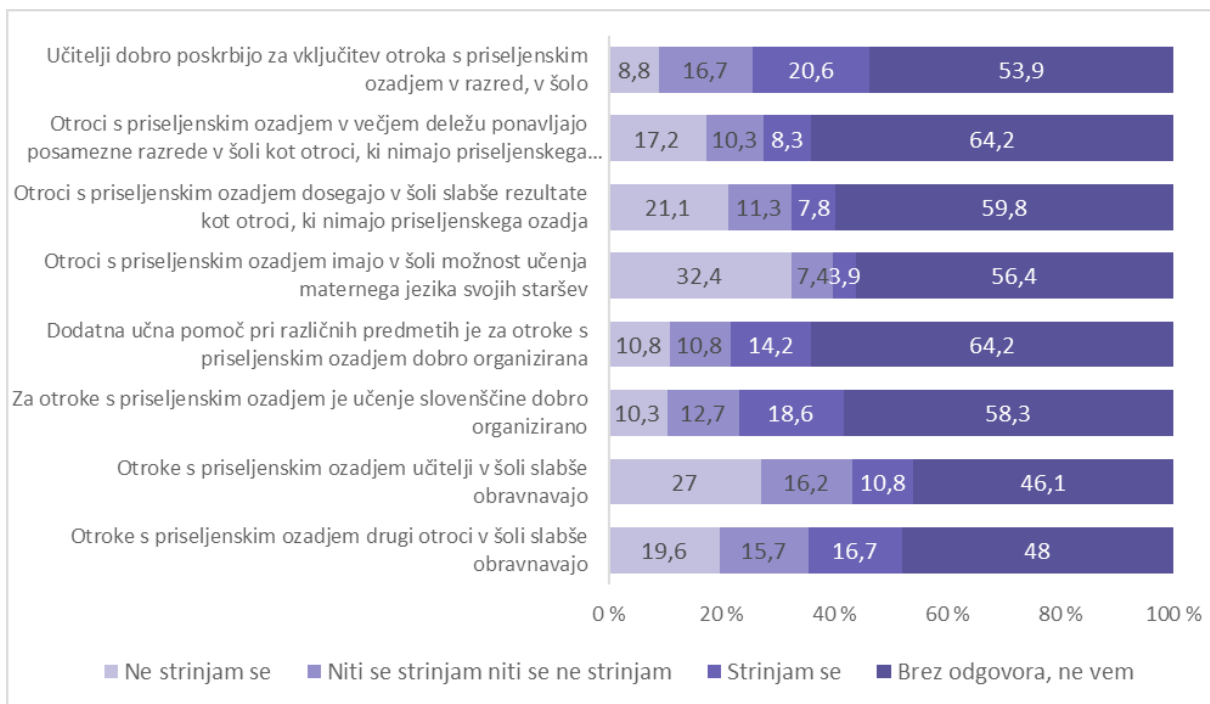
	Osnovna šola					Srednja šola				
	Da		Ne		Skupaj	Da		Ne		Skupaj
	Število	%	Število	%		Število	%	Število	%	
Premalo informacij o poteku vpisa v šolo	8	10,3	70	89,7	78	5	14,3	30	85,7	35
V šoli, v katero smo želeli vpisati otroka, ni bilo več prostih mest	7	9,3	68	90,7	75	4	12,1	29	87,9	33
Zaradi neznanja slovenščine in nerazumevanja postopka smo imeli težave pri vpisu v šolo	9	12,3	64	87,7	73	0	0	31	100	31
Otrok nismo mogli vpisati v šolo, ker smo se v Slovenijo priselili sredi šolskega leta	3	4,4	65	95,6	68	2	6,5	29	93,5	31
Zaradi slabšega znanja slovenščine se nisem udeleževal govornih ur, roditeljskih sestankov v šoli	7	9,6	9,6	90,4	73	3	9,1	30	90,9	33

Anketirane priseljence smo povprašali tudi o njihovih mnenjih glede različnih trditev o vključevanju otrok s priseljskim ozadjem v šolo. 16,7 % anketiranih priseljencev je menilo, da otroke s priseljskim ozadjem sošolci oziroma drugi učenci na šoli slabše obravnavajo kot ostale učence, 10,8 % pa jih je menilo, da so priseljski otroci deležni slabše obravnave s strani učiteljev. Glede učne uspešnosti otrok s priseljskim ozadjem je približno 8 % anketiranih menilo, da ti otroci v šoli dosegajo slabše rezultate in v večjem deležu ponavljajo razrede kot otroci brez priseljskega ozadja. Pri vseh teh odgovorih je treba upoštevati, da približno polovica anketiranih (oziroma pri nekaterih vprašanjih še večji delež) na vprašanja sploh ni odgovorila oziroma so odgovorili z »ne vem«.

V povezavi z organizacijo pouka in učne pomoči za otroke s priseljskim ozadjem je 18,6 % anketiranih menilo, da je za te otroke učenje slovenščine dobro organizirano, 10,3 % se jih s tem ni strinjalo. 14,2 % anketiranih je kot dobro ocenilo tudi dodatno učno pomoč pri različnih predmetih, s čimer pa se ni strinjalo 10,8 % anketiranih. Dobra petina (20,6 %) anketiranih je ocenila, da učitelji dobro poskrbijo za vključitev otroka s priseljskim ozadjem v razred oziroma šolo. S tem se ni strinjalo 8,8 % anketiranih. Tudi pri teh odgovorih je treba upoštevati, da več kot polovica anketiranih na vprašanja ni odgovorila oziroma so odgovorili z »ne vem«.

Graf 6: Stališča anketiranih priseljencev do posameznih trditev o vključevanju otrok s priseljskim ozadjem (priseljenci in potomci priseljencev) v šolo, 2019

4.4 Kulturno-religijska dimenzija integracije

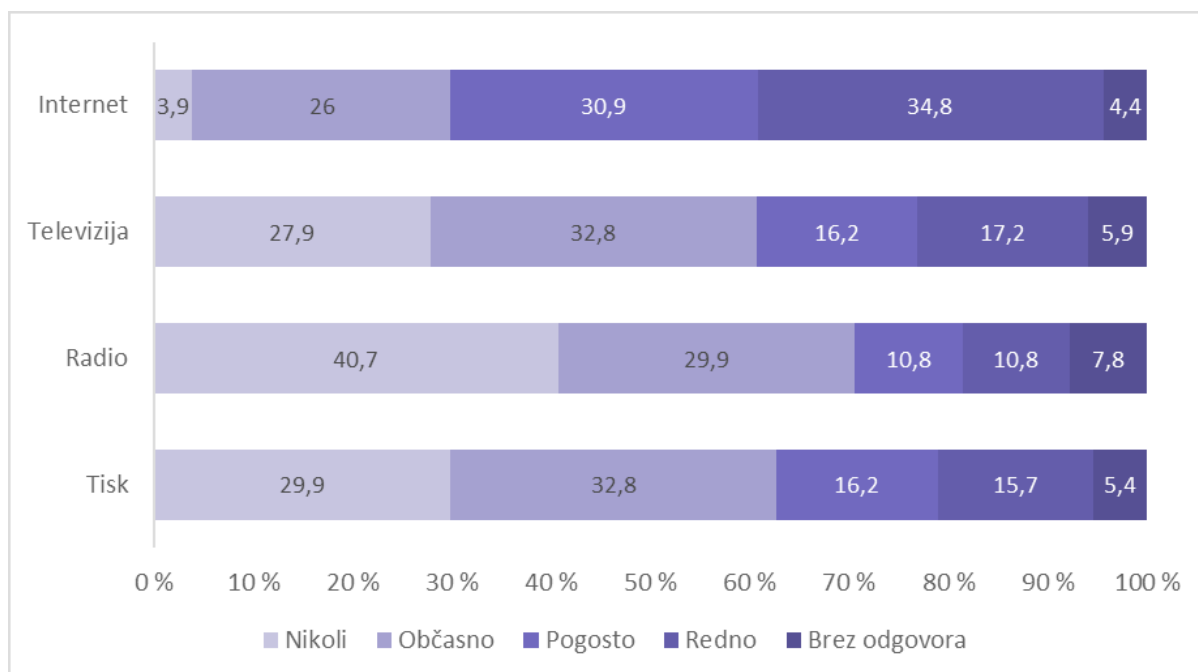
Kulturno-religijska dimenzija integracije v najširšem smislu pokriva heterogeno področje, vse od jezika, vere in vrednot do popularne kulture, vsakdanjih življenjskih praks in medijev. Proces integracije na kulturnem področju bi lahko opisali kot stik dveh kultur, ko posameznik ohranja in razvija svojo izvirno kulturo, hkrati pa absorbira elemente nove kulture oziroma novih kultur. Kulturno integracijo gre razumeti tudi kot proces, v katerem priseljenci lahko pridobijo določene posebne pravice, ki jim omogočajo ohranjati njihovo kulturo in živeti v skladu z njihovimi verskimi prepričanji.

Spoznavanje, učenje in ponotranjanje (delov) večinske kulture v državi sprejema je za priseljence v večini primerov nujno za uspešno funkcioniranje v novem okolju, zato države sprejema te procese na različne načine spodbujajo in podpirajo. Ohranjanje izvirne kulture pa je težavnejše. S preselitvijo se prekine »običajen« medgeneracijski prenos kulture. V primerih, ko se preseli cela družina, so njeni člani postavljeni v nove pogoje, ki povzročijo naglo in globoko družbenokulturno spremembo, prekinejo se dotedanje vertikalne in horizontalne poti prenosa in vzpostavijo se nove (Berry et al. 1992). Pomoč in spodbuda države sprejema pri ohranjanju priseljskih kultur nista samoumevni, zato so na tem področju potrebne velika motiviranost, vztrajnost in iznajdljivost priseljencev. Brez možnosti ohranjanja priseljskih kultur politike in procesi vključevanja ne vodijo v integracijo, temveč v asimilacijo. Zato smo se pri kulturno-religijski dimenziji integracije v naši raziskavi usmerili predvsem na ugotavljanje, v kolikšni meri in na kakšen način priseljenci v Sloveniji (lahko) ohranjajo in razvijajo različne vidike svoje izvirne kulture. Zanimalo nas je, ali spremljajo medije v svojem maternem jeziku, ali se vključujejo v društva, ki jih organizira njihova etnična oziroma narodna skupnost, ali imajo priseljske skupnosti svoje verske institucije ter ali izkazujejo potrebo po ohranjanju in medgeneracijskem prenosu maternega jezika.

4.4.1 Mediji

Mediji so pomemben sooblikovalec migracijskega in integracijskega procesa, pri čemer množična uporaba interneta in razvoj družbenih medijev spreminjata klasične koncepte medijev. Internet omogoča priseljencem hitro spoznavanje novega okolja in vzpostavljanje novih odnosov, hkrati pa omogoča ohranjanje stikov in odnosov s prebivalci v državi izvora. Na nek način lahko priseljenci simultano živijo v dveh družbah, čeprav so se fizično preselili (Viha-lemm 2017).

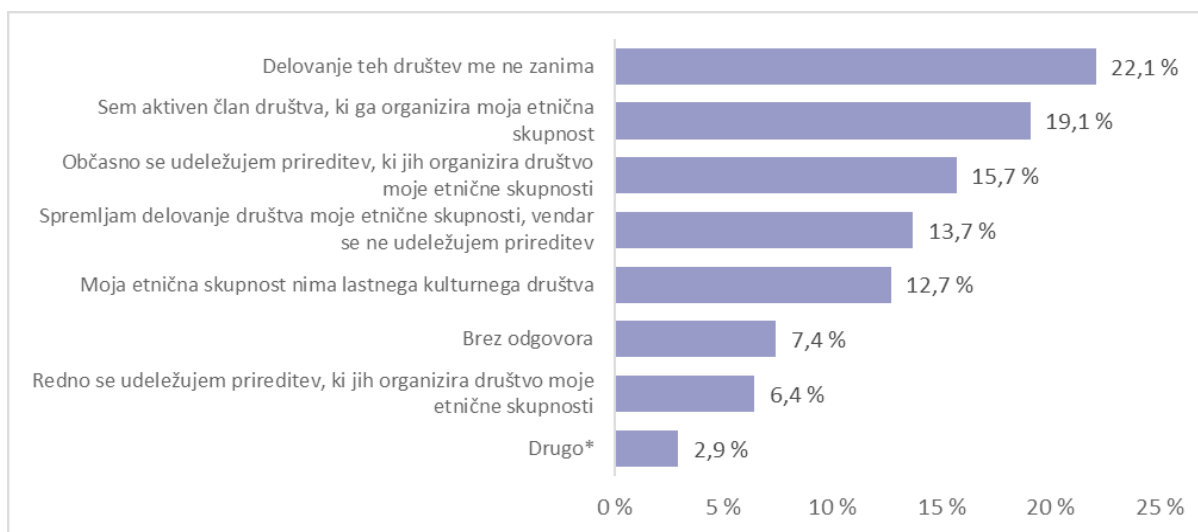
Približno tretjina anketiranih redno ali pogosto spremlja tisk in televizijo v svojem maternem jeziku, skoraj 66 % anketiranih pa redno ali pogosto spremlja internetne strani v svojem maternem jeziku.

Graf 7: Odgovori anketiranih priseljenecv na vprašanje, kako pogosto spremljajo različne medije v svojem maternem jeziku, 2019, N = 204

4.4.2 Kulturna društva

Priseljenci imajo različne »strategije preživetja« v državi sprejema: eni za izboljšanje svojega družbenega položaja in doseg pozitivne identitete uporabijo asimilacijo, drugi v zasebnem življenju ohranjajo znake drugačne etnične pripadnosti (v krogu družine, prijateljev), spet tretji pa čutijo potrebo po organiziranem ohranjanju etnične identitete, kar vodi v ustanovitev društev oziroma organizacij.

Kulturna (in druga) društva, ki združujejo posameznike glede na njihovo etnično pripadnost oziroma skupno kulturo, sočasno igrajo več pomembnih vlog za pripadnike priseljskih skupnosti: ponujajo prostor in omogočajo priložnost za medsebojno druženje, izmenjavo informacij, ustvarjanje socialne mreže, negovanje solidarnosti, ohranjanje specifičnih kulturnih elementov, tradicij in jezika ter ne nazadnje tudi za negovanje vezi z državo izvora. S svojim delovanjem lahko skrbijo tudi za uresničevanje in zagotavljanje pravic priseljenecv in njihovih potomcev, hkrati pa lahko predstavljajo interese in potrebe svojih članov oziroma širše priseljske (etnične) skupnosti političnim akterjem. Možnost ustanavljanja in delovanja kulturnih društev, ki omogočajo ohranjanje in razvoj kulture etničnim skupnostim, je opredeljena v slovenski ustavi in zakonodaji. Društvo lahko ustanovijo tudi tuji državljani. Financirajo se z lastnimi sredstvi (donacije), delni sofinancerji pa so tudi Ministrstvo za kulturo, Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti ter lokalne skupnosti.

Graf 8: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje glede njihovega odnosa do društev njihove etnične skupnosti, 2019, N = 204

* Drugo: »I am not interested in isolatory approaches, I believe its a question of common cultural effort, done by both sides... the world is always changing, so must we!«, »Je društvi, ampak nimajo bas neki dogodkov«, »Nemam posebnih kontakata sa društvima etničke zajednice«, »Prej sem bila aktiven član društva, ki ga organizira moja etnična skupnost, zdaj pa ne več in sploh nisem več informirana o tem«, »Sem tudi sama organizirala kulturno-umetniške dogodke znotraj društva, čeprav nisem članica. Vendar se ne udeležujem prireditev, ker so preobremenjeni z zgodovino, tradicijo in običajev, ki me ne zanimajo in ne definirajo«, »Tek u poslednjih šest meseci se pojavilo društvo koje je ponudilo tip sadržaja koji me interesuje; većina društava bazira ponudu na folkloru i narodnoj muzici koji me ne interesuju«.

Največ anketiranih, to je 22,1 %, je menilo, da jih delovanje društev njihove etnične skupnosti ne zanima, na drugi strani je 19,1 % anketiranih aktivnih članov društev, ki jih organizira njihova etnična skupnost, še 6,4 % pa se jih redno udeležuje prireditev teh društev.

Priseljenci iz držav nečlanic EU so v večjem deležu aktivni in se zanimajo za delovanje društev svojih etničnih skupnosti v primerjavi s priseljenci iz držav članic EU.

Za primerjavo lahko navedemo, da je v raziskavi *Percepcije slovenske integracijske politike* (2003) na vprašanje »Nekatere etnične/narodne skupnosti, ki živijo v Sloveniji, so organizirale svoja kulturna društva. Kakšen je vaš odnos do teh društev?« med 818 priseljenci z območja nekdanje Jugoslavije 2,3 % anketiranih odgovorilo, da so aktivni člani društva etnične skupnosti, ki ji pripadajo, 1,1 % anketiranih je zapisalo, da redno spremljajo delovanje društva etnične skupnosti, ki ji pripadajo, 25,8 % anketiranih je občasno spremljalo delovanje teh društev in nekaj več kot polovica (41,4 %) anketiranih je odgovorila, da jih delovanje teh društev ne zanima. 19,7 % anketiranih pa je zapisalo, da etnična/narodna skupnost, ki ji pripadajo, nima svojega društva. Na vprašanje ni odgovorilo 9,7 % anketiranih. V tej raziskavi je bistveno manj anketiranih izkazalo aktivno delovanje ali zgolj zanimanje za delovanje kulturnih društev etničnih skupnosti. Ob predpostavki, da se bolj izobraženi več in aktivneje udeležujejo v različnih kulturnih dejavnostih, so te razlike lahko posledica visoke izobrazbene strukture priseljencev v aktualni raziskavi, lahko pa so tudi posledica večletnega uspešnega delovanja in širitve članstva posameznih kulturnih društev.

4.4.3 Religija

Religija lahko igra pozitivno vlogo v integracijskem procesu, če omogoča možnost dialoga med priseljsko in večinsko versko skupnostjo. Dobro je, če država sprejema zagotovi ustrezno podporo medreligijskem dialogu, kar pomeni, da mora urediti pravni status priseljskih verskih skupnosti ter vzpostaviti dialog med državnimi in cerkvenimi predstavniki, s tem pa v veliki meri prispeva k preprečevanju morebitnih konfliktov med skupnostmi (Reinsch 2001).²⁶

Cerkev ima lahko pomembno vlogo tudi pri ohranjanju priseljskih jezikov. Priseljski jeziki se v Sloveniji uporabljajo tudi pri verskih obredih. Zakon o javni rabi slovenščine, ki sicer zapoveduje uporabo slovenskega jezika na vseh področjih javnega življenja v Republiki Sloveniji, za jezike verskih obredov in opravil ne velja (4. točka 2. člena Zakona o javni rabi slovenščine).

V Republiki Sloveniji človekovo pravico do svobode veroizpovedi urejata ustava in zakon. Pravice posameznika do svobode veroizpovedi so v Ustavi RS razumljene v kategoriji svobode vesti, kolektivno pravico pa uresničujejo verske skupnosti (41. člen Ustave RS). Te so v svojem delovanju svobodne, ločene od države in enakopravne (7. člen Ustave RS). Cerkve in verske skupnosti se lahko vpišejo v register, lahko pa delujejo tudi brez registracije. V Sloveniji je bilo v letu 2022 v register cerkva in verskih skupnosti, ki ga vodijo na Ministrstvu za kulturo, vpisanih 55 cerkva in verskih skupnosti in med njimi so tudi: Srbska pravoslavna cerkev Metropolija Zagrebško-Ljubljanska (1976), Islamska skupnost v Sloveniji (1976), Makedonska pravoslavna skupnost v Republiki Sloveniji 'Sveti Kliment Ohridski' (1994) in Slovenska muslimanska skupnost (2006).

Z raziskavo smo želeli preveriti, kako pomembno vlogo igra religija v življenju priseljencev. Skoraj polovica (47,1 %) anketiranih je navedla, da ima religija nepomembno vlogo v njihovem življenju, le 19 % anketiranih ji je pripisalo pomembno vlogo. Anketiranci, ki so se opredelili kot pripadniki islamske veroizpovedi, in anketiranci z nižjo in srednjo izobrazbo so v večjem deležu menili, da ima religija pomembno vlogo v njihovem življenju.

Tabela 57: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kako pomembno vlogo ima religija v njihovem življenju, 2019

	Število	%
Pomembno	39	19,1
Srednje pomembno	40	19,6
Nepomembno	96	47,1
Ne morem reči	18	8,8
Brez odgovora	11	5,4
Skupaj	204	100,0

26 Vlada Republike Slovenije je leta 2021 ukinila Urad za verske skupnosti RS, ki je bil edini organ, ki se je v slovenskem upravnem sistemu ukvarjal z religijo.

35,8 % anketiranih je odgovorilo, da imajo (vsaj ob večjih verskih praznikih) možnost obiskovati verske obrede v svojem maternem jeziku v Sloveniji. 21,1 % anketiranih nima te možnosti, ker v Sloveniji verskih obredov v njihovem maternem jeziku ni ali pa so predaleč od njihovega doma. 43,1 % anketiranih ni odgovorilo na to vprašanje ali pa jih obiskovanje verskih obredov ne zanima.

Tabela 58: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali imajo možnost v Sloveniji obiskovati verske obrede v njihovem maternem jeziku, 2019

	Število	%
Da, vsaj enkrat tedensko	41	20,1
Da, ob večjih verskih praznikih	32	15,7
Nimam možnosti, ker jih v Sloveniji ni	28	13,7
Nimam možnosti, ker so predaleč od mojega doma	15	7,4
Drugo*	47	23,0
Brez odgovora	41	20,1
Skupaj	204	100,0

* Drugo: »To me ne zanima« (34), »Ne vem« (4), »Ne čutim potrebe po verskih obredih v svojem maternem jeziku«, (2), »Da, če bi želel« (1).

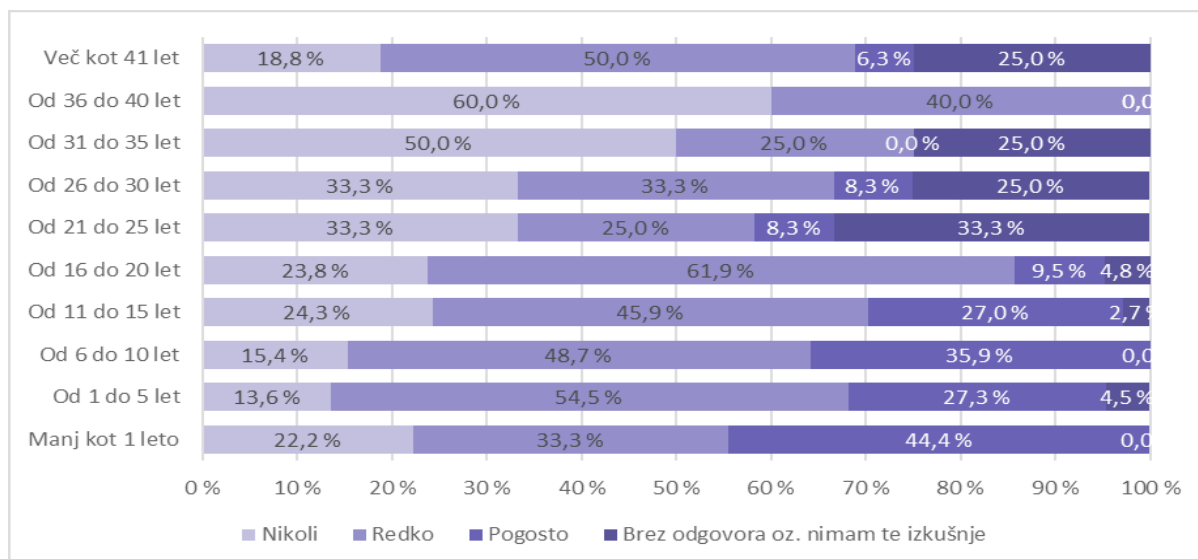
4.4.4 Jezik

Jezik ima v življenju vsakega posameznika velik pomen in predstavlja mnogo več kot le sredstvo komuniciranja. Je tudi pomemben del posameznikove identitete. V običajnih okoliščinah, ko posameznik lahko svoj jezik svobodno uporablja, se v njem izobražuje in opravlja druge življenjsko pomembne opravke, jeziku in njegovemu pomenu običajno ne namenja posebne pozornosti. V drugačnih okoliščinah, ko vse to ni več samoumevno ali sploh ni mogoče (na primer ob preselitvi v drugačno jezikovno okolje), pa zavest o jeziku in njegovem pomenu naraste, raba različnih jezikov v različnih kontekstih postane del posameznikovega vsakdana, identitetni vidik jezika lahko dobi novo dimenzijo. V raziskavi nas je zanimalo, kako se priseljenci v Sloveniji soočajo z različnimi izzivi, ki jih prinaša sprememba jezikovnega okolja. Analizirali smo, katere jezike sami uporabljajo v različnih jezikovnih situacijah, kakšen pomen pripisujejo učenju/znanju slovenskega jezika in kakšen pomen rabi in ohranjanju maternih jezikov.

22,1 % anketiranih je navedlo, da imajo v Sloveniji pogosto težave v komunikaciji zaradi slabšega znanja slovenskega jezika, nekaj manj kot polovica (46,6 %) ima redko takšne težave.

Tabela 59: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se, odkar živijo v Sloveniji, soočili s težavami v komunikaciji zaradi slabšega znanja slovenskega jezika, 2019

	Število	%
Nikoli	47	23
Redko	95	46,6
Pogosto	45	22,1
Nimam te izkušnje	16	7,8
Brez odgovora	1	0,5
Skupaj	204	100,0

Graf 9: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se, odkar živijo v Sloveniji, soočili s težavami v komunikaciji zaradi slabšega znanja slovenskega jezika, glede na to, pred koliko leti so se priselili v Slovenijo, 2019, N = 203

Iz grafa 9 je razvidno, da imajo v večjem deležu težave v komunikaciji zaradi slabšega znanja slovenskega jezika predvsem priseljenci, ki so se priselili v Slovenijo pred krajšim časom. Tovrstne težave ima pogosto 44,4 % anketiranih priseljencev, ki so se v Slovenijo priselili pred manj kot enim letom. To je v precejšni meri pričakovano v prvem letu po priselitvi, bolj presetljivo pa je da, ima pogosto težave v komunikaciji zaradi slabšega znanja slovenskega jezika tudi približno tretjina anketirancev, ki so se v Slovenijo priselili pred 10 ali celo pred 15 leti.

Anketiranci se z zakoncem/partnerjem pogovarjajo v enakem deležu (34,3 %) večinoma v slovenskem jeziku ali večinoma v maternem jeziku mame, ki ni slovenski. Z otroki se anketiranci pogovarjajo nekoliko več v maternem jeziku mame, ki ni slovenski (44 %), kot pa v slovenskem jeziku (32,8 %). S svojimi starši in z brati oziroma s sestrami se anketiranci v največjem deležu pogovarjajo v maternem jeziku mame, ki ni slovenski (67,5 %). S prijatelji se v približno enakih deležih pogovarjajo večinoma v slovenskem jeziku (36,4 %) in maternem jeziku mame, ki ni slovenski (35,1 %). S sodelavci in nadrejenimi na delovnem mestu pa se anketiranci večinoma pogovarjajo v slovenskem jeziku.

Tabela 60: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, v katerem jeziku se pogovarjajo z navedenimi sogovorniki, 2019

	Večinoma v slovenskem jeziku		Večinoma v maternem jeziku mame (ki ni slovenski)		Večinoma v maternem jeziku očeta (ki ni slovenski)		Večinoma v drugem jeziku		Skupaj	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Z zakoncem/partnerjem	57	34,3	57	34,3	22	13,3	30	18,1	166	100
Z otroki	38	32,8	51	44,0	19	16,4	8	6,9	116	100
Z mamo	5	3,1	131	80,4	18	11	9	5,5	163	100
Z očetom	2	1,4	59	41,0	77	53,5	6	4,2	144	100
Z brati/sestrami	7	4,3	110	67,5	34	20,9	12	7,4	163	100
Z ožjimi prijatelji	71	38,4	65	35,1	21	11,4	28	15,1	185	100
S sodelavci na delovnem mestu	132	75,9	9	5,2	7	4	26	14,9	174	100
Z nadrejenimi na delovnem mestu	131	79,4	6	3,6	6	3,6	22	13,3	165	100

Največ anketirancev se je slovenščino naučilo v komunikaciji s prijatelji (42,5 %) in na delovnem mestu (41,5 %). Na tretje mesto pa so postavili plačljivi tečaj slovenskega jezika (34,9 %).

Tabela 61: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kje so se naučili slovenski jezik (možnih je bilo več odgovorov), 2019, N = 195

	Število	%
Med prijatelji	83	42,5
Na delovnem mestu	81	41,5
Na plačljivem jezikovnem tečaju v Sloveniji	68	34,9
Doma (mož, sorodniki itd.)	55	28,2
Na brezplačnem jezikovnem tečaju (začetna integracija priseljencev)	54	27,7
V šoli, fakulteta	32	16,4
V vrtcu	3	1,5
Drugo*	21	10,8

* 9 anketirancev se je slovenščino naučilo s pomočjo branja knjig in časopisov, 5 s pomočjo gledanja televizije in poslušanja radia, 4 anketiranciso se slovenščino učili na tečaju (oz. univerzi) v izvorni državi pred odhodom v Slovenijo, 1 anketiranec pa je navedel spletne strani in aplikacijo. 2 anketiranca sta povedala, da se nista naučila slovenskega jezika.

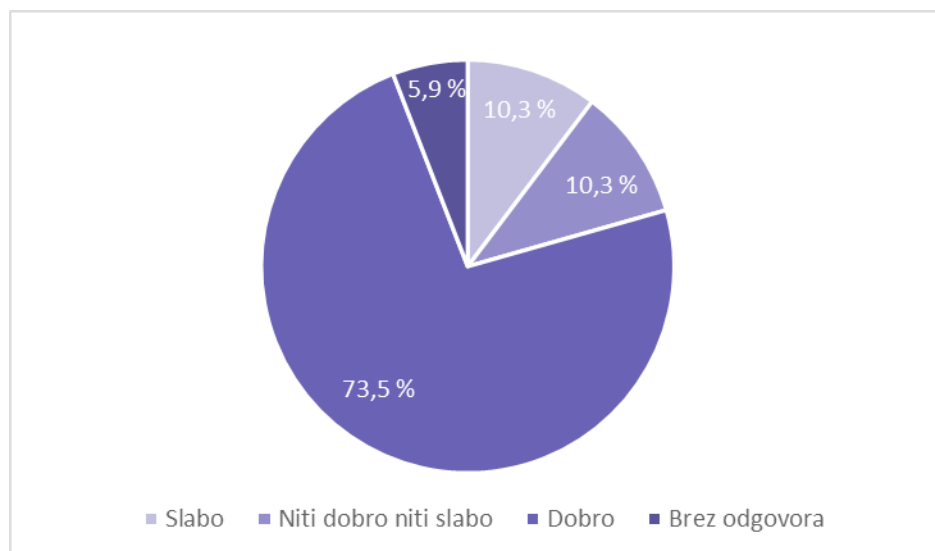
Anketiranci so dokaj dobro ocenili svoje znanje slovenskega jezika.

Tabela 62: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kako ocenjujejo svoje znanje slovenskega jezika, 2019

	Slabo		Niti dobro niti slabo		Dobro		Brez odgovora		Skupaj	
	Število	%	Število	%	Število	%	Število	%	Število	%
Razumem	17	8,3	22	10,8	156	76,5	9	4,4	204	100
Govorim	32	15,7	21	10,3	140	68,6	11	5,4	204	100
Berem	20	9,8	18	8,8	156	76,5	10	4,9	204	100
Pišem	33	16,2	33	16,2	128	62,7	10	4,9	204	100

V spremenljivki (indeksu) »znanje slovenskega jezika« je združena skupna samoocena anketiranca glede njegovega znanja slovenskega jezika na štirih ravneh: razumevanje, govorjenje, branje in pisanje.

Graf 10: Skupna samoocena znanja slovenskega jezika (indeks štirih ravni) anketiranih priseljencev, 2019

Anketiranci so v zelo velikem deležu ocenili svoje znanje slovenskega jezika kot dobro (73,5 %). Pokazalo se je, da so anketiranci, ki so se priselili iz držav z območja nekdanje SFRJ, bolje ocenili svoje znanje slovenskega jezika kot drugi anketiranci. Med anketiranci, ki so se priselili v Slovenijo iz držav članic EU (vključno s Hrvaško), jih je 71,7 % svoje znanje slovenskega jezika ocenilo kot dobro.²⁷ Med anketiranci, ki so se priselili iz držav, nastalih na območju nekdanje SFRJ (brez Hrvaške), jih je 89,5 % ocenilo svoje znanje slovenskega jezika kot dobro, med anketiranci, ki so se priselili iz ostalih tretjih držav, pa je bilo takšnih 59,5 %.

Velika večina (80,4 %) anketiranih priseljencev meni, da je dobro, da se otroci priseljencev učijo jezik svojih staršev.

²⁷ Če bi iz te kategorije izločili tiste, ki so se priselili iz Hrvaške, bi bil odstotek nižji.

Tabela 63: Odgovori anketiranih priseljencev in večinskega prebivalstva na vprašanje, ali je po njihovem mnenju dobro, da se otroci priseljencev v Sloveniji učijo jezik svojih staršev ali enega od staršev, če ta ni slovenščina, 2019

	<i>Izzivi integracije – anketa med priseljenci, 2019</i>		<i>Izzivi integracije – anketa med prebivalci Slovenije (samo anketiranci, rojeni v Sloveniji), 2020</i>	
	Število	%	Število	%
Dobro je, da se otroci priseljencev učijo materni oziroma prvi jezik staršev ali enega od staršev	164	80,4	565	66,1
Ni treba, da se otroci priseljencev učijo materni oziroma prvi jezik staršev ali enega od staršev, pomembnejše je znanje slovenskega jezika oziroma drugih tujih jezikov	18	8,8	237	27,7
Ne vem	14	6,9	44	5,1
Brez odgovora	8	3,9	9	1,1
Skupaj	204	100,0	855	100,0

V drugi anketi, ki smo jo izvedli med večinskim prebivalstvom Slovenije v okviru projekta *Izzivi integracije priseljencev in razvoj integracijske politike*, se je pokazalo, da je med večinskim prebivalstvom bistveno manjša podpora učenju maternih jezikov priseljencev – le 66,1 % anketiranih pripadnikov večinskega prebivalstva je menilo, da je dobro, da se otroci priseljencev učijo svoj materni jezik oziroma prvi jezik svojih staršev ali enega od staršev.

Največ (56,2 %) anketiranih priseljencev je podprlo predlog, da naj se otroci jezik svojih staršev učijo doma. V skoraj enakih deležih pa so menili, da naj se otroci jezik svojih staršev učijo bodisi v šoli, kot dopolnilni pouk maternih jezikov (42,7 %), bodisi na tečajih, ki jih organizirajo kulturna društva posameznih etničnih skupnosti (43,2 %). Najmanj anketiranih je podprlo idejo, da naj se otroci učijo jezik svojih staršev v šoli, kot izbirni predmet tuji jezik, ki je ocenjen.

Tabela 64: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, na kakšen način naj se za otroke priseljencev organizira učenje jezika staršev (ali enega od staršev), če ta ni slovenščina (možnih je bilo več odgovorov), 2019, N = 185

	Število	%
V šoli, kot dopolnilni pouk maternih jezikov in kultur za otroke priseljencev, ki ni ocenjen	79	42,7
V šoli, kot izbirni predmet tuji jezik, ki je ocenjen	47	25,4
Kot jezikovni tečaj v kulturnih društvih posameznih etničnih skupnosti	80	43,2
Jezik svojih staršev (ali enega od staršev) naj se otroci učijo doma	104	56,2
Drugo*	4	2,2

* Drugo: »Kjerkoli, kakorkoli«, »Ne vem«, »Not necessary«, »Language learning and acceptance reduces borders, and improves acceptance and tolerance. Immigrant children should learn the most official language used in the origins of their parents (if important to their parents). Best way would be to speaking and learning from their parents and family. I would not see the purpose of having this organized through schools. In our case Dutch is passed from me to our children. While we as a Dutch-Slovenian couple communicate in English, which the children pick up as well. They being exposed to official Italian education, makes it even harder for them to keep up their duties in homework. Also, because the Italian education is generally of poor quality (as compared to Slovenian or English in OŠ). So, thing to implement foreign languages is NOT a good approach, as children are already overloaded by OŠ duties«.

4.5 Drugi vidiki integracije

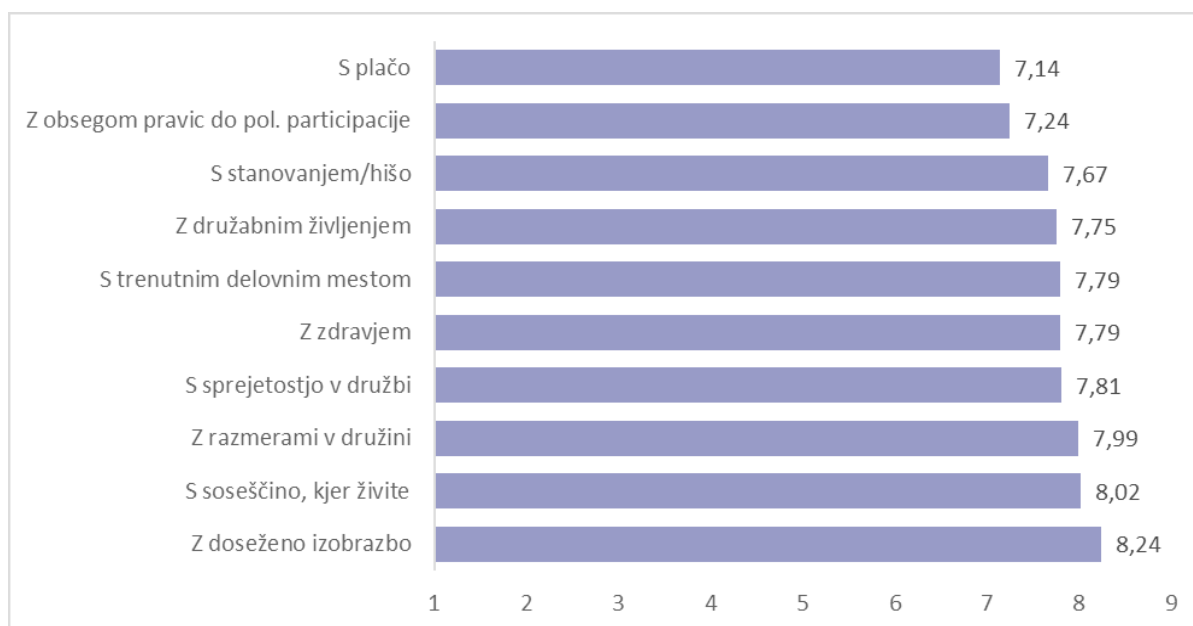
4.5.1 Zadovoljstvo z različnimi področji življenja

V povprečju so anketiranci izrazili precejšnje zadovoljstvo z vsemi področji življenja, ki smo jih navedli v vprašalniku in so prikazana v spodnji tabeli. Za vsa navedena področja so povprečne vrednosti odgovorov anketirancev višje od 7 (na lestvici od 0 do 10, kjer 10 predstavlja najvišjo stopnjo zadovoljstva).

Tabela 65: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kako so zadovoljni s posameznimi področji svojega življenja v Sloveniji (1 – zelo nezadovoljen, 10 – zelo zadovoljen), 2019

Kako ste zadovoljni s/z:	Št.	Min.	Maks.	Arit. sredina	Stand. napaka	Stand. odklon
svojo doseženo izobrazbo	177	3	10	8,24	0,126	1,673
svojim zdravjem	198	1	10	7,79	0,134	1,891
svojim trenutnim delovnim mestom	185	1	10	7,79	0,146	1,982
razmerami doma, odnosi v družini	198	1	10	7,99	0,153	2,157
soseščino (okoljem, v katerem živite)	202	2	10	8,02	0,127	1,809
svojim osebnim dohodkom (plačo)	199	1	10	7,14	0,154	2,171
obsegom pravic do politične participacije, ki jih imate	165	1	10	7,24	0,189	2,429
stanovanjem/hišo, v kateri živite	202	1	10	7,67	0,150	2,133
svojim družabnim življenjem	201	1	10	7,75	0,139	1,972
sprejetostjo v večinski družbi	200	1	10	7,81	0,133	1,880

Graf 11: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kako so zadovoljni s posameznimi področji svojega življenja v Sloveniji (1 – zelo nezadovoljen, 10 – zelo zadovoljen), izraženo z aritmetično sredino, 2019

Področja, s katerimi so anketiranci najbolj zadovoljni, pa so: dosežena izobrazba, sosesčina, v kateri živijo, in odnosi, razmere v njihovi družini. Pri tem naj omenimo, da ima ocena zadovoljstva anketiranih z razmerami doma oziroma odnosi v družini precej velik standardni odklon, kar pomeni večjo razpršenost odgovorov. Še najmanj zadovoljstva so anketiranci izrazili z višino osebnega dohodka (plačo), obsegom pravic do politične participacije in stanovanjem, v katerem živijo. Pri vseh treh področjih je opazen večji standardni odklon, kar pomeni večjo razpršenost odgovorov pri ocenah zadovoljstva anketirancev.

Med odgovori anketirancev glede zadovoljstva s posameznimi področji njihovega življenja v Sloveniji se ni pokazala statistično značilna razlika glede na to, ali so se anketiranci priselili iz držav EU ali drugih držav, niti se ni pokazala statistično značilna razlika v odgovorih anketirancev glede na spol.

4.5.2 Sprejetost priseljencev iz različnih držav v Sloveniji

V anketi smo priseljencem zastavili tudi vprašanje, ali menijo, da so priseljenici iz določenih držav bolje ali slabše sprejeti v Sloveniji. Anketiranci so v največjem deležu menili, da so v Sloveniji dobro sprejeti priseljenici iz držav EU, ZDA in Avstralije (67,2 %). V precej manjšem deležu (43,6 %) so se strinjali, da so v Sloveniji dobro sprejeti priseljenici z območij držav nekdanje SFRJ. V precej velikih deležih pa se niso strinjali s tem, da so v Sloveniji dobro sprejeti priseljenici iz držav Bližnjega vzhoda, Afrike in Azije. Več kot tretjina anketiranih sprejetosti priseljencev iz držav Bližnjega vzhoda, Afrike in Azije niti ni komentirala oziroma so odgovorili z »ne vem«. Odgovori anketiranih na to vprašanje niso pokazali statistično značilnih razlik glede na spol in izobrazbo anketiranih, niti glede na to, iz katere države so se anketiranci priselili v Slovenijo (iz države članice EU ali države nečlanice EU).

Tabela 66: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kaj menijo o tem, da so v Sloveniji priseljenici iz drugih držav na splošno dobro sprejeti, 2019

Ali to velja za priseljence iz:	Ne strinjam se		Niti se strinjam niti se ne strinjam		Strinjam se		Ne vem, brez odgovora		Skupaj	
	Število	%	Število	%	Število	%	Število	%	Število	%
držav z območja nekdanje SFRJ	46	22,5	58	28,4	89	43,6	11	5,4	204	100
držav EU, ZDA in Avstralije	2	1,0	20	9,8	137	67,2	45	22,1	204	100
držav Bližnjega vzhoda	80	39,2	35	17,2	19	9,3	70	34,3	204	100
držav Afrike	76	37,3	35	17,2	15	7,4	78	38,2	204	100
držav Azije	53	26	55	27	22	10,8	74	36,3	204	100

Eden od anketiranih priseljencev je neenak odnos večinskega prebivalstva do priseljencev iz različnih držav oziroma posledice tega opisal tako:

Dejstvo je, da so priseljenci iz nekdanje Jugoslavije večinoma radi v ozadju, nesigurni vase in v svoje mesto v Sloveniji. Kakšni Francozi ali Avstrijci se v vrtcu odkrito pogovarjajo s svojimi otroki v maternem jeziku. Južni priseljenci šepetajo ali se blamirajo pred otroki s svojo polomljeno slovenščino. Težko verjamem, da so vsi južni priseljenci psihološko uničeni v matičnih državah ali pa so tako slabi karakterji, nesigurni vase. Kaže, da je nekaj v ozračju, kar čutijo, in se vedejo kot pretepeni psi z repom med nogami.

Veliko o integraciji priseljencev pove tudi naslednji zapis drugega anketiranca:

- v času šolanja (predvsem srednješolskega, ko sem bil še begunec) sem prej doživel pozitivno diskriminacijo kot negativno;
- žena, ki je z vasi, je imela na vasi skorajda več primerov diskriminacije (ker je »poročena z Bosancem/muslimanom«) kot jaz v Ljubljani.
- veliko Slovencev, ki drugače nimajo problemov s priseljenci, je alergičnih na srbohrvaščino, tudi če gre za pogovor med Neslovenci (zato je ta pogosto z veliko manj decibelov);
- odkar so začeli prihajati imigranti z Bližnjega vzhoda in iz Afrike, se je popravil (je manj negativen) odnos do priseljencev iz bivše Jugoslavije.

Primerjava odgovorov priseljencev z odgovori, ki so jih v drugi anketi, prav tako izvedeni pri projektu *Izzivi integracije priseljencev in razvoj integracijske politike v Sloveniji*, podali pripadniki večinskega prebivalstva, kaže, da slednji za pripadnike vseh skupin priseljencev (razdeljenih po regiji izvora) v večjih deležih kot anketirani priseljenci menijo, da so v Sloveniji na splošno dobro sprejeti. Hkrati pa se, podobno kot anketirani priseljenci, tudi večinsko prebivalstvo v približno tretjinskem deležu ne strinja s trditvijo, da so v Sloveniji dobro sprejeti priseljenci iz »nezahodnih« delov sveta, to je iz držav Bližnjega vzhoda, Afrike in Azije.

Tabela 67: Odgovori večinskega prebivalstva na vprašanje, kaj menijo o tem, da so v Sloveniji priseljenci iz drugih držav na splošno dobro sprejeti, 2020

Ali to velja za priseljence iz:	Ne strinjam se		Niti se strinjam niti se ne strinjam		Strinjam se		Ne vem, brez odgovora		Skupaj	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
držav z območja nekdanje SFRJ	119	13,9	188	22,0	505	59,1	43	5,0	855	100
držav EU, ZDA, Avstralije	22	2,6	98	11,5	650	76,0	85	9,9	855	100
držav Bližnjega vzhoda	300	35,1	262	30,6	174	20,4	119	13,9	855	100
držav Afrike	328	38,4	246	28,8	162	18,9	119	13,9	855	100
držav Azije	247	28,9	290	33,9	198	23,2	120	14,0	855	100

Vir: Anketa med večinskim prebivalstvom Slovenije, izvedena v letu 2020 v okviru projekta *Izzivi integracije priseljencev in razvoj integracijske politike v Sloveniji*.

4.5.3 Diskriminacija oziroma neenaka obravnava priseljencev

Anketirance smo vprašali, ali bi sebe opisali kot pripadnika etnične oziroma narodne skupnosti, ki je v Sloveniji diskriminirana.

Tabela 68: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali bi sebe opisali kot pripadnika etnične oziroma narodne skupnosti, ki je v Sloveniji diskriminirana, 2019

	Število	%
Da	34	16,7
Ne	142	69,6
Ne vem	27	13,2
Brez odgovora	1	0,5
Skupaj	204	100,0

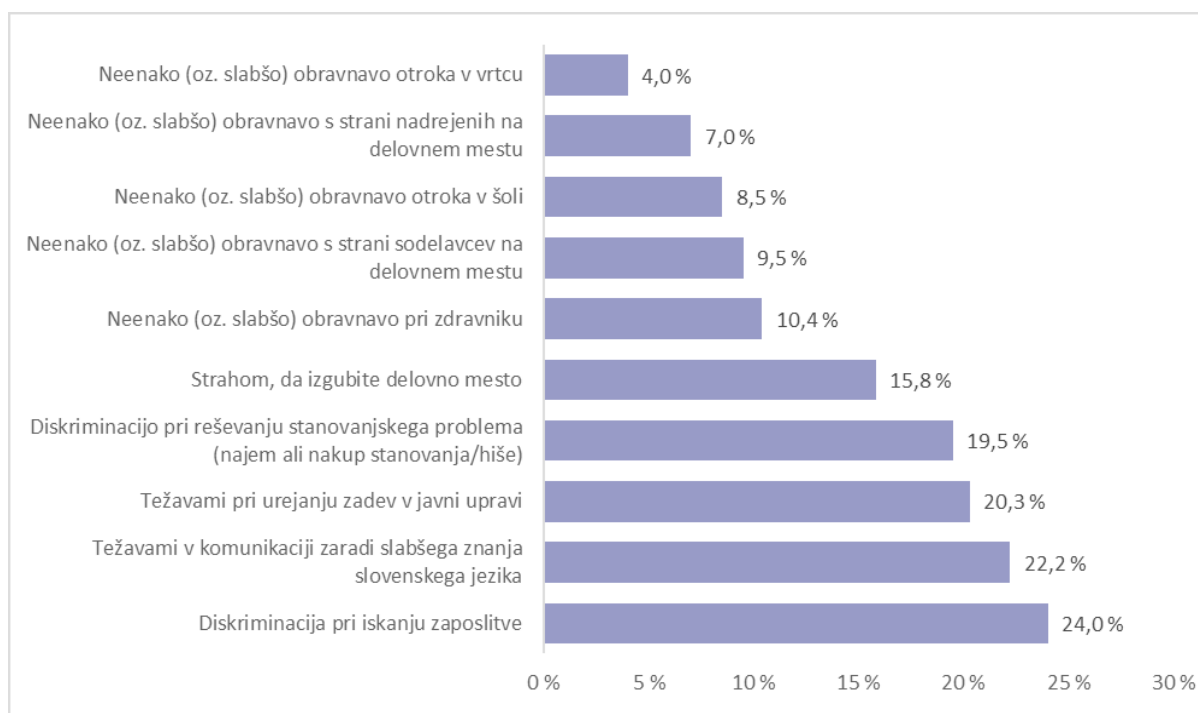
Skoraj 70 % anketiranih sebe ne bi opisalo kot pripadnika narodne skupnosti, ki je v Sloveniji diskriminirana. Med anketiranci, ki so sebe opisali kot pripadnika narodne skupnosti, ki je v Sloveniji diskriminirana, prevladujejo tisti, ki so se opredelili kot pripadniki narodnih skupnosti z območja nekdanje Jugoslavije. Delež tistih, ki so se zaradi narodne pripadnosti pogosto soočili s težavami ali neenako oziroma slabšo obravnavo, se na posameznih področjih giblje med 4 in 24 %. V največjih deležih so anketiranci odgovorili, da so se pogosto soočili z diskriminacijo pri iskanju zaposlitve, težavami v komunikaciji zaradi slabšega znanja slovenskega jezika, težavami pri urejanju zadev v javni upravi ter diskriminacijo pri urejanju stanovanjskega vprašanja. V najmanjših deležih pa so poročali o pogostosti soočanja z neenako obravnavo otroka v vrtcu in šoli ter neenako obravnavo na delovnem mestu s strani nadrejenih ali sodelavcev.

Tabela 69: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali so se, odkar živijo v Sloveniji, zaradi svoje narodne pripadnosti soočili s težavami na posameznih področjih, 2019

	Nikoli	Redko	Pogosto	Nimam te izkušnje	Skupaj	
	%	%	%	%	Št.	%
Težavami v komunikaciji zaradi slabšega znanja slovenskega jezika	23,2	46,8	22,2	7,9	203	100
Neenako (oz. slabšo) obravnavo otroka v vrtcu	34,7	13,9	4,0	47,5	202	100
Neenako (oz. slabšo) obravnavo otroka v šoli	23,9	15,4	8,5	52,2	201	100
Neenako (oz. slabšo) obravnavo s strani sodelavcev na delovnem mestu	49,7	28,6	9,5	12,1	199	100
Neenako (oz. slabšo) obravnavo s strani nadrejenih na delovnem mestu	53,2	25,4	7,0	14,4	201	100
Diskriminacijo pri iskanju zaposlitve	33,5	20,0	24,0	22,5	200	100

	Nikoli	Redko	Pogosto	Nimam te izkušnje	Skupaj	
	%	%	%	%	Št.	%
Diskriminacijo pri reševanju stanovanjskega problema (najem ali nakup stanovanja/hiše)	29,0	28,0	19,5	23,5	200	100
Strahom, da izgubite delovno mesto	46,0	16,8	15,8	21,3	202	100
Težavami pri urejanju zadev v javni upravi	40,1	29,7	20,3	9,9	202	100
Neenako (oz. slabšo) obravnavo pri zdravniku	62,7	14,4	10,4	12,4	201	100

Graf 12: Deleži priseljencev, ki so se, odkar živijo v Sloveniji, zaradi svoje narodne pripadnosti pogosto soočili s težavami na posameznih področjih, 2019

Pokazala se je statistično značilna razlika v odgovorih anketiranih na vprašanje, ali se soočajo z neenako obravnavo otrok v vrtcu, med anketiranimi, ki so se priselili iz držav EU, in tistimi, ki so se priselili iz držav nečlanic EU ($\chi^2(3) = 9,099$, $p = 0,028$). Z neenako obravnavo otroka v vrtcu se v večji meri soočajo anketirani, ki so se priselili iz držav nečlanic EU. Statistično značilna razlika se je pokazala tudi v odgovorih anketiranih na vprašanje, ali se soočajo z neenako obravnavo s strani sodelavcev na delovnem mestu, med anketiranimi, ki so se priselili iz držav EU, in tistimi, ki so se priselili iz držav nečlanic EU ($\chi^2(3) = 17,641$, $p = 0,001$). Z neenako obravnavo s strani sodelavcev na delovnem mestu se v večji meri soočajo anketirani, ki so se priselili iz držav nečlanic EU. Tudi v odgovorih anketiranih na vprašanje, ali se soočajo z neenako obravnavo s strani nadrejenih na delovnem mestu, se je pokazala statistično značilna razlika med anketiranimi, ki so se priselili iz držav EU, in tistimi, ki so se priselili iz držav nečlanic EU ($\chi^2(3) = 13,311$, $p = 0,004$). Z neenako obravnavo s strani nadrejenih na delovnem mestu se v večji meri soočajo anketirani, ki so se priselili iz držav nečlanic EU.

4.5.4 Ukrepi, ki (lahko) prispevajo k uspešnejši integraciji priseljenecv

Anketiranci so za vse ukrepe, ki so navedeni v tabeli 70, v veliki večini menili, da bi prispevali k uspešnejši integraciji priseljenecv v Sloveniji. Najmanj podpore so izrekli izvajanju integracijskih ukrepov že v državi izvora priseljenecv (npr. tečajev slovenščine, informiranju o Sloveniji), največ pa ponudbi brezplačnih tečajev slovenščine za priseljenecv v Sloveniji.

Tabela 70: Odgovori anketiranih priseljenecv na vprašanje, v kolikšni meri po njihovi oceni navedeni ukrepi lahko prispevajo k uspešnejši integraciji priseljenecv v Sloveniji, 2019

	Ne prispevajo		Niti prispevajo niti ne prispevajo		Prispevajo		Brez odgovora		Skupaj	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Izvajanje integracijskih ukrepov že v državi izvora priseljenecv (npr. tečajji slovenščine, informiranje o Sloveniji)	22	10,8	30	14,7	136	66,7	16	7,8	204	100
Informiranje večinskega prebivalstva o pozitivnem prispevku priseljenecv k razvoju slovenske družbe	15	7,4	25	12,3	153	75	11	5,4	204	100
Ponudba integracijskih programov (kot je orientacijski tečaj z osnovnimi informacijami o vsakodnevem življenju, družbenih vrednotah in normah) za priseljenecv v Sloveniji	15	7,4	30	14,7	148	72,5	11	5,4	204	100
Ponudba brezplačnih tečajev slovenščine za priseljenecv v Sloveniji	10	4,9	12	5,9	176	86,3	6	2,9	204	100
Izvajanje ukrepov, ki bi bili v pomoč priseljenecem pri iskanju zaposlitve (usposabljanja, usmerjanja, priznavanje kvalifikacij)	15	7,4	17	8,3	166	81,4	6	2,9	204	100

Anketiranci so še navedli, da se jim zdi za integracijo priseljenecv pomemben pozitiven odnos politikov do priseljenecv in priseljevanja, ki ga izkazujejo v javnem diskurzu, ter do sprejemanja politik, ki omogočajo uspešno integracijo.

Navajamo izjavi dveh anketirancev:

Politiki ne smejo sejati strahu pred priseljeneci.

Potrebna je sistemska podpora integraciji - koja je uglavnom projektne prirode i svodi se na dobru volju i organizovanost pojedinaca. Sve to proizlazi iz nedostatka političke volje i iz straha politike da će im zalaganje za to doneti »malo« poena ... To se u Sloveniji menja, ali suviše sporo.

4.5.5 Dejavniki, ki so pomembni za vključevanje v slovensko družbo

Anketiranci so kot najpomembnejše dejavnike za vključevanje v slovensko družbo, navedli: znanje slovenskega jezika, zaposlitev in prijatelje slovenske narodnosti.

Tabela 71: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, v kolikšni meri menijo, da so za vključevanje v slovensko družbo pomembni spodaj navedeni dejavniki, 2019

	Ni pomembno		Niti pomembno niti nepomembno		Pomembno		Brez odgovora		Skupaj	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Znanje slovenskega jezika	5	2,5	5	2,5	193	94,6	1	0,5	204	100
Zaposlitev	4	2,0	12	5,9	186	91,2	2	1,0	204	100
Poroka s Slovencem/Slovenko	84	41,2	49	24	60	29,4	11	5,4	204	100
Slovensko državljanstvo	46	22,5	46	22,5	101	49,5	11	5,4	204	100
Prijatelji slovenske narodnosti	16	7,8	31	15,2	151	74	6	2,9	204	100
Katoliška veroizpoved	123	60,3	32	15,7	20	9,8	29	14,2	204	100

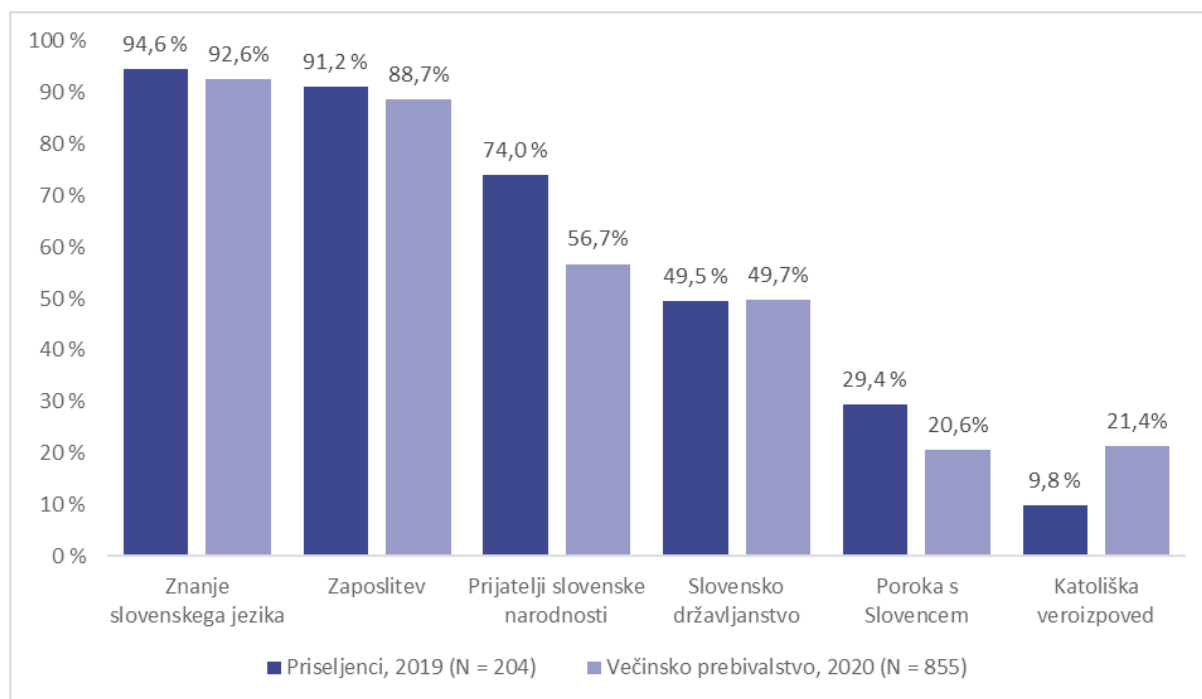
Mnenja priseljencev in večinskega prebivalstva²⁸ o tem, kateri dejavniki so po njihovem mnenju pomembni za vključevanje v slovensko družbo, so zelo podobna glede pomena znanja slovenskega jezika, zaposlitve in slovenskega državljanstva. Prijateljevanju s Slovenci in poroki s Slovencem (Slovenko) priseljenci pripisujejo nekoliko večji pomen za vključevanje v slovensko družbo kot večinsko prebivalstvo, medtem ko je katoliška vera za vključevanje v slovensko družbo bolj pomembna večinskemu prebivalstvu kot priseljencem.

O dejavnikih, ki so pomembni za integracijo, je eden izmed anketiranih priseljencev zapisal:

Without my partner, I would not be able to immigrate to Slovenia. The language is a huge barrier and there is no system for supporting in search of documents etc. It is essential, to have a job, than all is much, much easier.

28 Glede na rezultate ankete z večinskim prebivalstvom, izvedene v letu 2020 v okviru projekta *Izzivi integracije priseljencev in razvoj integracijske politike v Sloveniji*.

Graf 13: Deleži anketiranih, ki so menili, da so navedeni dejavniki pomembni za vključevanje v slovensko družbo – primerjava odgovorov priseljencev in večinskega prebivalstva

Viri: Anketa med priseljenci, 2019, izvedena v okviru projekta *Izzivi integracije priseljencev in razvoj integracijske politike v Sloveniji*, in anketa med večinskim prebivalstvom Slovenije, 2020, izvedena v okviru projekta *Izzivi integracije priseljencev in razvoj integracijske politike v Sloveniji*.

Anketiranci priseljenci so imeli tudi možnost, da sami napišejo dejavnike, ki se jim zdijo pomembni za uspešno vključevanje priseljencev v slovensko družbo. 6 anketirancev je napisalo, da je to visoka (ustrezna) izobrazba, 2 anketiranca pa sta menila, da je pomembna motivacija, želja priseljenca, da se vključi v družbo. Navedli so še naslednje odgovore: »Da ste belec moškega spola«, »Da niste boljši kot drugi sodelavci Slovenci«, »Da ste vključeni v lokalne dejavnosti«, »Da imate željo po učenju«, »Da ste odprti do druge kulture«, »Da otroci hodijo v šolo ali vrtec«, »Da imate ustrezna priimek in ime«, »Da imate slovenski značaj«, »Da imate socialno inteligenco«, »Da imate ustrezen socialni status«, »Da se udeležujete športnih, kulturnih, otroških ipd. prireditev« in »Da imate velike dosežke v športu ali kakšni drugi dejavnosti.«

O tem, da je za uspešno integracijo pomembna določena mera prilagajanja na strani priseljencev in družbe sprejema, govori zapis anketiranega priseljenca:

Priseljevanje ali odseljevanje oziroma migracije so v naravi ljudi in so normalen proces. Treba je malo več fleksibilnosti in modrosti države, vendar postopek mora biti urenjen. Vsi lahko imajo koristi od tega. Potrebna je integracija, nikakor asimilacija. Nevarni so predsodki in stereotipi. Svobodo posameznika omejuje svoboda drugih. Tako se doseže ravnovesje v družbi. Država je nekaj drugega in pogosto je preveč birokratizirana. Moje izkušnje v Sloveniji oziroma Ljubljani niso slabe. Mogoče boljše, kot sem predvideval, ampak logično je, da je tudi od mene odvisno, kako se bo sredina odzvala. Prihajam iz teritorija bivše skupne države in se počutim dobro. Ni bilo

vedno lahko in enostavno, ker je razpad države vedno boleč. Vojne so terjale svoje. Ampak zdaj je čas, da se gre korak naprej in identitete iz bivše SFRJ dobijo več priložnosti, da razvijajo svoje kulturne značilnosti. Tako bodo postali boljši Slovenci. Za to treba država nekaj več dati.

4.5.6 Samoocena priseljencev o njihovi vključenosti v slovensko družbo

Občutek vsakega posameznika o tem, ali se počuti dobro vključenega v družbo oziroma okolje, v katerem živi, je najpomembnejši pokazatelj uspešnosti integracije z individualnega vidika. Položaj posameznega priseljenca je namreč po vseh objektivnih kazalnikih lahko odličen, a brez notranjega občutka vključenosti in sprejetosti ne moremo govoriti o uspešni integraciji.

Anketirance smo zato vprašali, ali zase menijo, da so dobro vključeni v slovensko družbo.

Tabela 72: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali sami zase ocenjujejo, da so dobro vključeni v slovensko družbo, 2019

	Število	%
Da, zelo dobro	79	38,7
Da, še kar dobro	98	48,0
Počutim se izključenega	22	10,8
Drugo*	3	1,5
Brez odgovora	2	1,0
Skupaj	204	100,0

* Drugo: »Ne vem«, »Prezgodaj, da bi lahko ocenil«, »Dobro, kadar ne gre za iskanje službe«.

Največ anketiranih, to je 48 %, je menilo, da so še kar dobro vključeni v slovensko družbo. 38,7 % anketiranih je zase menilo, da so zelo dobro vključeni v slovensko družbo, 10,8 % anketiranih pa je navedlo, da se počutijo izključene.

4.5.7 Krog najbližjih prijateljev

Glede strukture najbližjih prijateljev so anketiranci v največjem deležu (48 %) odgovorili, da je med njihovimi najbližjimi prijatelji enako število Slovencev in pripadnikov priseljskih/manjšinskih skupnosti. 24,5 % anketiranih je navedlo, da je med njihovimi najbližjimi prijatelji največ pripadnikov priseljskih/manjšinskih skupnosti, in podoben delež (23,5 %) anketiranih je navedel, da je med njihovimi najbližjimi prijatelji največ Slovencev.

Tabela 73: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kako bi opisali krog najbližjih prijateljev v Sloveniji, 2019

	Število	%
Med mojimi najbližjimi prijatelji je največ Slovencev	48	23,5
Med mojimi najbližjimi prijatelji je največ pripadnikov priseljskih/ manjšinskih skupnosti	50	24,5
Med mojimi najbližjimi prijatelji je enako število Slovencev in pripadnikov priseljskih/manjšinskih skupnosti	98	48,0
Drugo	7	3,4
Brez odgovora	1	0,5
Skupaj	204	100,0

Med anketiranci, ki so navedli, da je med njihovimi najbližjimi prijatelji največ pripadnikov priseljskih/manjšinskih skupnosti, prevladujejo pripadniki narodnih skupnosti z območja nekdanje Jugoslavije.

4.5.8 Etnična struktura bližnje soseščine, v kateri živijo priseljenci

Zanimalo nas je, kakšna je po oceni anketirancev etnična struktura soseščine, v kateri živijo. Največji delež (65,2 %) anketiranih je ocenil, da v njihovi bližnji soseščini živijo večinoma Slovenci. Samo 2,9 % anketiranih je menilo, da v njihovi bližnji soseščini živijo večinoma pripadniki različnih priseljskih/manjšinskih skupnosti.

Tabela 74: Etnična struktura bližnje soseščine, v kateri živijo priseljenci, 2019

	Število	%
V moji bližnji soseščini živijo večinoma Slovenci	133	65,2
V moji bližnji soseščini živi enak delež Slovencev in pripadnikov različnih priseljskih/manjšinskih skupnosti	54	26,5
V moji bližnji soseščini živijo večinoma pripadniki različnih priseljskih/ manjšinskih skupnosti	6	2,9
Ne vem	9	4,4
Brez odgovora	2	1
Skupaj	204	100,0

4.5.9 Povezanost s krajem prebivanja, Slovenijo, z državo izvora in Evropo

Anketirani so v največjem deležu (73,5 %) navedli, da se čutijo povezane z državo izvora. 69,1 % jih je navedlo, da so povezani s Slovenijo, 66,7 %, da s krajem, v katerem živijo, in 62,7 %, da z Evropo.

Tabela 75: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kako močno se čutijo povezane s krajem, v katerem živijo, Slovenijo, državo izvora in Evropo, 2019

	Nisem povezan		Niti povezan niti nepovezan		Povezan		Brez odgovora		Skupaj	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
S krajem, v katerem živite	20	9,8	46	22,5	136	66,7	2	1,0	204	100
S Slovenijo	10	4,9	53	26	141	69,1	0	0	204	100
Z državo izvora	13	6,4	40	19,6	150	73,5	1	0,5	204	100
Z Evropo	33	16,2	43	21,1	128	62,7	0	0	204	100

4.5.10 Ohranjanje stikov z državo izvora

Anketiranci so v največjem deležu (49 %) odgovorili, da države izvora ne obiskujejo pogosto, manj kot petkrat na leto. 16,2 % anketiranih pa je navedlo, da državo izvora obiskujejo pogosto.

Tabela 76: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, kako pogosto obiskujejo državo, v kateri so se rodili, 2019

	Število	%
Pogosto, več kot desetkrat na leto	33	16,2
Ne tako pogosto, manj kot petkrat na leto	100	49,0
Redko, enkrat na leto ali še manj	58	28,4
Nikoli	4	2,0
Brez odgovora	9	4,4
Skupaj	204	100,0

Najpogosteje državo izvora obiskujejo zaradi obiska sorodnikov, prijateljev in počitnic.

Tabela 77: Razlogi za obiskovanje države, v kateri so se priseljenci rodili (možnih je bilo več odgovorov), 2019, N = 193

	Število	%
Obisk sorodnikov	183	94,8
Obisk prijateljev	109	56,5
Počitnice	106	54,9
Poslovni obisk	48	24,9
Nakupovanje	18	9,3
Ne obiskujem	4	2,1

Anketiranci so še navedli nekaj drugih razlogov, zakaj obiskujejo državo, v kateri so se rodili: »Administracija«, »Obisk pokopališča« (4), »Obisk zdravnika« (3), »Obiskujem Hrvaško, v kateri sem se rodila, in Srbijo, v kateri sem študirala in iz katere smo v času vojne skupaj z družino pobegnili – moj oče je pokopan v Srbiji«, »Dobro pivo in sir«, »Obiski športnih prireditev«, »Že več kot 5 let nisem obiskal države, v kateri sem se rodil, zaradi varnostnih razlogov«, »Kot članica kulturnega društva na raznih gostovanjih (festivali itd.)«, »Vzdrževanje nepremičnine«.

Zanimalo nas je tudi, ali v prihodnosti načrtujejo vrnitev v državo, v kateri so se rodili. Anketiranci so v največjem deležu (34,3 %) odgovorili, da se ne želijo vrniti v državo izvora. Nekaj manj (27 %) jih je menilo, da se bodo mogoče v prihodnosti vrnili v državo izvora. 11,3 % anketiranih pa je navedlo, da se nameravajo vrniti v državo izvora.

Tabela 78: Odgovori anketiranih priseljencev na vprašanje, ali se želijo v prihodnosti vrniti v državo, v kateri so se rodili, 2019

	Število	%
Da, nameravam se vrniti	23	11,3
Mogoče kdaj v prihodnosti (npr. po upokojitvi)	55	27,0
Ne želim se vrniti	70	34,3
Ne vem	48	23,5
Brez odgovora	8	3,9
Skupaj	204	100,0

5 Izsledki raziskave, izvedene med potomci priseljencev

Ko obravnavamo populacijo potomcev priseljencev, ki so v veliki večini slovenski državljani, bi morda njihovo vključevanje v družbo lahko poimenovali kako drugače. Morda bi lahko govorili o politikah, ki zagotavljajo družbeno kohezivnost, o upravljanju etnične heterogenosti, morda celo o varstvu posebnih manjšin. Kakorkoli ta proces poimenujemo, ostajata osrednji namen in vsebina v osnovi enaka kot pri populaciji priseljencev, to pa je graditev kohezivne družbe, ki hkrati z izenačevanjem pravic in možnosti omogoča tudi ohranjanje etnične in kulturne raznolikosti.

V Sloveniji med populacijo priseljencev največji delež predstavljajo priseljenci z območja nekdanje Jugoslavije, in to velja tudi za potomce priseljencev. To, kako se potomci priseljencev vključujejo v družbo in ali imajo enake možnosti kot večinsko prebivalstvo, je pogojeno z več različnimi in med seboj odvisnimi dejavniki, kot so osebne značilnosti posameznika, etnično opredeljevanje, socialno-ekonomske značilnosti družine, socialni kapital, s katerim posameznik razpolaga, odnos večinskega prebivalstva do etnične skupnosti, ki ji pripada, in še bi lahko naštevali. Pričakovali bi, da imajo potomci priseljencev, ki so rojeni v Sloveniji in so večinoma slovenski državljani, govorijo slovenski jezik in so (bili) vključeni v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem, enake možnosti oziroma priložnosti pri vključevanju v družbo kot pripadniki večinskega naroda, vendar ni vedno tako. Raziskave, ki se ukvarjajo z družbeno razslojenostjo, ugotavljajo, da je posameznik s tem, ko je rojen v določeno okolje, postavljen v neko mrežo odnosov in posameznikov, ki razpolagajo s specifičnim statusom, količino moči in vpliva ter ekonomskimi viri. Kaže se, da družbeni kontekst (okolje), v katerem posameznik živi, v veliki meri opredeljuje njegove možnosti izbire in priložnosti. Z drugimi besedami, izbira oziroma možnosti, ki jih posameznik ima, so precej omejene z možnostmi tistih, ki posameznika obkrožajo. Tako imajo v družbi nekateri posamezniki več in drugi manj svobode in možnosti izbire. Tisti, ki imajo denar, moč in vpliv, lahko v večji meri nadzorujejo zunanje sile, ki zadevajo nas vse, in si lahko odpro vrata, ki drugim ostanejo zaprta. Tovrstne obstoječe neenakosti med posamezniki se ohranjajo in reproducirajo tudi med generacijami (Bottero 2005, 3). S tega vidika potomci priseljencev, ki morda živijo obdani (pretežno) s priseljsko skupnostjo, ki v družbi sprejema ni dobro integrirana in živi v slabših razmerah kot večinsko prebivalstvo, tudi sami težje izstopijo iz tega kroga neenakosti. Pri tem je treba omeniti, da obstaja mnogo dimenzij neenakosti, saj vrednotimo precej različne vire in attribute, s pomočjo katerih stratificiramo naše družbene odnose. Neenaki družbeni odnosi se razvijajo glede na: ugled, lastnino, dohodek, poklic, izobrazbo, spol, etničnost, starost itd., pri čemer naštetih dimenzij med seboj niso neodvisne. Družbeni položaj posameznika je rezultat kombinacije mnogih naštetih dimenzij in družbenih odnosov (Bottero 2005, 5). Mnogokrat se je že pokazalo, da je etnična pripadnost zelo »hvaležna« kategorija za ustvarjanje distance med skupnostmi ali omogočanje družbenega izključevanja posameznikov. Z našo raziskavo smo poskušali ugotoviti, ali v Sloveniji pri potomcih priseljencev priseljsko ozadje pomembno vpliva na ohranjanje družbene neenakosti med generacijami oziroma ali etnična pripadnost pomembno pripomore k družbeni vključenosti oziroma izključenosti posameznikov.

5.1 Značilnosti populacije anketiranih potomcev priseljencev

Potomci priseljencev so izpolnjevali anketo v slovenskem jeziku. Anketo je izpolnilo 63 potomcev priseljencev.

5.1.1 Demografske in druge značilnosti

Potomce priseljencev smo opredelili kot posameznike, ki so se v Slovenijo priselili do vključno svojega petega leta starosti, in posameznike, rojene v Sloveniji, ki imajo priseljenko ozadje. To pomeni, da imajo njihovi starši ali vsaj eden od staršev prvo prebivališče zunaj Slovenije. Velika večina (87,3 %) anketiranih potomcev priseljencev se je v Slovenji rodila, 8 oziroma 12,7 % pa se jih je v Slovenijo priselilo do svojega petega leta starosti.

Tabela 79: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, ali so se v Sloveniji rodili ali so se v Slovenijo priselili, 2019

	Število	%
V Sloveniji sem se rodil	55	87,3
V Slovenijo sem se priselil	8	12,7
Skupaj	63	100,0

V anketi je sodelovalo več žensk (60,3 %) kot moških (39,7 %).

Med anketiranimi potomci priseljencev prevladuje generacija, stara od 31 do 43 let, ki predstavlja 42,9 % vzorca.

Tabela 80: Spolna in starostna struktura populacije anketiranih potomcev priseljencev, 2019

	Število	%
Spol		
Moški	25	39,7
Ženski	38	60,3
Skupaj	63	100
Starost		
Od 18 do 30 let	10	15,9
Od 31 do 43 let	27	42,9
Od 44 do 56 let	17	27,0
Nad 57 let	7	11,1
Brez odgovora	2	3,2
Skupaj	63	100,0

5.1.2 Socialno-ekonomske značilnosti

Teritorialna poseljenost

Anketirani potomci priseljencev živijo v 19 slovenskih občinah. Malo manj kot polovica (44,4 %) jih živi v mestni občini Ljubljana, po 6,3 % jih živi v mestnih občinah Maribor in Kranj ter v občini Jesenice.

Tabela 81: Občina prebivališča anketiranih potomcev priseljencev v Sloveniji, 2019

		Število	%
1.	Ljubljana	28	44,4
2.	Maribor	4	6,3
3.	Kranj	4	6,3
4.	Jesenice	4	6,3
5.	Velenje	3	4,8
6.	Radovljica	3	4,8
7.	Dobrovnik	3	4,8
8.	Vojnik	2	3,2
9.	Trebnje	1	1,6
10.	Slovenj Gradec	1	1,6
11.	Piran	1	1,6
12.	Nova Gorica	1	1,6
13.	Koper	1	1,6
14.	Kočevje	1	1,6
15.	Izola	1	1,6
16.	Domžale	1	1,6
17.	Divača	1	1,6
18.	Cerknica	1	1,6
19.	Celje	1	1,6
	Brez odgovora	1	1,6
	Skupaj	63	100,0

Potomci priseljencev, ki so sodelovali v anketi, živijo v 10 slovenskih regijah.

Tabela 82: Regija prebivanja anketiranih potomcev priseljencev v Sloveniji, 2019

		Število	%
1.	Osrednjeslovenska regija	29	46,0
2.	Gorenjska regija	11	17,5
3.	Savinjska regija	6	9,5
4.	Pomurska regija	4	6,3
5.	Obalno-kraška regija	4	6,3
6.	Podravska regija	3	4,8
7.	Jugovzhodna Slovenija	2	3,2
8.	Koroška regija	1	1,6
8.	Primorsko-notranjska regija	1	1,6
10.	Goriška regija	1	1,6
	Brez odgovora	1	1,6
	Skupaj	63	100,0

Stopnja urbaniziranosti kraja prebivanja

Večina (66,7 %) anketiranih potomcev priseljencev živi v mestnem okolju. Delež anketiranih potomcev priseljencev, ki živijo v mestnem okolju, je manjši kot delež anketiranih priseljencev (85,3 %), ki živijo v mestnem okolju.

Tabela 83: Stopnja urbaniziranosti okolja, v katerem prebivajo anketirani potomci priseljencev, 2019

	Število	%
Mestno	42	66,7
Primestno	11	17,5
Podeželsko	10	15,9
Skupaj	63	100,0

Namen priselitve

5 anketiranih potomcev priseljencev, ki so se v Slovenijo priselili, je prišlo iz Bosne in Hercegovine, 1 anketiranec se je priselil iz Hrvaške in 1 iz Rusije, 1 anketiranec pa ni odgovoril na vprašanje. Starši anketiranih potomcev priseljencev so se v Slovenijo priselili v največjem številu zaradi dela (zaposlitve). Drug pomemben razlog priselitve je bil pri očetih izobraževanje, pri materah pa združitev družine.

Tabela 84: Primarni razlog priselitve staršev anketiranih potomcev priseljencev (možnih je bilo več odgovorov), 2019

	Mama (N=30)		Oče (N=43)	
	Število	%	Število	%
Delo, zaposlitev	21	70,0	26	60,5
Izobraževanje, študij	2	6,7	13	30,2
Združitev družine	6	20,0	2	4,7
Priselitev skupaj s starši	2	6,7	3	7,0
Iskanje azila, iskanje mednarodne zaščite	1	3,3	1	2,3
Drugo	3*	10,0	2**	4,7

* Mama – drugo: »boljše življenjske razmere« (1), »družina« (1), »vojna« (1).

** Oče – drugo: »boljše življenjske razmere« (1), »vojna« (1).

Zakonski status

Med potomci priseljencev je enak delež poročenih in tistih, ki živijo v zunajzakonski skupnosti (po 39,7 %). V primerjavi s priseljenci več potomcev priseljencev živi v zunajzakonski zvezi, več je razvezanih in manj je samskih.

Tabela 85: Struktura populacije anketiranih potomcev priseljencev glede na njihov trenutni zakonski stan, 2019

	Število	%
Poročen/-a	25	39,7
Zunajzakonska skupnost	25	39,7
Vdovec/vdova	1	1,6
Razvezan/-a	5	7,9
Samski/-a	7	11,1
Skupaj	63	100,0

Izobrazbena struktura

Tudi pri potomcih priseljencev se je kot posledica vzorčenja pokazala izrazito visoka izobrazbena struktura. Anketirani potomci priseljencev imajo pridobljeno najmanj srednjo izobrazbo (17,5 %), velika večina (82,5 %) pa ima visoko izobrazbo.

Tabela 86: Izobrazbena struktura populacije anketiranih potomcev priseljencev, 2019

	Število	%
Nizka izobrazba	/	/
Srednja izobrazba	11	17,5
Visoka izobrazba	52	82,5
Skupaj	63	100,0

Status aktivnosti

87,2 % potomcev priseljencev je imelo v času anketiranja neko obliko zaposlitve. 3,2 % oziroma 2 anketiranca sta navedla, da nista zaposlena, 6,3 % je bilo upokojevcev, 1 anketiranec pa je bil študent.

Tabela 87: Trenutni status aktivnosti anketiranih potomcev priseljencev, 2019

	Število	%
Zaposlen s polnim delovnim časom (35 ur in več na teden)	46	73,0
Zaposlen s krajšim delovnim časom	4	6,3
Samozaposlen (kmet, samostojni obrtnik, svobodni poklic)	4	6,3
Delam in študiram	1	1,6
Študent/dijak	1	1,6
Upokojenec	4	6,3
Nisem zaposlen	2	3,2
Brez odgovora	1	1,6
Skupaj	63	100,0

55,5 % anketiranih je (bilo) zaposlenih v javnem sektorju, 31,7 % pa v podjetjih v zasebni lasti.

Tabela 88: Odgovori anketiranih na vprašanje, v kakšnem tipu podjetja ali organizacije delajo (so delali) – odgovori se nanašajo na njihovo trenutno oziroma zadnjo zaposlitev v Sloveniji, 2019

	Število	%
Državna ali občinska uprava	6	9,5
Ostali javni sektor (npr. izobraževanje in zdravstvo)	29	46,0
Podjetje v državni lasti	1	1,6
Podjetje v zasebni lasti	20	31,7
Samozaposlen	5	7,9
Nisem še bil zaposlen	1	1,6
Brez odgovora	1	1,6
Skupaj	63	100,0

Samooocena dohodkov v gospodinjstvu

Kar 71,4 % anketiranih potomcev priseljencev je navedlo, da se lahko njihova gospodinjstva s svojim dohodkom brez težav preživljajo. V populaciji priseljencev je bilo takih precej manj (51,5 %).

Tabela 89: Ocena trenutne situacije z dohodkom v gospodinjstvu anketiranih, 2019

	Število	%
S sedanjimi dohodki se lahko brez težav preživljamo	45	71,4
S sedanjimi dohodki ravno še shajamo	12	19,0
S sedanjimi dohodki se težko preživljamo	3	4,8
Ne želim odgovoriti	2	3,2
Brez odgovora	1	1,6
Skupaj	63	100,0

5.1.3 Kulturne značilnosti

Največji delež (39,7 %) anketiranih potomcev priseljencev je za svoj materni jezik navedel slovenščino. Jezike posameznih držav, nastalih na območju nekdanje SFRJ, je za materni jezik navedlo 25,5 % anketiranih. Dva materna jezika – slovenski jezik in jezik ene izmed držav, nastalih na območju nekdanje SFRJ – je navedlo 22,3 % anketiranih.

Tabela 90: Materni oziroma prvi jezik anketiranih potomcev priseljencev, 2019

	Število	%
Jeziki držav, nastalih na območju nekdanje SFRJ (vključno s hrvaščino)	16	25,5
Slovenski jezik in jeziki držav, nastalih na območju nekdanje Jugoslavije (vključno s hrvaščino)	14	22,3
Slovenski jezik	25	39,7
Drugo*	4	6,3
Brez odgovora	4	6,3
Skupaj	63	100,0

* Drugo: ruski in slovenski jezik (1), madžarski jezik (2), madžarski in slovenski jezik (1).

Večina (58,6 %) anketiranih potomcev priseljencev je navedla, da je materni jezik njihove mame jezik ene od držav, nastalih na območju nekdanje SFRJ (vključno s hrvaščino). Drugi največji delež (27 %) predstavljajo anketiranci, ki so navedli, da je materni jezik njihove mame slovenščina.

Tabela 91: Materni oziroma prvi jezik mame anketiranih potomcev priseljencev, 2019

	Število	%
Jeziki držav, nastalih na območju nekdanje SFRJ (vključno s hrvaščino)	37	58,6
Jeziki drugih držav Evrope	3	4,8
Slovenski jezik	17	27,0
Drugo*	1	1,6
Brez odgovora	5	7,9
Skupaj	63	100,0

* Drugo: ruski jezik (1).

Anketirance smo vprašali tudi po tem, kako dobro je njihovo znanje maternega jezika njihove mame, če ta ni slovenščina. Skoraj polovica anketiranih ni odgovorila na to vprašanje, a med njimi so tudi anketiranci, katerih materni jezik mame je slovenščina. 93,8 % anketiranih, ki so odgovorili na to vprašanje, je ocenilo svoje znanje maternega jezika mame kot dobro.

Tabela 92: Skupna ocena znanja jezika (indeks štirih ravni)²⁹ mame anketiranih potomcev priseljencev (če ta jezik ni slovenščina), 2019

	Število	%
Slabo	1	1,6
Niti dobro niti slabo	1	1,6
Dobro	30	47,6
Brez odgovora	31	49,2
Skupaj	63	100,0

Največ (68,2 %) anketiranih potomcev priseljencev je navedlo, da je materni jezik njihovega očeta jezik ene od držav, nastalih na območju nekdanje Jugoslavije.

Tabela 93: Materni oziroma prvi jezik očeta anketiranih potomcev priseljencev, 2019

	Število	%
Jeziki držav, nastalih na območju nekdanje Jugoslavije (vključno s hrvaščino)	43	68,2
Jeziki drugih držav Evrope	4	6,4
Jeziki držav Azije	3	4,8
Jeziki držav Afrike	2	3,2
Slovenski jezik	4	6,3
Drugo*	1	1,6
Brez odgovora	6	9,5
Skupaj	63	100,0

* Drugo: slovenski in srbski jezik (1).

55,6 % anketirancev je svoje znanje maternega jezika očeta (če ta ni slovenščina) ocenilo kot dobro.

Tabela 94: Skupna ocena znanja jezika (indeks štirih ravni)³⁰ očeta anketiranih potomcev priseljencev (če ta jezik ni slovenščina), 2019

	Število	%
Slabo	1	1,6
Niti dobro niti slabo	5	7,9
Dobro	35	55,6
Brez odgovora	22	34,9
Skupaj	63	100

29 V spremenljivki (indeksu) »znanje jezika mame, če ta ni slovenščina« je združena skupna ocena anketiranca glede njegovega znanja jezika mame na štirih ravneh: razumevanje, govorjenje, branje in pisanje.

30 V spremenljivki (indeksu) »znanje jezika očeta, če ta ni slovenščina« je združena skupna ocena anketiranca glede njegovega znanja jezika očeta na štirih ravneh: razumevanje, govorjenje, branje in pisanje.

Potomci priseljencev so se v največjem deležu (30,2 %) opredelili z dvojno ali trojno narodno pripadnostjo oziroma kot pripadniki slovenske in druge narodne skupnosti, 25,4 % pa se jih je opredelilo za pripadnike slovenske narodne skupnosti.

Tabela 95: Narodna pripadnost anketiranih potomcev priseljencev, 2019

	Število	%
Slovenska narodna skupnost	16	25,4
Slovenska in druga narodna skupnost ¹	19	30,2
Narodna skupnost z območja nekdanje Jugoslavije	9	14,3
Narodna skupnost – druge evropske države ²	2	3,2
Narodna skupnost – azijske države ³	1	1,6
Drugo ⁴	5	7,9
Nobena	4	6,3
Brez odgovora	7	11,1
Skupaj	63	100,0

¹ Črnogorska in slovenska (1), slovenska in bošnjaška (2), slovenska in hrvaška (5), slovenska in arabska (1), slovenska in makedonska (2), bošnjaška, srbska in slovenska (1), slovenska in srbska (5), slovenska in gvinejska (1), slovenska in arabska (1), madžarska, slovenska in hrvaška (1).

² Madžarska (2).

³ Ruska (1).

⁴ Drugo: muslimanska (1), svetovna, slovenska, hrvaška, evropska (1), jugoslovska (2), pripadam vsem narodom našega planeta (1).

V odgovorih potomcev priseljencev je zaznati določeno razpetost med narodno pripadnostjo staršev ali enega od staršev in večinsko (slovensko) narodno pripadnostjo. Posameznik pripada različnim družbenim kategorijam (glede na spol, poklic, narodnost, veroizpoved, življenjski stil itd.) ter je nosilec različnih vlog in identifikacij. Kdaj bo izpostavil to ali ono pripadnost, je odvisno od družbenega konteksta oziroma situacije, v kateri se nahaja. Pri tem se zastavlja vprašanje, kdaj in kako postane narodna identiteta pomembna. V katerih situacijah se zdi relevantno izkazovati narodno pripadnost in v katerih ne? Na poudarjanje in izkazovanje narodne identitete zelo vpliva razmerje moči med skupnostmi v stiku. Tako se na primer zgodi, da pripadnik nedominantne, stigmatizirane narodne skupnosti ob stiku s pripadnikom dominantne narodne skupnosti ne kaže elementov svoje etnične identitete ali pa se predstavlja kot nosilec večinske identitete. To dejansko pomeni, da pomen narodnosti v različnih družbenih situacijah variira, predvsem pa je odvisen od tega, kakšen pomen, vlogo oziroma moč ji pripisuje posameznik sam.

Etnično opredeljevanje oziroma neopredeljevanje je osebna pravica posameznika, pa vendar pogosto zatekanje k etničnemu neopredeljevanju, ki ga je opaziti pri popisih in drugih oblikah anketiranja, kaže tudi na nelagodje posameznikov pri tovrstnih opredeljevanjih. Občutek nelagodja pri etničnem opredeljevanju priseljencev in njihovih potomcev pa je lahko izraz občutkov družbene nesprejetosti. Ni pa to edini razlog etničnega neopredeljevanja posameznikov. Tudi mnogi pripadniki novih etničnih manjšin, ki izhajajo iz etnično mešanih zakonov, se zatekajo k nevtralnimi opredelitvam, na primer k izrekanju za »Jugoslovana« v obdobju nekdanje SFRJ, k uveljavitvi pravice do neizrekanja o narodni pripadnosti ali pa k izjavam, da so etnično neopredeljeni (Šircelj 2003, 127–128).

28,6 % potomcev priseljencev je odgovorilo, da so njihove mame pripadnice ene izmed narodnih skupnosti z območja nekdanje Jugoslavije, 25,4 % mater pa je pripadnic slovenske narodne skupnosti. Očetje potomcev priseljencev so v največjem deležu (39,7 %) pripadniki ene izmed narodnih skupnosti z območja nekdanje Jugoslavije, medtem ko je delež pripadnikov slovenske narodne skupnosti (6,3 %) in tistih z dvojno narodno pripadnostjo (slovensko in še eno) bistveno manjši (3,2 %).

Tabela 96: Narodna opredelitev mame anketiranih potomcev priseljencev, 2019

Mama	Število	%
Slovenska narodna skupnost	16	25,4
Narodna skupnost z območja nekdanje Jugoslavije	18	28,6
Narodna skupnost iz ene od drugih evropskih držav ¹	3	4,8
Narodna skupnost iz ene od azijskih držav ²	1	1,6
Drugo ³	5	7,9
Nobena	1	1,6
Brez odgovora	19	30,2
Skupaj	63	100,0

¹ nemška (1), grška (1), madžarska (1)

² ruska (1)

³ drugo: muslimanska (1), »Pokojna. Prej se je opredeljevala kot Jugoslovanka, v zadnjih letih pa ji je kolektivna pripadnost izgubila pomen.« (1), »Imela je slovensko državljanstvo. Dobro je razumela in govorila slovensko.« (1), pravoslavka (1), jugoslovanski (1)

Tabela 97: Narodna opredelitev očeta anketiranih potomcev priseljencev, 2019

Oče	Število	%
Slovenska narodna skupnost	4	6,3
Slovenska in druga narodna skupnost ¹	2	3,2
Narodna skupnost z območja nekdanje Jugoslavije	25	39,7
Narodna skupnost iz ene od drugih evropskih držav ²	5	7,9
Narodna skupnost iz ene od azijskih držav ³	2	3,2
Narodna skupnost iz ene od afriških držav ⁴	2	3,2
Drugo ⁵	3	4,7
Nobena	1	1,6
Brez odgovora	19	30,2
Skupaj	63	100,0

¹ makedonska in slovenska (1), arabska in slovenska (1)

² grška (1) madžarska (3), ukrajinska (1)

³ ruska (1), palestinska (1)

⁴ gvinejska (2)

⁵ drugo: muslimanska (1), »državljan sveta« (1), »bivši Jugoslovan« (1)

Anketiranci so imeli pri izjavljanju o svoji veroizpovedi manj pomislekov kot pri opredeljevanju svoje narodne pripadnosti. Samo 3,6 % oziroma 4 anketirani na vprašanje o veroizpovedi niso odgovorili. Največji delež anketiranih potomcev priseljencev (49,2 %) je navedel, da ne pripadajo nobeni veroizpovedi. 23,8 % anketiranih potomcev priseljencev je navedlo, da je njihova veroizpoved pravoslavna, 17,5 % jih je odgovorilo, da pripadajo rimskokatoliški veroizpovedi, in 3,2 jih je navedlo, da pripadajo islamski veroizpovedi.

Tabela 98: Veroizpoved anketiranih potomcev priseljencev, 2019

	Število	%
Rimskokatoliška	11	17,5
Pravoslavna	15	23,8
Islamska	2	3,2
Ne pripadam nobeni veroizpovedi	31	49,2
Brez odgovora	4	6,3
Skupaj	63	100,0

5.2 Pravno-politična dimenzija integracije

Velika večina potomcev priseljencev, po podatkih SURS-a za leto 2015 je to 97,2 %, ima slovensko državljanstvo. To pomeni, da so polnopravni člani politične skupnosti v Sloveniji.

5.2.1 Državljanstvo

Skoraj 94 % anketiranih je navedlo, da imajo slovensko državljanstvo oziroma državljanstvo Slovenije in še ene države, štirje anketiranci pa niso odgovorili na vprašanje. Anketiranci, ki imajo dvojno državljanstvo (teh je 10), imajo v največjem številu (teh je 7) poleg slovenskega še državljanstvo ene izmed držav, nastalih na območju nekdanje SFRJ.

Tabela 99: Struktura populacije anketiranih potomcev priseljencev glede na državljanstvo, 2019

	Število	%
Slovensko	49	77,8
Dvojno državljanstvo – slovensko in še drugo*	10	15,9
Brez odgovora	4	6,3
Skupaj	63	100,0

* Slovensko in hrvaško (4), rusko in slovensko (1), slovensko in jordansko (1), slovensko in srbsko (2), slovensko in gvinejsko (1), slovensko in bosansko (1).

5.2.2 Politična in civilnodružbena participacija

Največ anketiranih (96,4 %) se je udeležilo lokalnih volitev, državnoborskih volitev se je udeležilo 92,7 % anketiranih in predsedniških volitev se je udeležilo 90,9 % anketiranih. 72,7 % anketiranih se je udeležilo volitev v Evropski parlament, enak delež pa še referendum na državni ravni.

Tabela 100: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, ali so bili v zadnjih petih letih politično aktivni (možnih je bilo več odgovorov), 2019, N = 55

Ali ste (se) v zadnjih petih letih ...	Število	%
udeležili lokalnih volitev	53	96,4
udeležili državnoborskih volitev	51	92,7
udeležili predsedniških volitev	50	90,9
udeležili volitev v Evropski parlament	40	72,7
udeležili referendum na državni ravni	40	72,7
pisali ali kako drugače stopili v stik z javnim uslužbencem ali politikom glede kakšnega političnega vprašanja	9	16,4
aktivno sodelovali v politični stranki	3	5,5
odšli na politično srečanje	2	3,6
kandidirali za člana občinskega sveta	2	3,6
kandidirali za župana	0	0
kandidirali za člana sveta krajevne (vaške) skupnosti ali četrtne skupnosti	0	0

Večina (75 %) anketiranih potomcev priseljencev je članov vsaj enega društva za prostočasne aktivnosti. Ta delež je večji, kot je delež anketiranih priseljencev (66,1 %), ki so člani društev za prostočasne aktivnosti. 22,7 % anketiranih potomcev priseljencev je članov sindikata in 20,5 % jih je vključenih v poklicno društvo oziroma združenje.

Tabela 101: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, ali so člani katerega od združenj ali organizacij, navedenih na seznamu (možnih je bilo več odgovorov), 2019, N = 44

	Število	%
Društva in klubi za prostočasno dejavnost (športna, kulturna, kinološka ...)	33	75,0
Sindikata	10	22,7
Poklicna društva, združenja (inženirjev, tehnikov, zdravnikov ...)	9	20,5
Politične stranke	1	2,3
Ekološke skupine	1	2,3
Gasilska in druga lokalna društva	0	0
Študentsko združenje	0	0

5.3 Socialno-ekonomska dimenzija integracije

5.3.1 Vključenost na trg dela

Primerjava stopnje registrirane³¹ brezposelnosti znotraj posameznih skupin prebivalstva Slovenije glede na tip priseljenosti in državo prvega prebivališča pokaže, da je bila v začetku leta 2019 stopnja registrirane brezposelnosti najvišja med priseljenimi (10,9 %), sledili so potomci priseljencev (9,7 %) in nato ostali prebivalci (7,5 %).

Tabela 102: Zaposleni, brezposelni in stopnja registrirane brezposelnosti med prebivalci Slovenije, starimi 15 let ali več, po tipu priseljenosti in državi prvega prebivališča, 1. 1. 2019

Država prvega prebivališča	Zaposleni*	Brezposelni	Skupaj	Stopnja registrirane brezposelnosti (%)
Skupaj	899.776	81.104	980.880	8,3
Tujina – priseljeni skupaj	132.814	16.252	149.066	10,9
... Bosna in Hercegovina	67.657	7.024	74.681	9,4
... Srbija	13.951	1.302	15.253	8,5
... Hrvaška	14.952	1.814	16.766	10,8
... Severna Makedonija	9.787	1.593	11.380	14,0
... Kosovo	7.666	2.440	10.106	24,1
... Črna gora	1.532	243	1.775	13,7
... EU	9.724	843	10.567	8,0
... Ostale države	7.545	993	8.538	11,6
Slovenija – potomci priseljencev	100.351	10.765	111.116	9,7
Slovenija – ostali	666.611	54.087	720.698	7,5

* Med zaposlene so všteti tudi samozaposleni.

Vir: SURS.

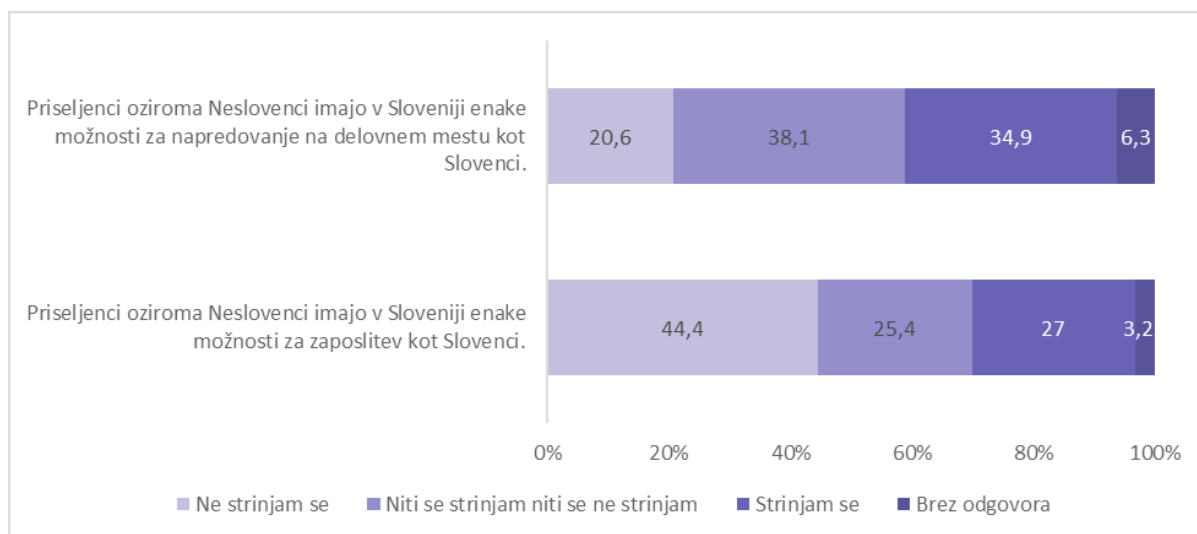
Največji delež anketiranih potomcev priseljencev se pri vključevanju na trg dela v Sloveniji nikoli ni soočal z diskriminacijo ali neenako obravnavo. 3,2 % potomcev priseljencev se je pogosto soočilo z diskriminacijo pri iskanju zaposlitve, 25,4 % pa redko. S slabšo obravnavo s strani sodelavcev se je na delovnem mestu pogosto soočilo 6,3 % in redko 15,9 % anketiranih potomcev priseljencev. Manj anketiranih pa se je na delovnem mestu soočilo z neenako (oziroma slabšo) obravnavo s strani nadrejenih (4,8 % pogosto in 11,1 % redko).

31 Stopnja registrirane brezposelnosti se izračuna na podlagi registrskih podatkov o brezposelnih. Registrske podatke o brezposelnih zbira Zavod RS za zaposlovanje v Registru brezposelnih oseb (Rutar et al. 2021, 9).

Tabela 103: Odgovori anketiranih na vprašanje, ali so se zaradi priseljskega ozadja kdaj soočili s/z ..., 2019

	Nikoli		Redko		Pogosto		Nimam te izkušnje		Brez odgovora		Skupaj	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
neenako (oz. slabšo) obravnavo s strani sodelavcev na delovnem mestu	42	66,7	10	15,9	4	6,3	5	7,9	2	3,2	63	100
neenako (oz. slabšo) obravnavo s strani nadrejenih na delovnem mestu	45	71,4	7	11,1	3	4,8	6	9,5	2	3,2	63	100
diskriminacijo pri iskanju zaposlitve	37	58,7	16	25,4	2	3,2	8	12,7	0	0	63	100
strahom pred izgubo delovnega mesta	48	76,2	4	6,3	3	4,8	7	11,1	1	1,6	63	100

Iz odgovorov anketiranih potomcev priseljencev, prikazanih v spodnjem grafu, je videti, da precej velik delež (44,4 %) meni, da priseljenci oziroma Neslovenci v Sloveniji nimajo enakih možnosti za zaposlitev kot Slovenci. Poleg tega jih samo 34,9 % meni, da imajo priseljenci oziroma Neslovenci v Sloveniji enake možnosti za napredovanje na delovnem mestu kot Slovenci.

Graf 14: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, v kolikšni meri se strinjajo z navedenima trditvama, 2019

V raziskavi *Percepcije slovenske integracijske politike*, izvedeni v letu 2003, smo potomcem priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije zastavili podobno vprašanje, le da se je nanašalo na njih same (kot potomce priseljencev) in ne na priseljence oziroma Neslovence na splošno. S trditvijo »Imam enake možnosti za zaposlitev kot Slovenci« se je takrat strinjalo 75,4 % anketiranih potomcev priseljencev, 15,3 % anketiranih je dejalo, da se s to trditvijo niti strinjajo niti ne strinjajo, 9,3 % anketiranih potomcev priseljencev pa se s trditvijo ni strinjalo. S trditvijo »Na delovnem mestu imam enake možnosti za napredovanje kot ostali Slovenci« se je strinjalo 70,3 %. 22,1 % potomcev priseljencev se s trditvijo ni niti strinjalo niti ne strinjalo, 7,6 % potomcev priseljencev pa se s trditvijo ni strinjalo.

5.3.2 Stanovanjsko področje

Večina anketiranih potomcev priseljencev se ni nikdar srečala z diskriminacijo pri reševanju stanovanjskega problema. 3 (4,8 %) anketiranci pa so poročali o izkušnji diskriminacije na tem področju.

Tabela 104: Odgovori anketiranih na vprašanje, ali so se zaradi priseljskega ozadja kdaj soočili z ... , 2019

	Nikoli		Redko		Pogosto		Nimam te izkušnje		Brez odgovora		Skupaj	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
diskriminacijo pri reševanju stanovanjskega problema (najem ali nakup stanovanja/hiše)	49	77,8	2	3,2	1	1,6	10	15,9	1	1,6	63	100

Večina (73 %) anketiranih potomcev priseljencev živi v lastniškem stanovanju/hiši.

Tabela 105: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, kako imajo rešeno stanovanjsko vprašanje oziroma kje živijo, 2019

	Število	%
V lastniškem stanovanju/hiši	46	73,0
V tržnem najemnem stanovanju/hiši	6	9,5
V neprofitnem najemnem stanovanju	2	3,2
V stanovanju/hiši brez plačevanja najemnine (npr. pri starših, sorodnikih)	6	9,5
Brez odgovora	3	4,8
Skupaj	63	100,0

Večina anketiranih potomcev priseljencev, ki so v Sloveniji kupovali ali najemali stanovanje oziroma hišo, pri tem ni imela težav. Le 3 anketiranci so poročali o težavah v zvezi s tem. 2 anketiranca, ki sta navedla, da sta se pri reševanju stanovanjskega vprašanja soočila s težavami, sta pojasnila, da njune težave niso bile povezane z narodno pripadnostjo. Njuna odgovora sta bila: »Iste težave kot Slovenci – ni stanovanj« in »Niso bile povezane z etničnim predznakom oziroma koreninami, bolj z reševanjem administrativnih zadev, neskončno dolgimi prenosi bančne hipoteke in vpisovanjem v ZK [zemljiško knjigo], najbolj pa seveda s cenami nepremičnin«. 1 anketiranec ni želel navesti, s kakšnimi težavami se je soočal.

Tabela 106: Odgovori anketiranih na vprašanje, ali so imeli v Sloveniji kakršnekoli težave pri kupovanju ali najemanju stanovanja/hiše, 2019

	Število	%
Da	3	4,8
Ne	50	79,4
Nimam te izkušnje	9	14,3
Brez odgovora	1	1,6
Skupaj	63	100,0

Največji delež anketiranih potomcev priseljencev (42,9 %) živi v gospodinjstvu s še eno odraslo osebo. 27 % anketiranih je odgovoril, da z njimi živita še dva otroka, enak delež pa je odgovoril, da z njimi ne živijo mladoletne osebe.

Tabela 107: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, koliko oseb živi skupaj z njimi v gospodinjstvu, 2019

Število odraslih (nad 18 let)	Število	%
1	21	33,3
2	27	42,9
3	8	12,7
4	4	6,3
Brez odgovora	3	4,8
Skupaj	63	100,0
Število otrok (do 18 let)	Število	%
0	17	27,0
1	11	17,5
2	17	27,0
3	2	3,2
Brez odgovora	16	25,4
Skupaj	63	100,0

Velika večina (82,5 %) anketiranih meni, da živijo v dovolj velikem stanovanju oziroma hiši.

Tabela 108: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, ali menijo, da živijo v dovolj velikem stanovanju/hiši, 2019

	Število	%
Da	52	82,5
Ne	9	14,3
Skupaj	61	96,8
Brez odgovora	2	3,2
Skupaj	63	100,0

5.3.3 Koriščenje ugodnosti socialne države

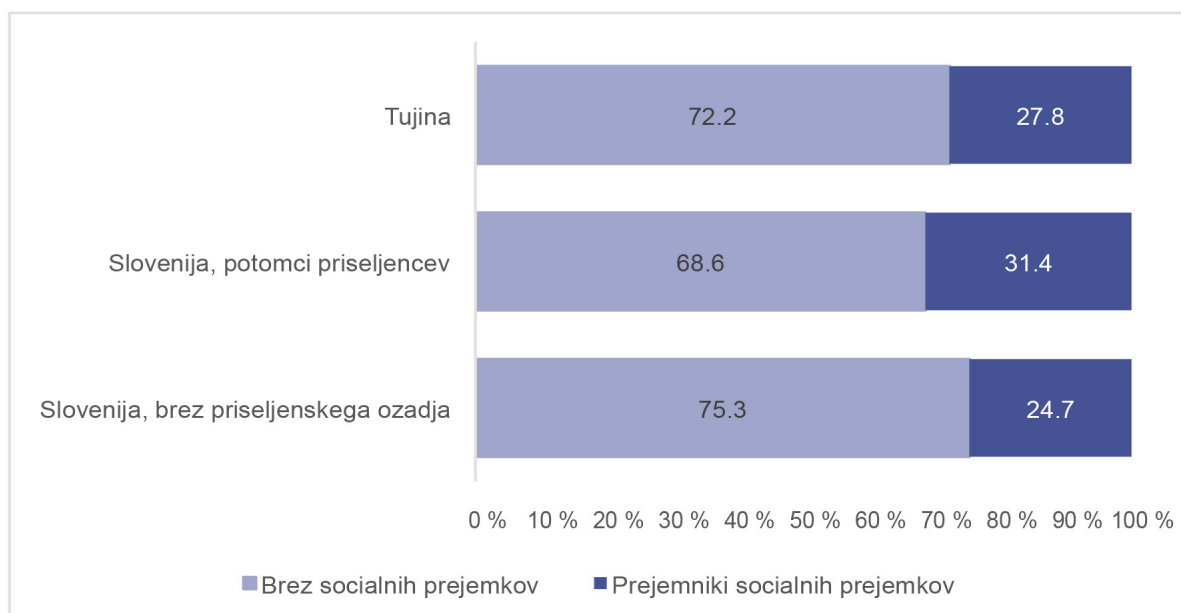
Med različnimi socialnimi prejemki anketirani potomci priseljencev v največjem deležu prejema otroški dodatek (38,1 % v času ankete, 15,9 % v preteklosti) in koristijo znižano plačilo vrtca za otroke (20,6 % v času ankete, 12,7 % v preteklosti). V precej manjšem deležu (9,5 % v času ankete in 6,3 % v preteklosti) koristijo subvencijo šolske malice za učence/dijake, še manj pa ostale socialne prejemke.

Tabela 109: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, ali prejema katerega od naštetih socialnih prejemkov, 2019

	Da		Ne		V preteklosti da, zdaj ne več		Brez odgovora		Skupaj	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Otroški dodatek	24	38,1	27	42,9	10	15,9	2	3,2	63	100
Dodatek za veliko družino	2	3,2	56	88,9	1	1,6	4	6,3	63	100
Denarno socialno pomoč	0	0	56	88,9	3	4,8	4	6,3	63	100
Varstveni dodatek	0	0	58	92,1	1	1,6	4	6,3	63	100
Kritje prispevka za obvezno zdravstveno zavarovanje	3	4,8	55	87,3	1	1,6	4	6,3	63	100
Kritje razlike do polne vrednosti zdravstvenih storitev	1	1,6	58	92,1	0	0	4	6,3	63	100
Znižano plačilo vrtca za otroke	13	20,6	37	58,7	8	12,7	5	7,9	63	100
Subvencijo šolske malice za učence/dijake	6	9,5	50	79,4	4	6,3	3	4,8	63	100
Subvencijo kosila za učence	2	3,2	53	84,1	4	6,3	4	6,3	63	100

Statistični podatki o prejemnikih socialnih prejemkov v Sloveniji kažejo, da je med potomci priseljencev, rojenimi v Sloveniji, v primerjavi s priseljenci, pa tudi v primerjavi z večinskim slovenskim prebivalstvom brez priseljskega ozadja, delež prejemnikov različnih socialnih prejemkov najmanjši.

Graf 15: Prebivalci Slovenije, stari 18 let ali več, glede na prejetje/neprejetje socialnih prejemkov, po območju prvega prebivališča in tipu priseljenosti, popis 2018, v %

Vir: SURS.

5.3.4 Zdravstvo

V anketi smo potomcem priseljencev zastavili tudi vprašanje, ali so se zaradi svojega priseljskega ozadja kdaj soočili z neenako oziroma slabšo obravnavo pri zdravniku. Večina (76,2 %) anketiranih ni nikoli doživela neenake obravnave pri zdravniku, 11,1 % pa redko.

Tabela 110: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, ali so se zaradi svojega priseljskega ozadja soočili z neenako obravnavo pri zdravniku, 2019

	Nikoli		Redko		Pogosto		Nimam te izkušnje		Brez odgovora		Skupaj	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Neenaka (oz. slabša) obravnava pri zdravniku	48	76,2	7	11,1	0	0	6	9,5	2	3,2	63	100

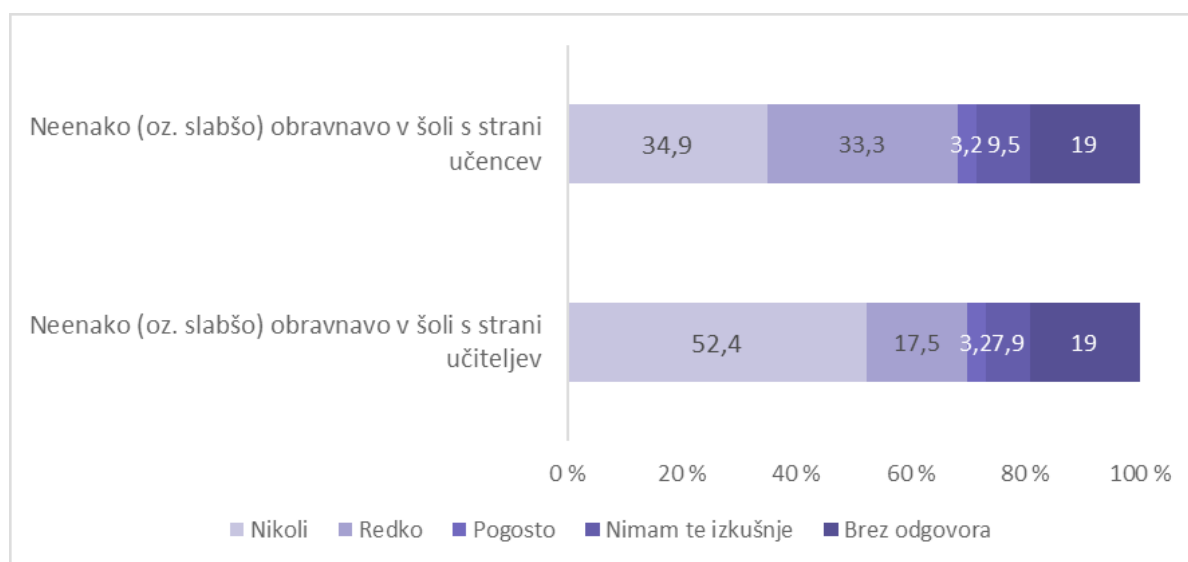
5.3.5 Izobraževanje

Glede na to, da ima v Sloveniji velika večina potomcev priseljencev slovensko državljanstvo, imajo zagotovljen povsem enak dostop do vzgojno-izobraževalnih ustanov kot Slovenci. Vprašanje pa je, ali imajo v okviru vzgojno-izobraževalnega procesa zagotovljene enake možnosti za svoj osebni in intelektualni razvoj. Ali se lahko učijo svoj materni jezik? Kakšno je njihovo znanje slovenskega jezika? Ali se soočajo z etnično diskriminacijo s strani učiteljev oziroma učencev? Kakšna so pričakovanja učiteljev v odnosu do potomcev priseljencev? Kakšna je njihova samopodoba? Kakšne so njihove želje po izobraževanju? Jih lahko uresničijo?

Na uspešno vključevanje potomcev priseljencev v vzgojno-izobraževalni sistem vplivajo različni dejavniki, od osebnih značilnosti posameznika, izobraževalne ustanove, ki jo obiskujejo, usposobljenosti in senzibilnosti zaposlenih učiteljev ter strokovnih delavcev, klime, ki vlada v šolski skupnosti, odnosa sovrstnikov (sprejetosti v skupini vrstnikov) do učnega programa (kurikula) in uspešne vključenosti v interesne dejavnosti. Nedvomno so mnogi med njimi ambiciozni in uspešni na svoji izobraževalni poti. So pa tudi takšni, ki zaradi takšnih ali drugačnih družinskih oziroma družbenih okoliščin ali osebnih karakteristik v izobraževalnem procesu niso uspešni in ne zaključijo šolanja.

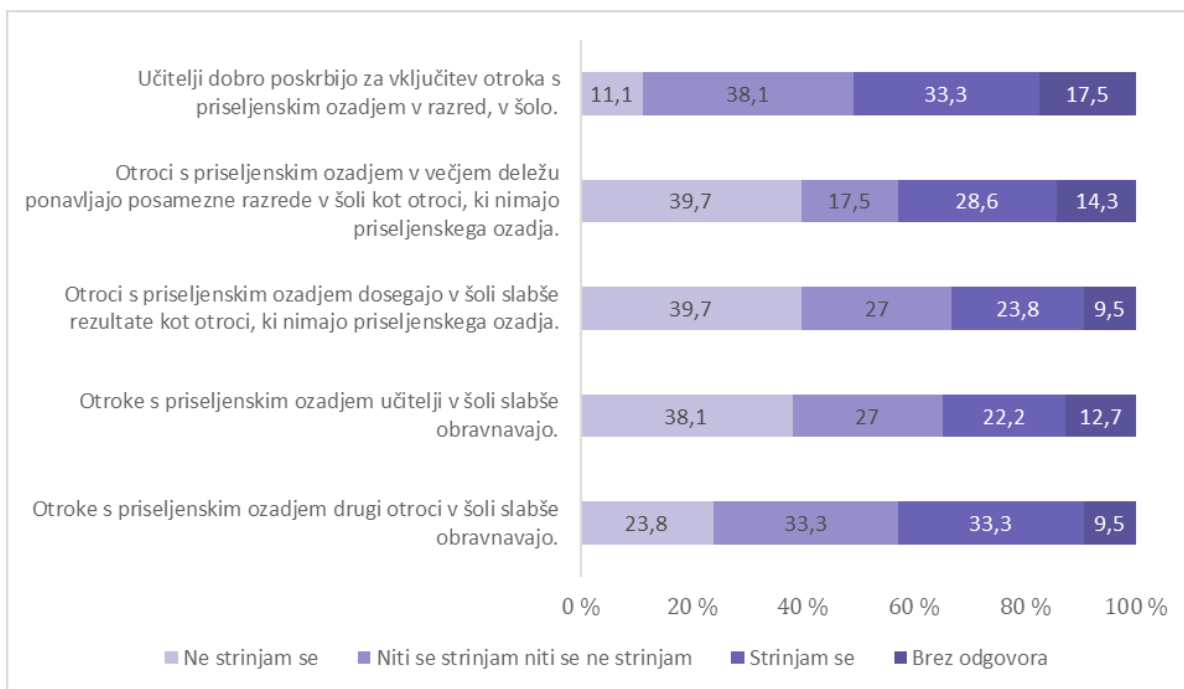
Nekateri med anketiranimi potomci priseljencev so se zaradi svojega priseljskega ozadja v šoli soočali z neenako (slabšo) obravnavo, in sicer tako s strani sošolcev oziroma drugih učencev kot s strani učiteljev. Večji delež tistih, ki so poročali o izkušnji neenake obravnave, je bil deležen neenake obravnave s strani učencev (35,5 %) kot s strani učiteljev (20,7 %).

Graf 16: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, ali so se zaradi priseljskega ozadja kdaj soočili z navedenima težavama na področju izobraževanja, 2019

Približno četrtnina do tretjina anketiranih potomcev priseljencev se je strinjala z različnimi trditvami, ki nakazujejo, da je položaj priseljskih otrok v slovenskih osnovnih šolah slabši kot položaj njihovih vrstnikov iz večinskega prebivalstva. Po mnenju anketirancev so otroci s priseljskim ozadjem v šoli slabše obravnavani kot ostali otroci, in to ne le s strani učiteljev, pač pa tudi s strani ostalih učencev. Menili so tudi (23,8 %), da otroci s priseljskim ozadjem v šoli dosegajo slabše rezultate in v večjem deležu ponavljajo posamezne razrede kot otroci, ki nimajo priseljskega ozadja (28,6 %).

Graf 17: Stališča anketiranih potomcev priseljencev do navedenih trditev o vključevanju otrok s priseljskim ozadjem v šolo, 2019

5.4 Kulturno-religijska dimenzija integracije

V novih družbenih okoliščinah postane v priseljenjskih družinah vertikalni medgeneracijski prenos (starši–otroci) ključen za ohranjanje izvorne kulturne dediščine. Horizontalni kulturni prenos pa večinoma predstavlja proces učenja in sprejemanja kulture okolja v državi sprejema, ki poteka predvsem s pomočjo stikov z vrstniki in v procesu izobraževanja ter prek medijev. V tem pogledu starševski modeli tekmujejo z modeli družbe sprejema, ki so pogosto obravnavani kot bolj privlačni ali prestižni. Kadar se medgeneracijski prenos izvorne kulturne dediščine in etničnih kazalnikov ne zgodi, posameznik nima ugodnih izhodiščnih možnosti za ohranitev različnih elementov etničnosti svojih staršev. V takem primeru je velika verjetnost, da prevzame etničnost večinske skupnosti.

Pri kulturno-religijski dimenziji integracije se bomo usmerili predvsem v proučevanje participacije potomcev priseljencev v kulturnem življenju etnične skupnosti, ki ji pripadajo (odkrivanje in reinterpretacija dediščine njihovih prednikov), ter v to, kakšni so njihovi stiki z državo izvora njihovih staršev in kakšen je njihov odnos do znanja jezika staršev, če ta ni slovenščina.

5.4.1 Kulturna društva

Kulturna, športna in verska društva, združenja in organizacije, v katerih se združujejo priseljenci, omogočajo kolektivna druženja, slovesnosti in prireditve ter omogočajo ohranjanje tradicije, utrjujejo kulturna sidrišča, obnavljajo in krepijo zaveze pripadnosti ter solidarnosti. Članstvo ali sodelovanje v društvih in organizacijah posamezne etnične skupnosti posamezniku posreduje bistvene elemente skupinske identitete in identifikacije.

39,7 % anketiranih potomcev priseljencev je navedlo, da jih delovanje kulturnih društev etničnih skupnosti ne zanima. Večina (53,9 %) jih bolj ali manj aktivno spremlja delovanje kulturnih društev: 19 % anketiranih je aktivnih članov vsaj enega od teh društev; 14,3 % se redno ali občasno udeležuje prireditev, ki jih organizirajo ta društva, 20,6 % pa jih samo spremlja njihovo delovanje.

Tabela 111: Odnos anketiranih potomcev priseljencev do kulturnih društev, ki jih organizirajo manjšinske etnične skupnosti, živeče v Sloveniji, 2019

	Število	%
Delovanje takšnih društev me ne zanima.	25	39,7
Spremljam delovanje vsaj enega od teh društev, vendar se ne udeležujem prireditev.	13	20,6
Sem aktiven član vsaj enega od teh društev.	12	19,0
Občasno se udeležujem prireditev, ki jih organizirajo ta društva.	8	12,7
Brez odgovora.	4	6,3
Redno se udeležujem prireditev, ki jih organizirajo ta društva.	1	1,6
Skupaj	63	100,0

V raziskavi *Percepcije slovenske integracijske politike* (leta 2003) je na vprašanje »Nekatere etnične/narodne skupnosti, ki živijo v Sloveniji, so organizirale svoja kulturna društva. Kakšen je vaš odnos do teh društev?« med 374 potomci priseljencev 2,9 % anketiranih odgovorilo, da so aktivni člani društva etnične skupnosti, ki ji pripadajo, 2,4 % jih je odgovorilo, da redno spremljajo delovanje društva etnične skupnosti, ki ji pripadajo, 29,1 % anketiranih je navedlo, da občasno spremljajo delovanje teh društev in nekaj več kot polovica (55,1 %) jih je odgovorila, da jih delovanje teh društev ne zanima. 10,4 % anketiranih pa je povedalo, da etnična/narodna skupnost, ki ji pripadajo, nima svojega društva. Pri tem je treba opozoriti, da omenjeni podatki niso neposredno primerljivi s podatki iz naše novejša raziskave, saj je šlo pri raziskavi, izvedeni leta 2003, za drugačno vzorčenje in izvedbo anketiranja, zaradi česar je bila drugačna tudi struktura populacije anketiranih.

5.4.2 Religija

Nekaj več kot polovica (55,6 %) anketiranih potomcev priseljencev je odgovorila, da religija nima pomembne vloge v njihovem življenju, medtem ko jih je 12,7 % navedlo, da ima religija pomembno vlogo v njihovem življenju.

Tabela 112: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, kako pomembno vlogo ima religija v njihovem življenju, 2019

	Število	%
Pomembno	8	12,7
Srednje pomembno	11	17,5
Nepomembno	35	55,6
Brez odgovora	9	14,3
Skupaj	63	100,0

39,7 % anketiranih ima možnost tedensko ali vsaj ob večjih praznikih v Sloveniji obiskovati verske obrede v svojem maternem jeziku, ki ni slovenščina.

Tabela 113: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, ali imajo možnost v Sloveniji obiskovati verske obrede v svojem maternem jeziku, če ta ni slovenščina, 2019

	Število	%
Da, vsaj enkrat tedensko	18	28,6
Da, ob večjih verskih praznikih	7	11,1
Ne, ker jih v Sloveniji ni	1	1,6
Ne, ker so predaleč od mojega doma	1	1,6
Brez odgovora*	36	57,1
Skupaj	63	100,0

* V tej kategoriji so združeni odgovori tistih anketirancev, ki bodisi niso odgovorili na to vprašanje bodisi so ateisti ali nimajo interesa za obiskovanje verskih obredov.

5.4.3 Jezik

Raziskave kažejo, da tako pripadniki večinskega prebivalstva kot tudi priseljenci in potomci priseljencev menijo, da je znanje slovenskega jezika najpomembnejši dejavnik za vključevanje v slovensko družbo (Komac 2007; Komac et al. 2007). Potomci priseljencev so večinoma rojeni v Sloveniji in so (bili) vključeni v slovenski šolski sistem. Njihovo znanje slovenskega jezika je pogosto veliko boljše od znanja njihovih staršev. Velika večina anketiranih potomcev priseljencev ocenjuje svoje znanje slovenskega jezika kot zelo dobro.

Tabela 114: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, kako ocenjujejo svoje znanje slovenskega jezika, 2019

	Zelo slabo		Slabo		Niti dobro niti slabo		Dobro		Zelo dobro		Brez odgovora		Skupaj	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Razumem	0	0	0	0	0	0	2	3,2	59	93,7	2	3,2	63	100
Govorim	0	0	0	0	0	0	1	1,6	59	93,7	3	4,8	63	100
Berem	0	0	0	0	0	0	1	1,6	59	93,7	3	4,8	63	100
Pišem	0	0	0	0	0	0	3	4,8	57	90,5	3	4,8	63	100

Tabela 115: Skupna ocena znanja slovenskega jezika (indeks štirih ravni) anketiranih³², 2019

	Število	%
Zelo slabo	0	0
Slabo	0	0
Niti dobro niti slabo	0	0
Dobro	1	1,6
Zelo dobro	59	93,7
Brez odgovora	3	4,8
Skupaj	63	100

Glede na dobro oceno znanja slovenskega jezika je pričakovano, da je le majhen delež (7,9 %) anketiranih potomcev priseljencev navedel, da so imeli kdaj težave v komunikaciji zaradi slabšega znanja slovenskega jezika, medtem ko velika večina (77,8 %) nikoli ni imela teh težav.

32 V spremenljivki (indeksu) »znanje slovenskega jezika« je združena skupna ocena anketiranca glede njegovega znanja slovenskega jezika na štirih ravneh: razumevanje, govorjenje, branje in pisanje.

Tabela 116: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, ali so se zaradi priseljskega ozadja kdaj soočili s ..., 2019

	Nikoli		Redko		Nimam te izkušnje		Brez odgovora		Skupaj	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
težavami v komunikaciji zaradi slabšega znanja slovenskega jezika	49	77,8	5	7,9	7	11,1	2	3,2	63	100

Jezik je eden najmočnejših zunanjih kazalcev identitete (Fishman 1977), ki se v priseljskih skupnostih prenaša iz generacije v generacijo predvsem v okviru družine, in sicer na podlagi govornih vzorcev staršev. Dejstvo je, da ima velikokrat jezik osrednjo vlogo pri opredeljevanju etničnosti in oblikovanju etnične skupnosti, saj simbolizira kulturno dediščino (tudi če ga ne govorijo vsi člani skupnosti) (Edwards 1985) in omogoča osnovo za gradnjo znotrajskupinske solidarnosti v tem smislu, da imajo posamezniki, ki govorijo skupen jezik, boljši dostop do kulturne dediščine in verjetno tudi močnejšo identifikacijo s skupnostjo. Kljub pomembnosti jezika se zdi, da je jezik mnogokrat tisti prvi kazalnik priseljske kulture, ki se izgubi v prenosu med generacijami (Alba 1990, 94; Waters 1990, 116).

Anketiranci v vsakdanjih komunikacijah z vsemi sogovorci, ki so navedeni v tabeli 117, večinoma uporabljajo slovenski jezik. V maternem jeziku enega od staršev se pogovarjajo zlasti v okviru ožje družine – predvsem z mamo in očetom, nekoliko manj pa z brati oziroma s sestrami.

Tabela 117: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, v katerem jeziku se pogovarjajo z navedenimi sogovorci, 2019

	Večinoma v slovenskem jeziku		Večinoma v maternem jeziku mame (ki ni slovenski)		Večinoma v maternem jeziku očeta (ki ni slovenski)		Večinoma v drugem jeziku		Ni navedenega sogovorca		Brez odgovora		Skupaj	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Z zakoncem/partnerjem	43	68,3	4	6,3	2	3,2	3	4,8	9	14,3	2	3,2	63	100
Z otroki	37	58,7	5	7,9	1	1,6	1	1,6	17	27,0	2	3,2	63	100
Z mamo	34	54,0	19	30,2	1	1,6	1	1,6	4	6,3	4	6,3	63	100
Z očetom	36	57,1	2	3,2	15	23,8	0	0	6	9,5	4	6,3	63	100
Z brati/sestrami	46	73,0	7	11,1	3	4,8	0	0	4	6,3	3	4,8	63	100
Z ožjimi prijatelji	57	90,5	1	1,6	1	1,6	1	1,6	0	0	3	4,8	63	100
S sodelavci na delovnem mestu	55	87,3	0	0	1	1,6	1	1,6	3	4,8	3	4,8	63	100
Z nadrejenimi na delovnem mestu	54	85,7	0	0	1	1,6	1	1,6	4	6,3	3	4,8	63	100

Kar 92,1 % anketiranih potomcev priseljencev je menilo, da je dobro, da se otroci priseljencev učijo materni oziroma prvi jezik staršev ali enega od staršev.

Tabela 118: Odgovori anketiranih na vprašanje, ali je dobro, da se otroci priseljencev učijo jezik staršev ali enega od staršev, če ta ni slovenščina, 2019

	Število	%
Dobro je, da se otroci priseljencev učijo materni oziroma prvi jezik staršev ali enega od staršev	58	92,1
Ni treba, da se otroci priseljencev učijo materni oziroma prvi jezik staršev ali enega od staršev, pomembnejše je znanje slovenskega jezika oziroma drugih tujih jezikov	3	4,8
Brez odgovora	2	3,2
Skupaj	63	100,0

Največ anketiranih (62,3 %) je menilo, da naj se otroci jezik svojih staršev učijo doma. 44,3 % anketiranih je izrazilo podporo učenju v šoli, kot dopolnilni pouk maternih jezikov in kultur za otroke priseljencev, ki ni ocenjen, in podoben delež (42,6 %) anketiranih je menil, naj se učenje jezika organizira kot jezikovni tečaj v kulturnih društvih posameznih etničnih skupnosti.

Tabela 119: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, na kakšen način naj bi bilo za otroke organizirano učenje jezika staršev (ali enega od staršev), če ta ni slovenščina (možnih je bilo več odgovorov), 2019, N = 61

	Število	%
Jezik svojih staršev (ali enega od staršev) naj se otroci učijo doma	38	62,3
V šoli, kot dopolnilni pouk maternih jezikov in kultur za otroke priseljencev, ki ni ocenjen	27	44,3
Kot jezikovni tečaj v kulturnih društvih posameznih etničnih skupnosti	26	42,6
V šoli, kot izbirni predmet tuji jezik, ki je ocenjen	13	21,3

5.5 Drugi vidiki integracije

5.5.1 Zadovoljstvo z različnimi področji življenja

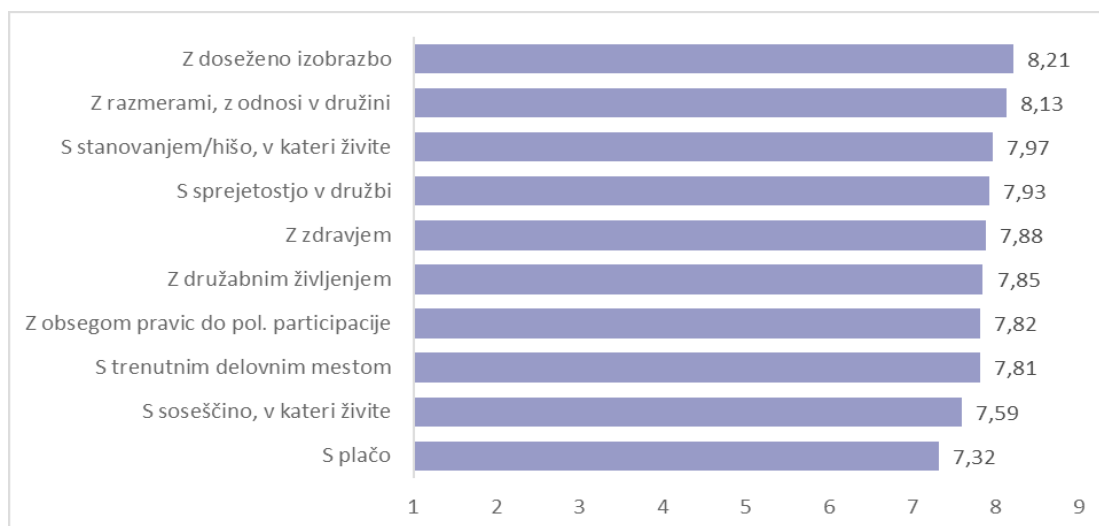
V povprečju so anketirani potomci priseljencev izrazili precejšnje zadovoljstvo z vsemi področji življenja v Sloveniji, navedenimi v spodnji tabeli. Za vsa navedena področja so povprečne vrednosti odgovorov višje od 7 (na lestvici od 1 do 10, kjer 10 pomeni najvišjo stopnjo zadovoljstva).

Tabela 120: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, kako so zadovoljni s posameznimi področji svojega življenja v Sloveniji (1 – zelo nezadovoljen, 10 – zelo zadovoljen), 2019

Kako ste zadovoljni s/z:	Št.	Min.	Maks.	Arit. sredina	Stand. napaka	Stand. odklon
svojo doseženo izobrazbo	58	1	10	8,21	,352	2,680
svojim zdravjem	59	1	10	7,88	,359	2,761
svojim trenutnim delovnim mestom	58	1	10	7,81	,325	2,474
razmerami doma, z odnosi v družini	61	1	10	8,13	,341	2,661
sosesčino (okoljem, v katerem živite)	61	1	10	7,59	,328	2,565
svojim osebnim dohodkom (plačo)	59	1	10	7,32	,335	2,576
obsegom pravic do politične participacije	55	1	10	7,82	,347	2,575
stanovanjem/hišo, v kateri živite	60	1	10	7,97	,305	2,365
svojim družabnim življenjem	60	1	10	7,85	,311	2,406
sprejetostjo v večinski družbi	60	1	10	7,93	,333	2,577

Anketiranci so najbolj zadovoljni z doseženo izobrazbo, razmerami v svoji družini in stanovanjem/hišo, v kateri živijo. Še najmanj zadovoljstva so anketiranci izrazili v povezavi z višino osebnega dohodka (plačo), soseščino, v kateri živijo, in svojim trenutnim delovnim mestom.

Graf 18: Odgovori anketiranih na vprašanje, kako so zadovoljni s posameznimi področji svojega življenja v Sloveniji (1 – zelo nezadovoljen, 10 – zelo zadovoljen), izraženo v povprečnih vrednostih odgovorov, 2019

5.5.2 Diskriminacija oziroma neenaka obravnava potomcev priseljencev

Velika večina (73 %) anketiranih potomcev priseljencev sebe ne bi opisala kot pripadnika narodne skupnosti, ki je v Sloveniji diskriminirana. Med 10 anketiranci, ki bi sebe opisali kot pripadnika narodne skupnosti, ki je v Sloveniji diskriminirana, so 4 anketiranci, ki so se opredelili z dvojno narodnostjo (slovensko in še eno), ter 3 anketiranci, ki so se opredelili kot pripadniki ene od narodnih skupnosti z območja nekdanje Jugoslavije.

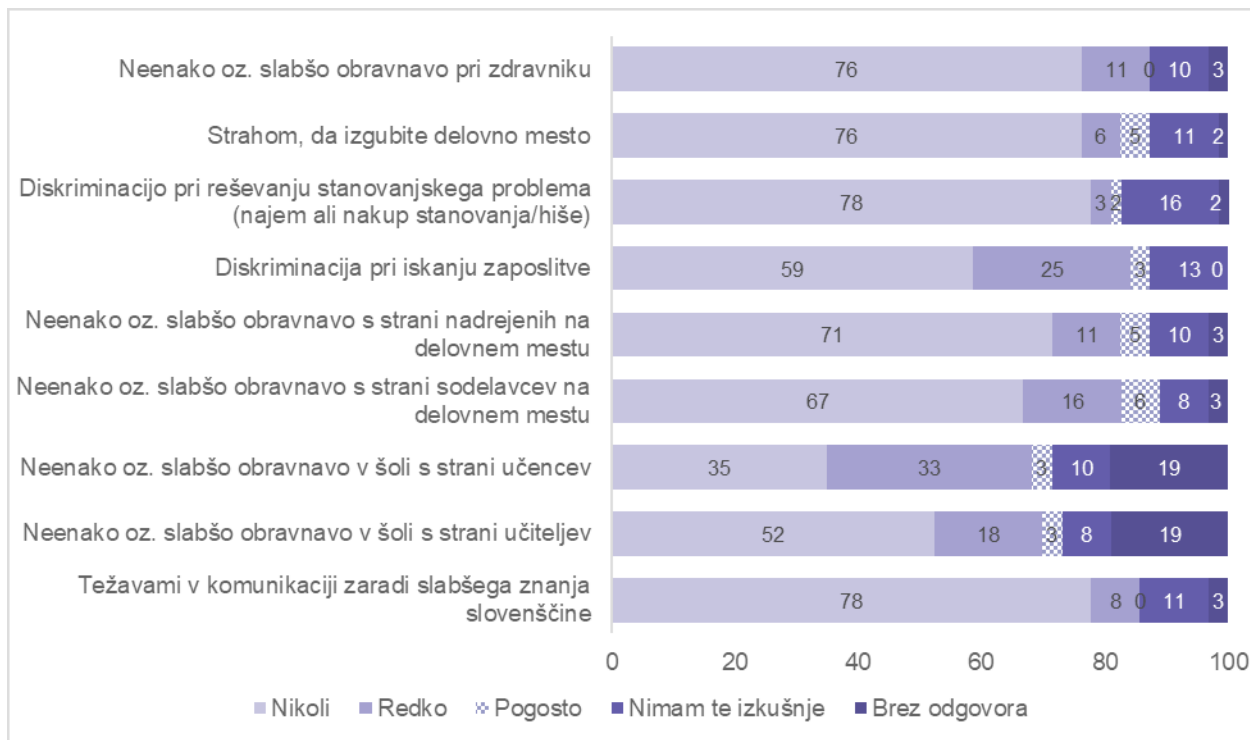
Tabela 121: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, ali bi sebe opisali kot pripadnika etnične oziroma narodne skupnosti, ki je v Sloveniji diskriminirana, 2019

	Število	%
Da	10	15,9
Ne	46	73,0
Ne vem	6	9,5
Brez odgovora	1	1,6
Skupaj	63	100,0

Ena od anketiranih potomk priseljencev je o pojavih diskriminacije napisala:

Mislim, da se je stanje z diskriminacijo že v času mojega življenja precej spremenilo in zdaj osebe kot jaz (otroci priseljencev, 2.-3. generacije, in mešane narodnosti) občutimo že bistveno manj diskriminacije, kot je bilo prisotno v otroštvu (90. in zgodnja 2000), kljub temu da se naše znanje jezika in državljanstvo nista spremenila, ljudje, ki se iz držav z Balkana priseljujejo danes, pa so vse bolj videni kot »tujci«.

Anketirani so se zaradi svojega priseljskega ozadja v največjih deležih soočali (pogosto ali redko) s slabšo obravnavo v šoli s strani učencev, z diskriminacijo pri iskanju zaposlitve, s slabšo obravnavo s strani sodelavcev na delovnem mestu in slabšo obravnavo v šoli s strani učiteljev. V najmanjših deležih pa so se zaradi priseljskega ozadja soočali s težavami v komunikaciji zaradi slabšega znanja slovenskega jezika in z diskriminacijo pri reševanju stanovanjskega vprašanja.

Graf 19: Odgovori anketiranih na vprašanje, ali so se zaradi priseljskega ozadja kdaj soočili s/z ..., 2019, v %

5.5.3 Dejavniki, ki so pomembni za vključevanje v slovensko družbo

Anketirani potomci priseljencev so kot najpomembnejše dejavnike, ki so po njihovem mnenju pomembni za vključevanje v slovensko družbo, navedli: znanje slovenskega jezika, zaposlitev in prijatelje slovenske narodnosti.

Tabela 122: Odgovori anketiranih na vprašanje, v kolikšni meri menijo, da so za vključevanje v slovensko družbo pomembni navedeni dejavniki, 2019

	Ni pomembno		Niti pomembno niti nepomembno		Pomembno		Brez odgovora		Skupaj	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Znanje slovenskega jezika	0	0	3	4,8	60	95,2	0	0	63	100
Zaposlitev	2	3,2	7	11,1	53	84,1	1	1,6	63	100
Poroka s Slovincem/Slovenko	32	50,8	16	25,4	13	20,6	2	3,2	63	100
Slovensko državljanstvo	14	22,2	13	20,6	35	55,6	1	1,6	63	100
Prijatelji slovenske narodnosti	8	12,7	18	28,6	37	58,7	0	0	63	100
Katoliška veroizpoved	48	76,2	5	7,9	9	14,3	1	1,6	63	100

Primerjava odgovorov priseljencev, potomcev priseljencev in večinskega prebivalstva na enako vprašanje pokaže, da so anketiranci iz vseh treh populacij enako razvrstili navedene dejavnike glede na pomembnost, pri čemer so priseljenci v primerjavi s potomci priseljencev nekoliko večji pomen pripisali zaposlitvi, prijateljem slovenske narodnosti in poroki s

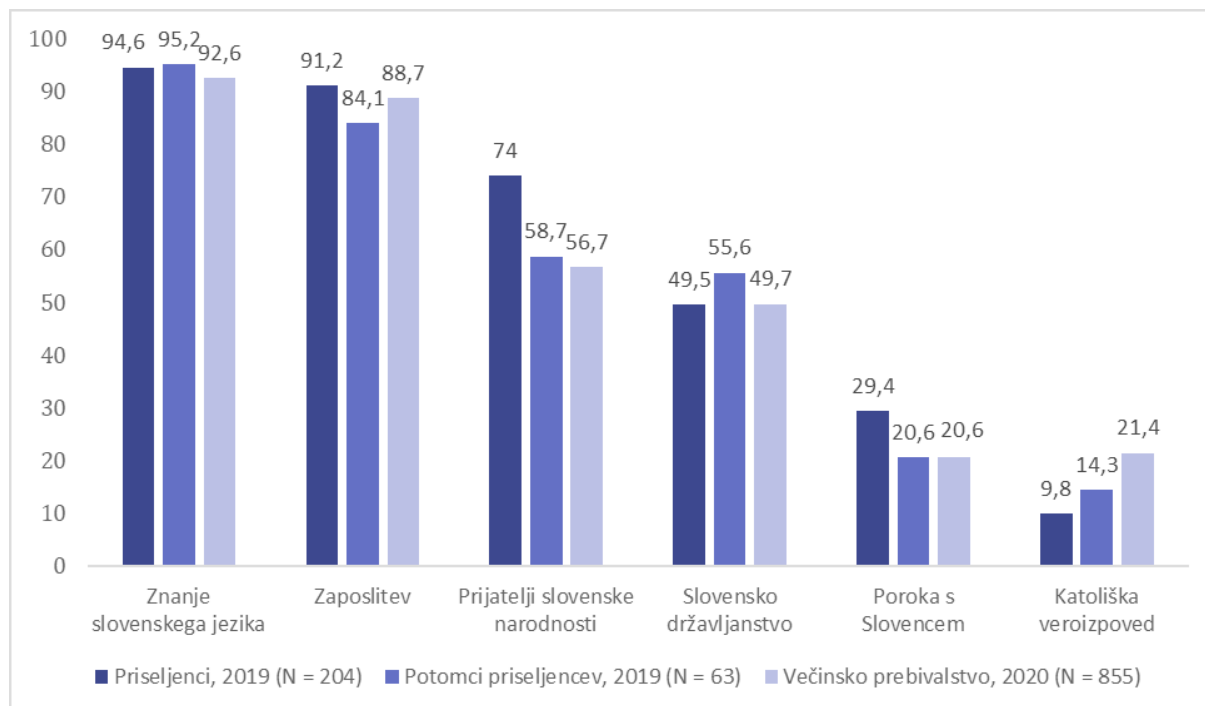
Slovencom/Slovenko, potomci priseljencev pa slovenskemu državljanstvu. Večinsko prebivalstvo je v primerjavi s priseljenci in potomci priseljencev pripisalo večji pomen katoliški veroizpovedi.

Razmišljanje anketiranih potomcev priseljencev o tem, kateri dejavniki so pomembni za vključevanje v slovensko družbo:

Na srečo nisem imela nobenih slabih izkušenj, ki bi me kakorkoli zaznamovale, tako da bi težko izpostavila kakšno pomanjkljivost. Sem pa mnenja, da je znanje slovenskega jezika zelo pomembno za integracijo priseljencev. Tukaj bi morala država vpeljati neke obvezne tečaje slovenskega jezika, predvsem za odrasle. V mojem mestu je veliko število priseljencev albanske narodnosti in se pojavljajo težave v šolah, vrtcih, zdravstvenem domu ipd. Zaradi neznanja jezika je komunikacija skoraj nemogoča, zlasti med odraslimi. Nekateri priseljenci imajo motivacijo, da se naučijo jezika, drugi ne. Zaradi te druge skupine se niti ne strinjam, da na primer v zdravstvenih domovih na razpisu za zaposlitev zahtevajo od kandidata znanje albanskega jezika. Mislim, da s takimi oblikami pomoči ne pomagamo pri integraciji. Takšna oblika pomoči bi bila časovno omejena. Menim, da bi se morali po daljšem bivanju v Sloveniji vsi naučiti slovenskega jezika do te mere, da so zmožni samostojne komunikacije.

Integracija je kompleksen proces. Uspešnost ohranjanja domače kulture in hkrati integracija v novo kulturno okolje sta težki nalogi. Po mojih izkušnjah se ponavadi ali izgubi primarno kulturo ali pa se oseba/osebe nikoli dokončno ne integrirajo. Tudi če je posameznik popolnoma integriran, mu družba vedno da vedeti, da je tujec. Ogromno predsodkov s strani Slovencev omejujejo priseljence pri tem, da bi se lahko počutili domače v novem okolju. Zame Slovenija ni novo okolje, saj sem tukaj odrasla, ampak ne glede na to sem še vedno obravnavana kot tujka.

Najuspešnejša je integracija »od spodaj« (prek vsakodnevnih stikov, prijateljev, društev itd.). Problem je, ker je zato potrebna volja ljudi, ki pa je ni vedno. Za integracijo so vsekakor boljša mesta, ker imajo neprimerno večjo absorpcijsko moč in večjo »ponudbo« družabnih stikov, večja je verjetnost, da bo prišlek v mestu srečal ljudi s podobno izkušnjo itd. Zato so ideje o preselitvi priseljencev, na primer v Šenčur, neverjetna neumnost. Soočiti se je treba tudi z dejstvom, da se včasih sami priseljenci nočejo integrirati ali pa možje ne dovolijo ženam, da bi se integrirale (pogosto med kosovskimi in albanskimi priseljenci). Na to bi morali biti še posebej pozorni!

Graf 20: Deleži anketiranih, ki so menili, da so navedeni dejavniki pomembni za vključevanje v slovensko družbo, v %

Viri: Anketa med priseljenci, 2019, izvedena v okviru projekta Izzivi integracije priseljencev in razvoj integracijske politike v Sloveniji; anketa med potomci priseljencev, 2019, izvedena v okviru projekta Izzivi integracije priseljencev in razvoj integracijske politike v Sloveniji in anketa med večinskim prebivalstvom Slovenije, 2020, izvedena v okviru projekta Izzivi integracije priseljencev in razvoj integracijske politike v Sloveniji.

Anketirani potomci priseljencev so imeli tudi možnost, da sami navedejo dejavnike, ki se jim zdijo pomembni za uspešno vključevanje v slovensko družbo. Napisali so, da so pomembni »bivanje v okolju, v katerem ne živijo pretežno priseljske družine«, »premoženjski status«, »kulturna integracija«, »priimek – ni enako, ali je albanski, hrvaški, angleški ali celo slovenski (prevzameš od slovenskega starša)« in »želja po integraciji«.

V raziskavi *Percepcije slovenske integracijske politike*, ki smo jo izvedli v letu 2003, smo priseljencem in potomcem priseljencev zastavili podobno vprašanje, ki je imelo v naboru odgovorov dodan še dejavnik »politična aktivnost«. Takrat so priseljenci in potomci priseljencev kot tri najpomembnejše dejavnike za vključevanje v slovensko družbo opredelili: znanje slovenskega jezika, zaposlitev in pridobitev slovenskega državljanstva. Kot najmanj pomembne dejavnike pa so opredelili: poroko s Slovencem/Slovenko, politično aktivnost in pripadnost katoliški veroizpovedi. Vključitev slovenskega državljanstva med tri najpomembnejše dejavnike za vključitev v slovensko družbo je verjetno posledica tega, da je bila anketa izpeljana med populacijo, ki je po osamosvojitvi Slovenije oddala vlogo za pridobitev slovenskega državljanstva, kar pomeni, da visoko vrednotijo pomen slovenskega državljanstva.

5.5.4 Samoocena potomcev priseljencev o njihovi vključenosti v slovensko družbo

Potomci priseljencev so veliko bolje ocenili svojo vključenost v slovensko družbo kot priseljenci (glej tabelo 72). Velika večina (85,7 %) anketiranih potomcev priseljencev je navedla, da so zelo dobro vključeni v slovensko družbo, 12,7 % pa jih je menilo, da so še kar dobro vključeni v slovensko družbo. Nihče pa ni navedel, da se počuti izključenega iz slovenske družbe.

Tabela 123: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, ali zase ocenjujejo, da so dobro vključeni v slovensko družbo, 2019

	Število	%
Da, zelo dobro	54	85,7
Da, še kar dobro	8	12,7
Počutim se izključenega	0	0
Brez odgovora	1	1,6
Skupaj	63	100,0

5.5.5 Krog najbližjih prijateljev

Polovica (50,8 %) anketiranih potomcev priseljencev je navedla, da je med njihovimi najbližjimi prijatelji največ Slovencev. Nekaj manj (38,1 %) anketiranih pa je navedlo, da je med njihovimi prijatelji enako število Slovencev in pripadnikov priseljskih/manjšinskih skupnosti.

Tabela 124: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, kakšen je krog njihovih najbližjih prijateljev v Sloveniji, 2019

	Število	%
Med mojimi najbližjimi prijatelji je največ Slovencev	32	50,8
Med mojimi najbližjimi prijatelji je največ pripadnikov priseljskih/manjšinskih skupnosti	6	9,5
Med mojimi najbližjimi prijatelji je enako število Slovencev in pripadnikov priseljskih/manjšinskih skupnosti	24	38,1
Drugo*	1	1,6
Skupaj	63	100,0

* Drugo: »Med mojimi najbližjimi prijatelji so ljudje!«

5.5.6 Etnična struktura bližnje soseščine, v kateri živijo potomci priseljencev

Največ anketiranih potomcev priseljencev ocenjuje, da v njihovi bližnji soseščini živijo večinoma Slovenci (49,2 %), nekaj manjši delež (41,3 %) pa jih meni, v njihovi soseščini živi enak delež Slovencev in pripadnikov različnih priseljskih/manjšinskih skupnosti.

Tabela 125: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, kakšna je etnična struktura bližnje soseščine, v kateri živijo, 2019

	Število	%
V moji bližnji soseščini živijo večinoma Slovenci	31	49,2
V moji bližnji soseščini živi enak delež Slovencev in pripadnikov različnih priseljenjskih/manjšinskih skupnosti	26	41,3
V moji bližnji soseščini živijo večinoma pripadniki različnih priseljenjskih/manjšinskih skupnosti	1	1,6
Ne vem	4	6,3
Brez odgovora	1	1,6
Skupaj	63	100,0

5.5.7 Povezanost s krajem prebivanja, Slovenijo, z državo izvora staršev in Evropo

Anketirani potomci priseljencev se čutijo najbolj povezane s Slovenijo (85,7 %) in nato s krajem, v katerem živijo (81 %). Na tretje mesto so postavili Evropo, s katero je povezanih 66,7 % anketiranih. Z državo izvora staršev pa je povezanih 49,2 % anketiranih.

Tabela 126: Odgovori anketiranih, kako močno se čutijo povezane s/z ..., 2019

	Nisem povezan		Niti povezan niti nepovezan		Povezan		Skupaj	
	Število	%	Število	%	Število	%	Število	%
krajem, v katerem živite	2	3,2	10	15,9	51	81,0	63	100,0
Slovenijo	0	0	9	14,3	54	85,7	63	100,0
državo izvora staršev	14	22,2	18	28,6	31	49,2	63	100,0
Evropo	6	9,5	15	23,8	42	66,7	63	100,0

5.5.8 Ohranjanje stikov z državo izvora staršev

Anketirani potomci priseljencev v največjih deležih redko – enkrat na leto ali še manj – obiskujejo državo, v kateri so se rodili njihovi starši ali eden od staršev. Obisk sorodnikov je najpogostejši razlog anketiranih potomcev priseljencev (63,5 %) za obisk države, v kateri so se rodili njihovi starši ali eden od staršev.

Tabela 127: Razlogi za obiskovanje države, v kateri so se rodili starši anketirancev (možnih je bilo več odgovorov), 2019, N = 63

	Število	%
Obisk sorodnikov	40	63,5
Počitnice	34	54,0
Obisk prijateljev	10	15,9
Nakupovanje	8	12,7
Poslovni obisk	5	7,9
Ne obiskujem	2	3,2
Drugo*	3	4,7

* Drugo: »izobraževanje«, »povezanost, lepi spomini«, »sentimentalni razlogi«.

Tabela 128: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, kako pogosto obiskujejo državo, v kateri so se rodili njihovi starši ali eden od staršev, 2019

	Državo, v kateri se je rodila mama	Državo, v kateri se je rodil oče
	Število	Število
Pogosto, več kot desetkrat na leto	3	2
Ne tako pogosto, manj kot petkrat na leto	7	10
Redko, enkrat na leto ali še manj	10	20
Nikoli	2	3

Izkušnje vseh imigrantskih družb kažejo na to, da je tematika integracije priseljencev in njihovih potomcev pomembna za ekonomski in kulturni razvoj družbe. Načeloma po dolgotermnem priseljevanju priseljenci in njihovi potomci začnejo tvoriti etnične skupnosti – manjšine. Za prihodnji razvoj posamezne etnične skupnosti so pomembne življenjske izkušnje priseljencev, še pomembnejše pa so pobude, želje, usode njihovih potomcev. Dejstvo je, da imajo priseljenci v deželi, ki so jo pustili za seboj, vedno točko reference. Če jim v deželi sprejemnici ne uspe, se praviloma lahko še vedno vrnejo v deželo izvora. Nekateri so to tudi naredili. Ali pa so odšli, ko so zbrali dovolj sredstev oziroma so se upokojili. Potomci priseljencev pa so se v državi sprejema njihovih staršev ali enega od staršev rodili in velika večina med njimi bo v njej tudi ostala. V naši anketi je 65,1 % potomcev priseljencev navedlo, da se ne nameravajo odseliti v državo, v kateri so se rodili njihovi starši. Njihova edina referenca je življenje v Sloveniji.

Tabela 129: Odgovori anketiranih potomcev priseljencev na vprašanje, ali razmišljajo o odselitvi v katero od držav rojstva svojih staršev, 2019

	Število	%
Da, razmišljam o odselitvi	2	3,2
Mogoče kdaj v prihodnosti	8	12,7
Ne nameravam se odseliti v državo, v kateri so se rodili moji starši	41	65,1
Ne vem	1	1,6
Brez odgovora	11	17,5
Skupaj	63	100,0

6 Zaključne misli

Glavni namen raziskave, izvedene med priseljenci in potomci priseljencev v Sloveniji, je bil evidentiranje njihovih potreb in potencialnih ovir, s katerimi se ti dve skupini soočata pri vključevanju v družbo. Pri izvedbi ankete med priseljenci in potomci priseljencev so se pokazale vse težave (dostop do populacije, administrativne ovire, jezik, nesodelovanje, nezaupanje itd.), s katerimi se raziskovalci običajno soočamo pri pridobivanju empiričnih podatkov o položaju omenjenih populacij. Težave z vzorčenjem in aktiviranjem priseljencev in potomcev priseljencev, da sodelujejo v anketi, so se odrazile v velikosti in strukturi končnega pridobljenega vzorca pripadnikov omenjenih dveh populacij. Raziskavo nam je tako uspelo realizirati le na manjšem vzorcu priseljencev in potomcev priseljencev, uporabljena metoda vzorčenja pa je prispevala k veliki nadreprezentiranosti visoko izobraženih anketirancev. Tovrsten vzorec priseljencev in potomcev priseljencev odkriva drugačne poglede na integracijski proces, kot bi ga vzorec priseljencev oziroma potomcev priseljencev, ki bi glede izobrazbe bolj odražal realno strukturo omenjenih populacij v Sloveniji.

V pričujoči publikaciji smo ugotovitve o izkušnjah priseljencev in potomcev priseljencev v Sloveniji ter njihove percepcije procesa integracije, do katerih smo prišli na podlagi analize anket, dopolnili z nekaterimi informacijami, pridobljenimi na podlagi objektivnih kazalnikov integracije. Te smo sicer podrobneje analizirali in predstavili v monografiji *Kazalniki integracije priseljencev in potomcev priseljencev v Sloveniji* (Medvešek et al. 2022).

Za marsikatero objektivno ali subjektivno kazalnike integracije, ki smo jih obravnavali v tej raziskavi, bi lahko trdili, da so hkrati tudi kazalniki kakovosti življenja priseljencev in potomcev priseljencev nasploh. Dobra integracija običajno pomeni dober položaj priseljencev in potomcev priseljencev v družbi ter s tem tudi večjo verjetnost za kakovostnejše življenje. Če so priseljenci ali potomci priseljencev na določenem področju slabo integrirani, pa se to negativno odraža tudi na drugih področjih oziroma na njihovem celotnem življenju. Mnoga izmed področij integracije so namreč medsebojno tesno povezana. Na primer posamezniki, ki so brezposelni (stopnja brezposelnosti med priseljenci v Sloveniji je višja kot med večinskim prebivalstvom) ali imajo nižje dohodke (večina priseljencev se v Sloveniji zaposluje v panogah, ki zahtevajo nižje stopnje izobrazbe in imajo posledično nižje dohodke), običajno živijo v stanovanjih slabše kakovosti kot priseljenci, ki so bolj pozicionirani na trgu dela. Verjetno bi bilo treba za še celovitejšo sliko o stanju integracije priseljencev in potomcev priseljencev v Sloveniji mnoga vprašanja, ki so bila v anketah zastavljena tema dvema populacijama, zastaviti tudi večinskemu prebivalstvu. Marsikatero oviro ali težavo, s katerimi se priseljenci ali njihovi potomci srečujejo na področjih, kot je zdravje (zdravljenje ali dostop do zdravstvenih storitev), bi namreč do določene mere lahko primerjali s tistimi, ki veljajo za preostalo/večinsko prebivalstvo Slovenije. Gotovo pa za priseljence s tujim državljanstvom velja, da je večina omenjenih ovir in težav še potenciranih (kar kažejo tudi tako imenovani objektivni kazalniki) zaradi različnih razlogov: od slabšega znanja jezika do ožjega nabora pravic, do katerih so upravičeni (npr. na področju politične participacije ali stanovanjske politike), odsotnosti neformalnih omrežij in neenake obravnave oziroma diskriminacije s strani večinskega prebivalstva.

V nadaljevanju povzemamo nekaj ključnih ugotovitev o izkušnjah priseljencev in potomcev priseljencev z integracijo v Sloveniji.

Kakšna je politična in civilnodružbena participacija priseljencev in potomcev priseljencev?

V Sloveniji je volilna pravica za volitve na državni ravni rezervirana samo za slovenske državljane. Državljeni drugih držav članic EU, živeči v Sloveniji, imajo večino pravic na volitvah na lokalni ravni in na ravni EU, medtem ko imajo državljani ostalih držav (državljeni držav nečlanic EU) samo omejene pravice na področju političnega udejetvovanja na lokalni ravni. Obseg pravic, ki pripadajo priseljencem, je na tem področju torej odvisen od njihovega državljanstva, ob tem pa še od vrste dovoljenja za prebivanje v Sloveniji v primeru državljanov tretjih držav.

Rezultati izvedene ankete kažejo, da ima velik del (40,7 %) anketiranih priseljencev slovensko državljanstvo, sledijo državljani držav nečlanic EU (35,3 %), manj pa je državljanov držav EU (16,2 %). Med anketiranimi, ki (še) nimajo slovenskega državljanstva, obstaja interes po pridobitvi slovenskega državljanstva, saj jih 38,8 % namerava zanj zaprositi. V povezavi s pridobitvijo slovenskega državljanstva so anketiranci omenili več ovir: visoke stroške, povezane s pridobitvijo slovenskega državljanstva, dolgo časovno obdobje, preden je priseljenec upravičen do slovenskega državljanstva, in željo priseljencev po ohranitvi državljanstva države izvora. Med potomci priseljencev jih je 94 % navedlo, da imajo slovensko državljanstvo oziroma državljanstvo Slovenije in še ene države, ostali niso odgovorili na vprašanje. Anketa je pokazala, da so od vseh populacij priseljencev najbolj politično aktivni priseljenci, ki imajo slovensko državljanstvo, saj imajo pravico sodelovati pri vseh oblikah političnih aktivnosti na vseh ravneh. V primerjavi z njimi so manjšo politično aktivnost pokazali državljani držav EU. Še manj pa so bili politično aktivni priseljenci, državljani držav nečlanic EU, ki imajo tudi najmanj pravic na področju politične participacije. Precej višjo stopnjo politične participacije, zlasti udeležbe na volitvah, so pokazali potomci priseljencev, kar je verjetno tudi posledica tega, da je med njimi veliko več slovenskih državljanov (skoraj vsi) kot med priseljenci. Druga opazna razlika v politični aktivnosti med priseljenci in potomci priseljencev pa se kaže v precej večjem deležu (20,5 %) priseljencev, ki so se udeležili kakšnega političnega srečanja, v primerjavi s potomci priseljencev, kjer je bilo takšnih le 3,6 %.

Odrekanje volilne pravice priseljencem, ki nimajo državljanstva države sprejema, lahko predstavlja problem v državah z visokimi deleži priseljske populacije, saj izključevanje velikega deleža prebivalstva iz procesov političnega odločanja postavlja pod vprašaj reprezentativnost podpore in s tem legitimnost političnih odločitev. Slovenija s skoraj 14 % prebivalcev, ki imajo prvo prebivališče v tujini, ni država z majhnim deležem priseljencev. S tega vidika je problematična težnja dela slovenskega političnega spektra po ukinjanju političnih pravic v Sloveniji živečih tujih državljanov, kar se kaže v vztrajnem poskušanju sprejetja sprememb Zakona o lokalnih volitvah, s katerimi bi se odvzelo pravice s področja politične participacije (nekaterim) državljanom tretjih držav z dovoljenjem za stalno prebivanje v Sloveniji.

Bolj kot na področju politične participacije so anketiranci aktivni na področju civilno-družbenega delovanja. Več kot polovica (53,4 %) vseh anketiranih priseljencev je vključena v vsaj eno obliko civilnodružbenih organizacij. Največ jih je vključenih v različna društva za prostochasne aktivnosti (športna, kulturna in druga društva), sledijo članstva v poklicnih oziroma strokovnih društvih ter članstva v sindikatih. Pri potomcih priseljencev je bil ta delež še večji. Večina (75 %) anketiranih potomcev priseljencev je članov vsaj enega društva za prostochasne aktivnosti, 22,7 % anketiranih potomcev priseljencev je članov sindikata in 20,5 % jih je vključenih v poklicno društvo oziroma združenje.

Kako priseljenci in potomci priseljencev ocenjujejo vključevanje na trg dela?

Objektivni kazalniki o vključevanju priseljencev in potomcev priseljencev na trg dela v Sloveniji kažejo relativno dobro podobo. Marsikateri kazalnik ne kaže velikih razlik med priseljenci, potomci priseljencev in prebivalci, rojenimi v Sloveniji, in tudi primerjava s povprečnimi vrednostmi nekaterih kazalnikov v državah OECD ali EU kaže dokaj pozitivno sliko položaja priseljencev na trgu dela v Sloveniji. Vendar pa ti objektivni kazalniki ne razkrivajo celotne slike. Iz njih na primer niso razvidni morebitni pojavi izkoriščanja delavcev in kršitev delovnopravne zakonodaje s strani delodajalcev (kot so slabi delovni pogoji, neizplačevanje plač, nadur ali socialnih prispevkov, neprimerne bivanjske namestitve delavcev, odvisnost delavcev od delodajalca zaradi vezanosti dovoljenja za bivanje v Sloveniji na pogodbo o delu itd.) ter pojavi diskriminacije pri vključevanju na trg dela, s čimer se sooča veliko število priseljencev in tudi potomcev priseljencev (Medvešek et al. 2022). Pojave diskriminacije in neenake obravnave pri vključevanju na trg dela so potrdili tudi priseljenci in potomci priseljencev, ki so sodelovali v naši raziskavi. Anketirani priseljenci so menili, da pri vključevanju na trg dela nimajo enakih možnosti za zaposlitev kot Slovenci in da tudi nimajo enakih možnosti za napredovanje v primerjavi s Slovenci. Kar 43,1 % anketiranih priseljencev se je zaradi svoje narodne pripadnosti soočilo z diskriminacijo pri iskanju zaposlitve, 15,7 % anketiranih pa se je pogosto soočalo s strahom, da izgubijo delovno mesto. Priseljenci so se soočali tudi z neenako obravnavo na delovnem mestu. 37,2 % anketiranih je na delovnem mestu občutilo neenako obravnavo s strani sodelavcev, 31,9 % anketiranih pa neenako obravnavo s strani nadrejenih. Kar 38,2 % anketiranih priseljencev je menilo, da nimajo enakih možnosti za napredovanje na delovnem mestu kot Slovenci.

Med potomci priseljencev, ki imajo izkušnjo iskanja zaposlitve, se jih je 28,6 % zaradi svojega priseljskega ozadja soočilo z diskriminacijo pri iskanju zaposlitve. 4,8 % anketiranih se je zaradi priseljskega ozadja pogosto soočalo s strahom, da izgubijo delovno mesto. 44,4 % anketiranih potomcev priseljencev je menilo, da priseljenci v Sloveniji nimajo enakih možnosti za zaposlitev kot Slovenci. 22,2 % anketiranih potomcev priseljencev se je na delovnem mestu soočilo z neenako obravnavo s strani sodelavcev, 15,9 % pa z neenako obravnavo s strani nadrejenih. 20,6 % anketiranih potomcev priseljencev je menilo, da priseljenci nimajo enakih možnosti za napredovanje na delovnem mestu kot Slovenci. Zbrani podatki kažejo, da potomci priseljencev tako kot priseljenci pri vključevanju na trg dela občutijo neenako obravnavo, vendar v nekoliko manjšem obsegu.

Kako priseljenci in potomci priseljencev ocenjujejo stanovanjske razmere, v katerih živijo?

Razlike med priseljenci in prebivalci, rojenimi v Sloveniji, kažejo tudi kazalniki na stanovanjskem področju. Med prebivalci Slovenije, rojenimi v tujini, je bistveno manjši delež lastnikov in večji delež najemnikov ter uporabnikov stanovanj (stanovalci niso ne lastniki ne najemniki) v primerjavi s prebivalci, rojenimi v Sloveniji. Ob tem je treba dodati, da v povprečju osebe, rojene v tujini, živijo v Sloveniji v stanovanjih, v katerih imajo v primerjavi z osebami, rojenimi v Sloveniji, manjšo uporabno površino na prebivalca oziroma jih večji delež živi v prenaseljenih stanovanjih, imajo manj sob v stanovanju in v primerjavi z osebami, rojenimi v Sloveniji, v večjem deležu živijo v stanovanjih slabše kakovosti oziroma slabšega standarda (Medvešek et al. 2022). Priseljenci, ki so sodelovali v naši anketi, v največjem deležu (okrog 46 %) živijo v lastniških nepremičninah, nekoliko manjši delež (40,2 %) jih živi v najemnem stanovanju oziroma hiši. Večina anketiranih priseljencev (76 %) meni, da živijo v dovolj velikem stanovanju. Se je pa skoraj polovica anketiranih soočila z diskriminacijo pri reševanju stanovanjskega problema, to je pri najemu ali nakupu stanovanja. Soočali so se predvsem z zavračanjem oddaje nepremičnine v najem, višanjem najemnine in dodatnimi pogoji najemodajalcev. Med potomci priseljencev je precej večji delež (73 %) lastnikov nepremičnin kot med priseljenci. Potomci priseljencev se tudi v bistveno manjšem deležu soočajo z diskriminacijo pri reševanju stanovanjskega vprašanja. Težave, ki so jih potomci priseljencev navedli v povezavi z reševanjem stanovanjskega vprašanja, so na splošno značilne za slovenski trg nepremičnin in niso povezane z njihovim priseljenkim ozadjem. Velika večina anketiranih potomcev priseljencev (82,5 %) je menila, da živijo v dovolj velikem stanovanju. Podatki kažejo, da so anketirani potomci priseljencev v primerjavi z anketiranimi priseljenci bolj zadovoljni z ureditvijo svojega stanovanjskega vprašanja.

Kako priseljenci in potomci priseljencev ocenjujejo dostop do zdravstvenih storitev?

Velika večina anketiranih priseljencev ima urejeno obvezno zdravstveno zavarovanje, nekoliko manjši delež pa ima urejeno še dopolnilno. 22,8 % anketiranih ima tudi dodatno zdravstveno zavarovanje (za kritje stroškov nadstandardnih oziroma samoplačniških zdravstvenih storitev). Le manjši del (11,3 %) anketiranih priseljencev je imel težave z urejanjem zdravstvenega zavarovanja. Kot težave so omenili zlasti: slabo informiranje s strani uradnih oseb o možnostih, ki jih imajo v povezavi z zdravstvenim zavarovanjem, visoke stroške, povezane z zdravstvenim zavarovanjem, ter dolgotrajne in zapletene postopke pridobitve zdravstvenega zavarovanja. Kljub večinoma urejenemu zdravstvenemu zavarovanju se skoraj 60 % anketiranih priseljencev občasno oziroma pogosto poslužuje tudi samoplačniških zdravstvenih storitev. 10,3 % anketiranih priseljencev pa je že obiskalo tudi ambulanto za osebe brez zdravstvenega zavarovanja. Poleg tega je 22,1 % anketiranih navedlo, da so imeli težave pri izbiri osebnega zdravnika. Anketirani priseljenci v večini menijo, da pri zdravniku zaradi svoje narodne pripadnosti niso slabše obravnavani. Anketirani državljani držav nečlanic EU so v večji meri menili, da so se zaradi svoje narodne pripadnosti soočili z neenako (oziroma slabšo) obravnavo pri zdravniku kot anketiranci s slovenskim državljanstvom ali državljanstvom držav EU. Večina anketiranih (58,4 %) je zadovoljnih s kakovostjo zdravstvenih storitev v Sloveniji,

pri čemer se ne kažejo razlike v percepcijah med slovenskimi državljani, državljani držav EU in državljani držav nečlanic EU. Težave, s katerimi se anketirani priseljenci najpogosteje soočajo pri zdravniku, so: nedostopnost informacij o zdravstvenem sistemu v njim razumljivem jeziku in jezikovne ovire v komunikaciji z zdravstvenim osebjem. Anketirani priseljenci so jezikovne ovire, na katere so naleteli pri zdravniku, najpogosteje zaobšli tako, da so govorili drug (sve-tovni) jezik oziroma da je anketiranca pri zdravniku spremljal prijatelj ali družinski član, ki je tolmačil (prevajal). Potomcem priseljencev smo zastavili manj vprašanj na področju zdra-vstva, saj nekatera zanje niso bila aktualna. Na vprašanje, ali so se zaradi priseljskega ozadja kdaj soočili z neenako obravnavo pri zdravniku, je večina anketiranih potomcev priseljencev (76,2 %) odgovorila, da ne, 11,1 % pa, da redko.

V kolikšni meri so priseljenci in potomci priseljencev zadovoljni s pogoji vključevanja v izobraževalni sistem?

Več kot polovica (55,4 %) anketiranih priseljencev se je izobraževala v tujini, ostali pa so bili v Sloveniji vključeni v vsaj eno raven izobraževanja. Del (15 %) anketiranih priseljencev, ki so svojo izobrazbo pridobili v tujini, je imel težave s priznavanjem izobrazbe oziroma kvalifi-kacij, pridobljenih zunaj Slovenije. Težave, s katerimi so se soočali anketirani priseljenci, ki so bili v Sloveniji vključeni v osnovno šolo, so bile predvsem slabša obravnava s strani sošolcev, nesporazumi zaradi kulturnih razlik in slabša obravnava s strani učiteljev. Težave, s katerimi so se v večji meri soočali anketirani priseljenci, ki so bili v Sloveniji vključeni v srednjo šolo, so bile povezane z neznanjem slovenskega jezika ter slabšo obravnavo s strani sošolcev in učiteljev. Težave anketiranih priseljencev, ki so bili v Sloveniji vključeni v terciarno raven izobraževanja, pa so bile predvsem povezane z neznanjem slovenskega jezika, nesporazumi zaradi kulturnih razlik in omejenimi možnostmi pri izbiri izobraževalne ustanove. V primerjavi s priseljenci so tudi anketirani potomci priseljencev v precejšnji meri menili, da so se v obdobju svojega izobraževanja soočali z neenako obravnavo s strani učencev/sošolcev in s strani učiteljev.

V kolikšni meri so priseljenci in potomci priseljencev zadovoljni s pogoji vključevanja otrok v izobraževalni sistem?

41,2 % anketiranih priseljencev ima izkušnjo vključevanja otrok v šolo. Pri vključevanju otrok v osnovno ali srednjo šolo so se soočali s podobnimi težavami in nobena navedena težava ni posebej izstopala. Anketirani priseljenci so navedli, da so imeli premalo informacij o poteku vpisa v šolo, da v šoli, v katero so želeli vpisati otroka, ni bilo več prostih mest, da se zaradi slabšega znanja slovenščine niso udeleževali govornih ur ali roditeljskih sestankov v šoli in da so imeli zaradi neznanja slovenščine in nerazumevanja postopka težave pri vpisu v šolo. 16,7 % anketiranih priseljencev je menil, da otroke s priseljskim ozadjem sošolci oziroma drugi učenci na šoli slabše obravnavajo kot ostale učence, še 10,8 % pa jih je menil, da so pri-seljenski otroci deležni slabše obravnave s strani učiteljev. V povezavi z organizacijo pouka in učne pomoči za otroke s priseljskim ozadjem so se anketirani priseljenci v največjih deležih strinjali s trditvami, da učitelji dobro poskrbijo za vključitev otroka s priseljskim ozadjem v razred, da je za otroke s priseljskim ozadjem učenje slovenščine dobro organizirano, da pa

otroke s priseljskim ozadjem drugi otroci v šoli slabše obravnavajo. Najmanj pa so se strinjali s trditvami, da imajo otroci s priseljskim ozadjem v šoli možnost učenja maternega jezika svojih staršev, da otroci s priseljskim ozadjem dosegajo v šoli slabše rezultate kot otroci brez priseljskega ozadja in da otroci s priseljskim ozadjem v večjem deležu ponavljajo posamezne razrede v šoli kot otroci brez priseljskega ozadja.

Potomci priseljencev so pokazali bolj kritičen odnos do vključevanja priseljskih otrok v izobraževalni sistem kot priseljenci. Približno četrtnina do tretjina anketiranih potomcev priseljencev se je strinjala z različnimi trditvami, ki nakazujejo, da je položaj priseljskih otrok v slovenskih osnovnih šolah slabši kot položaj njihovih vrstnikov iz večinskega prebivalstva. Menili so, da so otroci s priseljskim ozadjem v šoli slabše obravnavani kot ostali otroci, in to ne le s strani učiteljev, temveč tudi ali pa predvsem s strani sošolcev. V precejšnjem deležu (23,8 %) so tudi menili, da otroci s priseljskim ozadjem v šoli dosegajo slabše rezultate in v večjem deležu ponavljajo posamezne razrede kot otroci, ki nimajo priseljskega ozadja. Njihove percepcije potrjujejo podatki raziskave PISA v različnih časovnih zajemih podatkov, ki kažejo, da so v Sloveniji na področju *bralne, matematične in naravoslovne pismenosti* v povprečju učenci s priseljskim ozadjem manj uspešni kot učenci brez priseljskega ozadja. Na vseh treh področjih so razlike med uspešnostjo učencev brez priseljskega ozadja in uspešnostjo učencev s priseljskim ozadjem v Sloveniji večje od povprečja razlik na ravni OECD, pri čemer učenci s priseljskim ozadjem glede uspešnosti povsod zaostajajo za učenci brez priseljskega ozadja (Medvešek et al. 2022).

Kakšen je odnos priseljencev in potomcev priseljencev do ohranjanja izvorne kulture, religije in maternega jezika?

Priseljenci so pokazali zanimanje za etnična oziroma kulturna društva priseljskih skupnosti. Res je 22,1 % anketiranih priseljencev odgovorilo, da jih delovanje društev njihove etnične skupnosti ne zanima, vendar je hkrati 19,1 % anketiranih priseljencev aktivnih članov takšnih društev, 6,4 % se jih redno, 15,7 % pa občasno udeležuje prireditvev teh društev, 13,7 % anketirancev pa sicer spremlja delovanje društev svoje etnične skupnosti, vendar se ne udeležujejo njihovih prireditvev. Med anketiranimi potomci priseljencev je še večji delež (39,7 %) navedel, da jih delovanje kulturnih društev etničnih skupnosti ne zanima. Hkrati pa je podobno velik delež (53,9 %) tako priseljencev kot potomcev priseljencev bodisi aktivnih članov, se udeležuje prireditvev ali pa zgolj spremlja delovanje teh kulturnih društev.

Skoraj polovica anketiranih priseljencev je navedla, da religija nima pomembne vloge v njihovem življenju 19 % pa, da ima pomembno vlogo. Ima pa precejšen delež (35,8 %) anketiranih možnost v Sloveniji obiskovati verske obrede v svojem maternem jeziku. Med anketiranimi potomci priseljencev jih je nekaj več kot polovica (55,6 %) odgovorila, da ima religija nepomembno vlogo v njihovem življenju, 12,7 % pa, da ima pomembno vlogo. Podobno kot pri priseljencih pa je 39,7 % anketiranih potomcev priseljencev navedlo, da imajo možnost tedensko ali vsaj ob večjih praznikih obiskovati verske obrede v svojem maternem jeziku, ki ni slovenščina.

Velika večina anketiranih priseljencev je menila, da je dobro, da se otroci priseljencev učijo jezik svojih staršev. Več kot polovica (56,2 %) anketiranih priseljencev je menila, da naj se otroci jezik svojih staršev učijo doma. V enakih deležih so menili, da naj se otroci jezik svojih staršev učijo bodisi v šoli pri dopolnilnem pouku maternih jezikov (42,7 %) bodisi na tečajih, ki jih organizirajo kulturna društva posameznih etničnih skupnosti (43,2 %). Najmanj (25,4 %) anketiranih priseljencev je podprlo idejo, naj se otroci učijo jezik svojih staršev v šoli kot predmet »izbirni tuji jezik«, ki je ocenjen. V primerjavi s priseljenci je več potomcev priseljencev (kar 92,1 %) menilo, da je dobro, da se otroci priseljencev učijo materni jezik svojih staršev ali enega od staršev. Tudi med njimi je največ (62,3 %) anketiranih izrazilo mnenje, da naj se otroci jezik svojih staršev učijo doma, kar je zanimivo, glede na to, da je v tej populaciji raba maternega jezika doma v komunikaciji z otroki bistveno manjša kot pri priseljenicah. 44,3 % anketiranih podpira učenje v šoli v obliki dopolnilnega pouka maternih jezikov in kultur za otroke priseljencev, ki ni ocenjen, in podoben delež (42,6 %) anketiranih meni, naj se učenje jezika organizira kot jezikovni tečaj v kulturnih društvih posameznih etničnih skupnosti. Tako kot priseljenci so tudi potomci priseljencev najmanj podpore izkazali učenju maternega jezika v šoli v obliki predmeta, ki se ocenjuje.

V kolikšni meri so priseljenci in potomci priseljencev zadovoljni s posameznimi področji življenja v Sloveniji?

V povprečju so anketirani priseljenci izrazili precej visoko stopnjo zadovoljstva z življenjem v Sloveniji. Področja, s katerimi so najbolj zadovoljni, so: dosežena izobrazba, soseščina, v kateri živijo, in razmere (odnosi) v njihovi družini. Najmanj zadovoljstva so anketiranci izrazili v povezavi z višino osebnega dohodka, obsegom pravic do politične participacije in stanovanjem, v katerem živijo. Tudi anketirani potomci priseljencev so v povprečju izrazili precejšnje zadovoljstvo z vsemi navedenimi področji življenja v Sloveniji. Glede zadovoljstva s posameznimi področji življenja med priseljenci in potomci priseljencev ni zaznati pomembnejših razlik. Področja, s katerimi so potomci priseljencev najbolj zadovoljni, so: dosežena izobrazba, razmere v njihovi družini in stanovanje, v katerem živijo. Najmanj zadovoljstva pa so potomci priseljencev izrazili v povezavi z višino osebnega dohodka, soseščino, v kateri živijo, in svojim trenutnim delovnim mestom.

Ali se pri vključevanju v slovensko družbo priseljenci in potomci priseljencev soočajo z diskriminacijo in neenako obravnavo?

Čeprav je 70 % anketiranih priseljencev in 73 % anketiranih potomcev priseljencev izrazilo mnenje, da narodna skupnost, ki ji pripadajo, v Sloveniji ni diskriminirana, pa se je dobršen del posameznikov zaradi svoje narodne pripadnosti soočil z diskriminacijo na različnih področjih življenja. Anketirani priseljenci so se v največjih deležih soočali z diskriminacijo pri iskanju zaposlitve, težavami v komunikaciji zaradi slabšega znanja slovenskega jezika in težavami pri urejanju zadev v javni upravi. S težavami pri urejanju zadev v javni upravi so se srečevali priseljenci ne glede na to, ali so se priselili iz države EU ali države nečlanice EU. Del anketiranih je opisal težave, s katerimi so se soočali pri urejanju dokumentacije, povezane s priseljenkim

statusom v Sloveniji. Kot najpogostejšo težavo so navedli pomanjkljivo strokovno znanje javnih uslužbencev in posledično tudi slabo informiranje strank, sledita dolgotrajnost postopkov in neprijaznost javnih uslužbencev. V manjših deležih pa so se priseljenci zaradi svoje narodnosti soočali z neenako obravnavo otrok v vrtcu in šoli ter neenako obravnavo na delovnem mestu s strani nadrejenih ali sodelavcev. Med anketiranimi potomci priseljencev jih večina ni imela občutka, da bi bili v Sloveniji zaradi svojega priseljskega ozadja slabše obravnavani. Tisti, ki so se soočili s slabšo obravnavo, pa so v največjih deležih poročali, da se jim je to zgodilo v šoli (pogosteje s strani učencev kot s strani učiteljev), pri iskanju zaposlitve in na delovnem mestu (s strani sodelavcev). V najmanjšem deležu so se zaradi priseljskega ozadja soočali z diskriminacijo pri reševanju stanovanjskega vprašanja.

Kateri dejavniki se priseljencem in potomcem priseljencev zdijo pomembni za vključevanje v slovensko družbo?

Dejavniki, ki so najpomembnejši za vključevanje v slovensko družbo, so po mnenju priseljencev znanje slovenskega jezika, zaposlitev in prijatelji slovenske narodnosti. Anketirani priseljenci so v velikem deležu (73,5 %) ocenili svoje znanje slovenskega jezika kot dobro. Tisti, ki so se priselili iz držav nekdanje Jugoslavije, so bolj ocenili svoje znanje slovenskega jezika kot drugi anketiranci. Kljub temu je 22,1 % anketiranih priseljencev navedlo, da imajo v Sloveniji pogosto težave v komunikaciji zaradi slabšega znanja slovenskega jezika, nekaj manj kot polovica (46,6 %) jih ima redko takšne težave. V največjem deležu so se priseljenci slovenščino naučili v komunikaciji s prijatelji (42,5 %) in na delovnem mestu (41,5 %). Na tretje mesto pa so postavili plačljivi tečaj slovenskega jezika (34,9 %). Podobno kot priseljenci tudi potomci priseljencev menijo, da so najpomembnejši dejavniki za vključevanje v slovensko družbo znanje slovenskega jezika, zaposlitev in prijatelji slovenske narodnosti. 95,2 % anketiranih potomcev priseljencev je svoje znanje slovenskega jezika ocenilo kot dobro oziroma zelo dobro. Le majhen delež (7,9 %) anketiranih potomcev priseljencev je poročal o težavah v komunikaciji zaradi slabšega znanja slovenskega jezika, pa še ti so se z omenjenimi težavami srečevali redko.

Skoraj polovica anketiranih priseljencev je izrazila mnenje, da so sami še kar dobro vključeni v slovensko družbo, 38,7 % anketiranih je menilo, da so zelo dobro vključeni, 10,8 % pa se jih je počutilo izključene. Anketirani potomci priseljencev so svojo vključenost v slovensko družbo ocenili bolj kot anketirani priseljenci. Velika večina (85,7 %) jih je navedla, da so zelo dobro vključeni v slovensko družbo, 12,7 % pa jih je menilo, da so še kar dobro vključeni.

Kakšen odnos imajo priseljenci do svoje države izvora oziroma potomci priseljencev do države izvora svojih staršev?

Glede geografske navezanosti so anketirani priseljenci v največjem deležu (73,5 %) navedli, da se čutijo povezane z državo izvora. 69,1 % jih je navedlo, da se čutijo povezane s Slovenijo, 66,7 %, da s krajem, v katerem živijo, in 62,7 %, da z Evropo. Priseljenci najpogosteje državo izvora obiskujejo zaradi obiska sorodnikov. Največji delež (34,3 %) anketiranih priseljencev se

ne želi vrniti v državo izvora. Nekaj manj, 27 %, jih je menilo, da se bodo mogoče v prihodnosti vrnili v državo izvora, 11,3 % pa se jih namerava vrniti v državo izvora.

Anketirani potomci priseljencev se v največjem deležu (85,7 %) čutijo povezane s Slovenijo in nato s krajem, v katerem živijo (81 %). Na tretje mesto so postavili Evropo, s katero se čuti povezanih 66,7 % anketiranih, z državo izvora staršev pa se čuti povezanih 49,2 % anketiranih. Anketirani potomci priseljencev v največjih deležih redko – enkrat na leto ali še manj – obiskujejo državo, v kateri so se rodili njihovi starši ali eden od staršev. Obisk sorodnikov je najpogostejši razlog anketiranih potomcev priseljencev (63,5 %) za obisk države, v kateri so se rodili njihovi starši. Večina (65,1 %) anketiranih potomcev priseljencev je še navedla, da se ne nameravajo odseliti v državo, v kateri so se rodili njihovi starši.

Predstavljeni rezultati opozarjajo na to, da je v Sloveniji še precej prostora za izboljšanje integracijske izkušnje in položaja priseljencev ter potomcev priseljencev praktično na vseh obravnavanih področjih. Pri tem je treba še enkrat opozoriti, da je naša raziskava zajela nadpovprečno velik delež visoko izobraženih priseljencev in potomcev priseljencev, ki imajo že zgolj zaradi svoje izobrazbe boljše možnosti za lažjo in uspešnejšo integracijo kot manj izobraženi. Zato lahko predvidevamo, da se večji delež priseljencev in potomcev priseljencev v Sloveniji srečuje z izzivi, ki so v resnici večji ali pogostejši, kot se kaže iz naše raziskave.

7 Literatura in viri

- Aalbers, M. B., 2002. The Neglected Evidence of Housing Market Discrimination in the Netherlands. *Radical Statistics* 79/80.
- Alba, R. D., 1990. *Ethnic Identity: The Transformation of White America*. Yale University Press, New Haven, CT.
- Berry, J. W., Dasen, P. R., Saraswathi, T. S., Poortinga, Y. H. in Pandey J. (ur.), 1992. *Cross Cultural Psychology. Research and Applications*. Cambridge University Press, New York.
- Bottero, W., 2005. *Stratification: Social Division and Inequality*. Routledge, London, New York.
- Boškić, R. in Filipović, M., 2002. Ranljivost na stanovanjskem področju – kako jo zaznavajo organizacije in oblikovalci politik v Sloveniji. V S. Mandič in M. Filipović (ur.), *Stanovanjske študije*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 71–91.
- Castles, S., Haas, H. de in Miller, M. J., 2014. *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. Palgrave Macmillan, Basingstoke, New York.
- Cirman, A., 2002. Primerjalne prednosti in slabosti lastniškega in najemnega stanovanjskega statusa. V S. Mandič in M. Filipović (ur.), *Stanovanjske študije*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 163–182.
- Convention on the reduction of Cases of Multiple Nationality and Military Obligations in Cases of Multiple Nationality*, 1963. Strasbourg, 6. maj 1963, European Treaty Series, št. 43, <https://rm.coe.int/168006b659> (dostop 7. 4. 2021).
- DaVanzo, J., Hawes-Dawson, J., Valdez, R. B. in Vernez, G., 1994. *Surveying Immigrant Communities. Policy Imperatives and Technical Challenges*. RAND, Center for Research on Immigrant policy, Santa Monica, CA, https://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR247.html (dostop 5. 4. 2021).
- Dolenc, D., Miklič, E., Razpotnik, B., Šter, D. in Žnidaršič, T., 2013. *Ljudje, družine, stanovanja: registrski popis 2011*. Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana, https://www.stat.si/doc/pub/Ljudje_druzine_stanovanja.pdf (dostop 20. 2. 2021).
- Edwards, J., 1985. *Language, Society, Identity*. Oxford: Basil Blackwell.
- European Convention on Nationality*, 1997. Strasbourg, 6. november 1997. European Treaty Series - No. 166, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/166> (dostop 7. 4. 2021).
- Eurostat, 2011. *Indicators of Immigrant Integration – a Pilot Study*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3888793/5849845/KS-RA-11-009-EN.PDF/9dcc3b37-e3b6-4ce5-b910-b59348b7ee0c> (dostop 23. 11. 2021).
- Eurostat (LFSA_URGACOB), 2022. *Unemployment Rates by Sex, Age and Country of Birth (%)*, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_urgacob&lang=en (dostop 4. 4. 2022).
- Fishman, J. A., 1977. Language and Ethnicity. V Giles, H. (ur.), *Language, Ethnicity and Intergroup Relations*. New York: Academic Press.
- Font, J. in Méndez, M., 2013. Introduction: The Methodological Challenges of Surveying Populations of Immigrant Origin. V Font, J. in Méndez, M. (ur.), *Surveying Ethnic Minorities*

- and Immigrant Populations. Methodological Challenges and Research Strategies.* Amsterdam University Press, Amsterdam.
- Goyder, J., Warriner, K. in Miller, S., 2002. Evaluating Socio-economic Status (SES) Bias in Survey Nonresponse. *Journal of Official Statistics* 18 (1), 1–11.
- Jacobson, D., 1996. *Rights across Borders: Immigration and the Decline of Citizenship.* Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- Komac, M. (ur.), 2007. *Priseljenci: študije o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo.* Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana.
- Komac, M. in Medvešek, M. (ur.), 2005. *Percepcije slovenske integracijske politike.* Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana.
- Komac, M., Medvešek, M. in Roter, P., 2007. *Pa mi vi povejte, kaj sem!!!?: študija o etnični raznolikosti v Mestni občini Ljubljana.* Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Konvencija Sveta Evrope o udeležbi tujcev v javnem življenju na lokalni ravni, 1992. Strasbourg, 5. februar 1992, European Treaty Series - No. 144, http://www.svetevrope.si/sl/dokumenti_in_publicacije/konvencije/144/index.html (dostop 7. 4. 2021).
- Mandič, S., 2002. Trendi v najemnem sektorju srednje in vzhodne Evrope. V S. Mandič in M. Filipović (ur.), *Stanovanjske študije.* Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 131–44.
- Maastrichtska pogodba – Treaty on European Union.* Official Journal of the European Communities C 191, 29. 7. 1992.
- Medved, F., 2005. Politična integracija državljanstvo, politična participacija in reprezentacija. V M. Komac in M. Medvešek (ur.), *Percepcije slovenske integracijske politike.* Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 453–558.
- Medvešek, M. in Hafner Fink, M., 2007. Opis poteka raziskave percepcije slovenske integracijske politike. V M. Komac in M. Medvešek (ur.), *Percepcije slovenske integracijske politike.* Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 479–508.
- Medvešek, M., Bešter, R. in Pirc, J., 2022. *Kazalniki integracije priseljencev in potomcev priseljencev v Sloveniji.* Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana.
- Nacionalni program socialnega varstva za obdobje 2013–2020* (ReNPSV13–20), Uradni list Republike Slovenije 39/2013.
- Nacionalni stanovanjski program,* Uradni list Republike Slovenije 43/2000.
- Niessen, J., 2000. *Diversity and Cohesion: New Challenges for the Integration of Immigrants and Minorities.* Council of Europe Publishing, Strasbourg.
- Niessen, J. in Schibel, Y., 2004. *Handbook on Integration for Policy-Makers and Practitioners.* Directorate General for Justice, Freedom and Security. European Commission.
- OECD/EU, 2018. *Settling In 2018. Indicators of Immigrant Integration.* OECD Publishing, Evropska unija, Pariz, Bruselj.
- OECD, 2020. *International Migration Outlook 2020,* <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/ec98f531-en/index.html?itemId=/content/publication/ec98f531-en> (dostop: 17. 12. 2021).
- Peach, C., Robinson, V. in Smith S. J. (ur.), 1981. *Ethnic Segregation in Cities.* Croom Helm, London.
- Penninx, R. in Garcés-Mascreñas, B., 2016. The Concept of Integration as an Analytical Tool and as a Policy Concept. V B. Garcés-Mascreñas in R. Penninx (ur.), *Integration Processes and Policies in Europe. Contexts, Levels and Actors.* Springer Cham Heidelberg New York Dordrecht London, 11–29.
- Protocol amending the Convention on the Reduction of Cases of Multiple Nationality and Military*

- Obligations in Cases of Multiple Nationality*, 1977. Strasbourg, 24. november 1977, European Treaty Series - No. 95, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/095> (dostop 7. 4. 2021).
- Razpotnik, B., 2020. *Mednarodni dan moških, Med prebivalci Slovenije več moških kot žensk*. 17. 11. 2020, <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/9197> (dostop 13. 3. 2021).
- Razpotnik, B., 2021. Mednarodni dan migrantov. Vsak sedmi prebivalec Slovenije se je v Slovenijo priselil. 13. 12. 2021, <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/9999> (dostop 17. 12. 2021).
- Reichel D. in Morales, L., 2017. Surveying Immigrants Without Sampling Frames – Evaluating the Success of Alternative Field Methods. *Comparative Migration Studies* 5.
- Reinsch, P., 2001. *Measuring Immigrant Integration. Diversity in a European city*. Ashgate, Aldershot, Brookfield, Singapore in Sydney.
- Resolucija o nacionalnem stanovanjskem programu 2015–2025* (ReNSP15–25). Uradni list Republike Slovenije, 92/2015.
- Rutar, K., Tomažič, M. in Osvald Zaletelj, T., 2021. *Metodološko pojasnilo – aktivno in neaktivno prebivalstvo*. Statistični urad Republike Slovenije, <https://www.stat.si/statweb/File/DocSysFile/7788> (dostop 6. 5. 2021).
- Second Protocol amending the Convention on the Reduction of Cases of Multiple Nationality and Military Obligations in Cases of Multiple Nationality*, 1992. European Treaty Series - No. 149, Strasbourg, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/149>, (dostop 7. 4. 2021).
- Smith, W. G., 2008. *Does Gender Influence Online Survey Participation? A Record-linkage Analysis of University Faculty Online Survey Response Behavior*. San José State University, <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED501717.pdf> (dostop 28. 12. 2021).
- Soysal, Y. N., 1994. *Limits of Citizenship: Migrants and Postnational Membership in Europe*. University of Chicago Press, Chicago.
- Stanovanjski zakon* (SZ-1). Uradni list Republike Slovenije, 69/2003, 18/2004 – ZVKSES, 47/2006 – ZEN, 45/2008 – ZVEtL, 57/2008, 62/2010 – ZUPJS, 56/2011 – odl. US, 87/2011, 40/12 – ZUJF, 14/2017 – odl. US in 27/2017, 59/2019, 189/2020 – ZFRO in 90/2021.
- Stoop, I. A., 2005. *The Hunt for the Last Respondent. Non-response in Sample Surveys*. The Hague: Social and Cultural Planning Office.
- Šircelj, M., 2003. *Verska, jezikovna in narodna sestava prebivalstva Slovenije. Popisi 1921–2002*. Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana.
- Ustava Republike Slovenije*. Uradni list Republike Slovenije, št. 33/1991-I, 42/1997 – UZS68, 66/2000 – UZ80, 24/2003 – UZ3a, 47, 68, 69/2004 – UZ14, 69/2004 – UZ43, 69/2004 – UZ50, 68/2006 – UZ121,140,143, 47/2013 – UZ148, 47/2013 – UZ90,97,99 in 75/2016 – UZ70a.
- Vihalemm, T., 2017. *The Role of Media in Migration and Integration*. Estonian Human Development Report 2016/2017. Estonia at the Age of Migration, <https://2017.inimareng.ee/en/immigration-and-integration/the-role-of-media-in-migration-and-integration/> (dostop 3. 1. 2022).
- Waters, M., 1990. *Ethnic Options: Choosing Identities in America*. Berkeley: University of California Press.
- Zakon o javni rabi slovenščine* (ZJRS). Uradni list Republike Slovenije, št. 86/2004 in 8/2010.

- Zakon o lokalnih volitvah (ZLV)*. Uradni list Republike Slovenije, 94/2007 – UPB, 45/2008, 83/2012, 68/2017 in 93/2020 – odl. US.
- Zakon o državljanstvu Republike Slovenije (ZDRS)*. Uradni list Republike Slovenije, 1/1991-I, 30/1991-I, NPB1, 38/1992, NPB2, 61/1992 – odl. US, NPB3, 61/1992 – odl. US, NPB4, 13/1994, NPB5, 59/1999 – odl. US, NPB6, 96/2002, NPB7, 7/2003 – UPB1, NPB8, 127/2006, NPB9, 24/2007 – UPB2, NPB10, 40/2017 in NPB11.
- Zakon o državni statistiki (ZDSta)*. Uradni list Republike Slovenije 45/1995 in 9/2001.
- Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP-1)*. Uradni list Republike Slovenije, 26/2014, 90/2015, 75/2017 – ZUPJS-G, 14/2018, 81/2019, 158/2020 in 92/2021.
- Zakon o volitvah poslancev iz Republike Slovenije v Evropski parlament (ZVPRP)*. Uradni list Republike Slovenije, 40/2004 – UPB, 41/2007 – ZVRK, 109/2009, 9/2014 in 59/2017.

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
INSTITUTE FOR ETHNIC STUDIES

IZZIVI INTEGRACIJE
priseljencev in razvoj integracijske politike v Sloveniji

ISBN-13: 978-961-6159-79-1

9 789616 159791

